deel 10 : ALBERT (X 7)

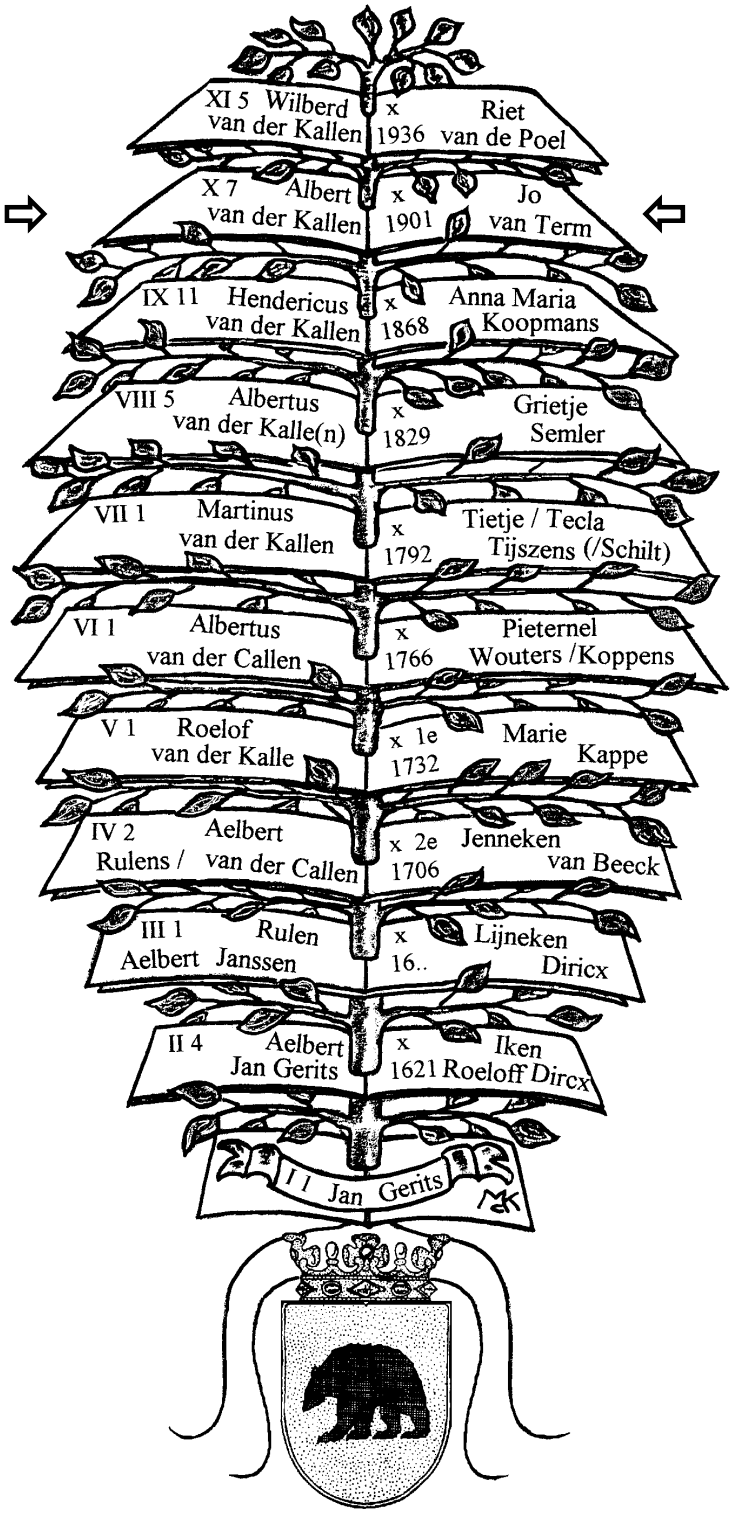

Berlicum

Inhoudsopgave bij deel 10 : Albert (X 7)

	groen
Overzicht 10e deel	
De basisgegevens van:	
Het tiende deel van de hoofdtak	

Het verhalende deel:

❑ Albert (X 7) en zijn gezin:

X 7 Albertus Alexander (Albert) van der Kallen

Albert (X 7) en zijn gezin ❑ **A-**

Alberts studententijd in Amsterdam 1
Leerling-journalist / redacteur bij “De Maasbode” 2
De kennismaking met Jo van Term 2
Hoofdredacteur van “Het Dagblad van Noord-Brabant” 2
Het huwelijk van Albert X 7 met Jo van Term 3
Een kort intermezzo 5
De familie van Jo van Term van vaders kant 6
Het onderwijs in Heemstede rond 1860 7
De familie van Jo van Term van moeders kant 15
De geboorte van hun twee oudste dochters en hun nieuwe namen 16
Uit het: Eerste Hoofdstuk met de titel Maria’s kind 17
Hoofdredacteur van Het Dagblad van Noord-Brabant met vele nevenactiviteiten 19
Hun in Breda geboren kinderen 21
De tijd, dat ze in Teteringen wonen, nog voor het uitbreken van de 1e wereldoorlog 22
Tijdens de 1e wereldoorlog 22
Hun verhuizing naar Nijmegen 24
De oudste foto’s uit de periode vóór hun verhuizing naar Nijmegen 25

Nijmegen (1919 - 1933) ❑ **N-**

Albert al snel Nijmegenaar 1
Scholen voor de kinderen 1
Albert en Jo met hun 11 kinderen 2
Kinderlijk geloof Ach luister toch eens, lieve Heer! 3
Alberts 25-jarig journalistenjubileum 5

Nijmegen (1919 - 1933) (vervolg) ❑ **N-**
Alberts actie om de katholieke universiteit in Nijmegen te krijgen 6
zie bladzijde 85 (ingekort) 6
Alberts Romereis (1925) 7
De beloofde bedevaartreis naar Lourdes 14
Fotograferen nog even mannenwerk 14
Foto's uit de periode 1924 - 1930 14
De leefomstandigheden en ontwikkelingen vlak na de 1e wereldoorlog 18
Oom Anton van Term 20
De beurskrach van 1929 en de daarop volgende depressie 21
Het vertrek van Theek en Truus in 1930 22
De tweeling in 1931 22
Dertig jaar getrouwd 23
Alberts 12½-jarig jubileum bij De Gelderlander in 1932 24
Alberts onverwachte overlijden in 1933 24

Jo, weduwe van Albert van der Kallen (X 7), en haar gezin ❑ **J-**
De periode tot de Tweede Wereldoorlog 1
Tijdens de Tweede Wereldoorlog 2
De periode na de Tweede Wereldoorlog tot 1950 4

Oma van der Kallen ❑ **O-**
De periode 1950 - 1960 1
Haar 80ste verjaardag 2
Haar laatste jaren 3
Haar overlijden in 1968 3

❑❑ De kinderen van Albert (X 7)

XI De kinderen van Albert (X 7) en Jo ❑❑
Een overzicht van de kinderen van Albert en Jo 1

XI 1 Agnes Catharina Maria (Agnes / Mia) van der Kallen
Agnes / Mia (XI 1) ❑❑
Bijzondere visitekaartjes 1
Mia's studententijd 1
Haar noviciaat 2
Mia en "De Graal" in Nederland 3
Mia, De Graal en de Vrouwen van Nazareth in Duitsland 5
Mia's Romereis in 1936 6
De afbraak van de Graalbeweging in het bisdom Haarlem 7
Mia's promotie in 1938 8
Mia's tragische ziekbed 9
Mia's overlijden en wat daarna volgt in Leiden 10

XI 2 Maria Jacoba Johanna (Mia / Joop) van der Kallen

Joop / soeur / zuster Marie (XI 2) ❑❑

Haar noviciaat 1

Haar ongelooflijk lange onderwijsloopbaan 2

XI 8 Johanna Maria Cornelia (Ans)

van den Besselaar-van der Kallen
Ans (XI 8) ❑❑

OVERZICHT 10e Deel

X 7

ALBERT

(1873 - 1933)

XI 1	XI 2	XI 3	XI 4	XI 5	XI 6	XI 7	XI 8	XI 9	XI 10	XI 11
Mia	**Joop**	**Marga**	**Truus**	**WILBERD**	**Hein**	**Theek**	**Ans**	**Diel**	**Bert**	**Thérèse**

XII 11	XII 12	XII 13	XII 14	XII 15	XII 16
Freeke	**Odile**	**Franneke**	**Geerteke**	**Anneke**	**Steven**

XII 1	XII 2	XII 3	XII 4	XII 5	XII 6	XII 7	XII 8	XII 9	XII 10
Mia	Janneke	Albert	Els	Margreet	Wilberd	Leo	Paul	Frank	Hein

HET TIENDE DEEL VAN DE HOOFDTAK

De basisgegevens

X 7 Albertus Alexander (Albert) van der Kallen

zoon van Hendericus Theodorus (wsch. Harry) van der Kallen (IX 11),
geboren in Sneek 15-8-1873, journalist
(o.a. redacteur van de Maasbode /
hoofdredacteur van het Dagblad van Noord-Brabant /
directeur-hoofdredacteur van De Gelderlander),
overleden in Zandvoort (wonend in Nijmegen) 5-6-1933,
trouwt in Rotterdam 24-4-1901
Johanna Agnes Maria Cornelia (Jo) van Term,
geboren in Rotterdam 28-10-1880,
overleden in Nijmegen 19-3-1968, dochter van
Johannes Koenraad van Term (onderwijzer / schoolhoofd) en
Agnes Maria Leuven.

Uit dit huwelijk:

1. ***Agnes Catharina Maria (Agnes / Mia) van der Kallen*** **(XI 1)**,
   geboren in Breda 2-3-1902,
   (gepromoveerd (Letteren en Wijsbegeerte)),
   (Vrouwe van Nazareth), medeoprichtster van "De Graal",
   overleden in Leiden 30-4-1939
2. ***Maria Jacoba Johanna (Mia / Joop) van der Kallen*** **(XI 2)**,
   geboren in Breda 9-5-1903,
   (religieuze : zuster Marie, Franciscanes van Mariadal (Roosendaal),
   geprofest te Roosendaal 6-1-1925),
   onderwijzeres / (1947:) schoolhoofd in Willemstad (Curaçao)) /
   (1959:) directrice van mulo in Willemstad (Curaçao)),
   overleden in Roosendaal 24-3-1998
3. ***Margaretha Maria Cornelia (Gré / Marga) van der Kallen*** **(XI 3)**,
   geboren in Breda 2-10-1904, overleden in Nijmegen 1-11-1992,
   trouwt in Nijmegen 6-9-1927 (R.K. 27-9-1927)
   Johannes Franciscus Elise Marie (Jan) van der Borg,
   geboren in Nijmegen 28-5-1905, zakenman (eigenaar warenhuis),
   overleden in Nijmegen 6-5-1978, zoon van
   Adrianus Antonius van der Borg (zakenman) en
   Joanna Maria Hubertina Jeunehomme.

z.o.z.

Uit het huwelijk van Marga en Jan:

1. *Rudolf Joannes Adrianus Marie (Rudi / Ruud) van der Borg*,
   geboren in Nijmegen 14-7-1928, (priester / jezuïet / scheik. ing.),
   scheikundeleraar / studentenpastor/ bedrijfsaalmoezenier / pastor /
   pastoor (Den Haag), overleden in Den Haag 12-6-1995
2. *Albert Adriaan Johannes Maria (Albert) van der Borg*,
   geboren in Nijmegen 22-6-1930, zakenman,
   trouwt in Nijmegen 19-12-1967 (R.K. 13-5-1968)
   Margaretha Louise Maria (Manja) Broekkamp,
   geboren in Nijmegen 1-8-1942, dochter van
   Elias Hendricus Broekkamp (wijnkoper) en
   Hendrina Sybilla Maria Derix
   Kinderen *van der Borg*:
   1. *(Margo)* 2. *(Jozien)* 3. *(Ard)* 4. *(Hettie)*
3. *Elise Adriana Maria (Liesje / Elise) van der Borg*,
   geboren in Nijmegen 27-1-1933,
   trouwt in Enschede 9-5-1958 (R.K. in Nijmegen 1-9-1958)
   Rudolphus Petrus Maria (Dolf) de Bok,
   geboren in Breda 15-7-1927, zoon van
   Godfried Maria de Bok en *Anna Maria van der Heijden*
   Kinderen *de Bok*:
   1. *(Raymond)* 2. *(Arthur)* 3. *(Oscar)*
4. *Miriam Geertruida Willibrorda (Miriam) van der Borg*,
   geboren in Nijmegen 3-12-1934, trouwt in Nijmegen 3-11-1962
   Franciscus Cornelius Henricus Maria (Frans) Robbers,
   geboren in Dongen 2-7-1934, zoon van
   Johannes Henri Maria Robbers (bankier)
   en *Philomena Petronella van den Brekel*
   Kinderen *Robbers*:
   1. *(Stanislas)* 2. *(Diana)* 3. *(Frank-Johan)*
5. *Margaretha Johanna Hendrika Maria (Marga) van der Borg*,
   geboren in Nijmegen 22-8-1936, trouwt in Nijmegen 21-6-1961
   Josephus Harmannus Johannes (Joost) Terwindt,
   (gepromoveerd), hoogleraar fysische geografie (Utrecht),
   geboren in Nijmegen 26-10-1933, zoon van
   Franciscus Matheus Joannes Terwindt (directeur (steenfabriek) /
   firmant (automobielbedrijf) en *Josepha Clementina Bodewes*
   Kinderen *Terwindt*:
   1. *(Saskia)* 2. *(Mark-Jan)* 3. *(Melchior)*
6. *Adriana Elisabeth (Adriana) van der Borg*,
   geboren in Nijmegen 6-2-1946, trouwt in Nijmegen 19-9-1971
   Robert Osborn (Bob) Phillips,
   geboren in Bronxville/New York (U.S.A.) 13-5-1941, zoon van
   Alfred Henry Phillips en *Marion Mc Quiggan*
   Kinderen *Phillips*:
   1. *(Christiana)* 2. *(Abigaïl)*.

4. ***Geertruida Maria Josepha (Truus) van der Kallen* (XI 4)**,
geboren in Breda 21-3-1907, (1928-1930:) lerares (klassieke talen)
(gemeenteraadslid in Nijmegen / lid hoofdbestuur van de K.V.P.),
overleden in Veghel (wonend in Nijmegen) 4-1-1994,
trouwt in Nijmegen (met volmacht) 25-7-1930 (R.-K. in Bandung 15-9-1930)
Henri Marius Josef (Han) Wijnans,
geboren in Gulpen 14-3-1903,
chemisch ingenieur / directeur (NIGM (= Ned. Indische Gas Maatschappij)),
overleden in Batavia 9-10-1945, zoon van
Jan Eugène Adolph Emile Wijnans (notaris) en
Elisabeth Eulalia Maria Hubertina Ernestina Johanna Ruland.

Uit dit huwelijk:

1. *Johanna Martha Maria (Hannie) Wijnans*,
geboren in Bandung 13-8-1931, overleden in Nijmegen 30-5-2020,
trouwt in Nijmegen 14-10-1960
Franciscus Gerardus (Frans) van den Brink,
geboren in Brielle 8-11-1930, farmacoloog,
overleden in Nijmegen 17-10-2017, zoon van
Jacobus Leonardus van den Brink (leraar) en
Johanna Marta Anthonia Vendrik

Kinderen *van den Brink*:
1. *(Truus)* 2. *(Anneke)* 3. *(Maike)* 4. *(Jaap)*

2. *Emile Albert Marie (Miel) Wijnans*, geboren in Bandung 3-10-1932,
chirurg, overleden te Veghel 9-12-2022,
trouwt in Nijmegen 13-2-1962 (R.-K 16-5-1962)
Martha Dominica Maria (Mart) Vroemen,
geboren in Sittard 2-7-1934, overleden te Veghel 11-10-2019,
dochter van *Joseph Hubert Alphons Vroemen* (juwelier) en
Maria Martha Bemelmans

Kinderen *Wijnans*:
1. *(Harry)* 2. *(José)* 3. *(Marjan)* 4. *(Tineke)*
5. *(Albert †)* 6. *(Frank)*

3. *Maria Gertruda Josepha (Maike) Wijnans*,
geboren in Batavia 24-5-1937, fysiotherapeute,
trouwt 1e keer in Nijmegen 1-5-1965
Paulus Johannes Hendricus Maria (Paul) Rupert,
geboren in Soest 27-8-1936, huisarts,
gescheiden in Soest in 1985,
trouwt 2e keer in Baarn 8-9-1989
Willem Frederik (Wim) Veldhuijsen,
geboren in Baarn 27-9-1929

Kinderen *Rupert*:
1. *(Han)* 2. *(Laurens)* (1. en 2. tweeling)
3. *(Wence)* 4. *(Emile)*

5. ***Willibrord Albert Maria (Wilberd) van der Kallen***,
geboren in Breda 15-4-1910, zie **XI 5**
6. ***Hendrik Albert Maria (Hein) van der Kallen***,
geboren in Teteringen 21-1-1912, zie **XI 6**

7. ***Thecla Cornelia Maria (Theek) van der Kallen* (XI 7)**,
geboren in Teteringen 3-10-1913, (religieuze: zuster Miriam / dominicanes van de Congregatie van de H. Catharina van Siëna te Voorschoten / geprofest 30-4-1933), onderwijzeres / schoolhoofd LO (Voorschoten) en (1962:) VGLO school (Tiel) / (1968:) directrice van LEAO (Tiel), overleden in Voorschoten 28-8-1994
8. ***Johanna Maria Cornelia (Ans) van der Kallen* (XI 8)**, tweeling met 9,
geboren in Teteringen 21-12-1916, overleden in Nijmegen 15-7-2013, (o.a. voorzitter en medeoprichtster van een Mater Amabilisschool (Amersfoort) / landelijk voorzitter van Melania / (1972:) gemeenteraadslid (Nijmegen)), (1977:) wethouder (Nijmegen), trouwt in Nijmegen 28-4-1943
Joseph Jacobus (Jef) van den Besselaar,
geboren in Valkenswaard 17-3-1916, leraar (klassieke talen) (Nederland en Brazilië) / professor (o.a. klassieke talen (Brazilië) en Portugees (Nijmegen)), overleden in Nijmegen 20-6-1991, zoon van
Christianus Petrus Hendrikus (Janus) van den Besselaar (grossier/ koopman) en *Maria (Marie) Baken*
Uit dit huwelijk:
1. *Theresia Johanna Maria (Tessie) van den Besselaar*,
geboren in Nijmegen 19-1-1944, trouwt in Nijmegen 10-6-1971
Adrianus Josephus (Arie) van de Ven, geboren in Uden 13-7-1943, klinisch psycholoog / psychotherapeut, zoon van
Marinus van de Ven (landbouwer) en
Antonetta Helena Maria van Geffen
Kinderen *van de Ven*:
1. *(Mari)* 2. *(Jos)*
9. ***Odilia Maria Cornelia (Diel / Odile) van der Kallen* (XI 9)**, tweeling met 8,
geboren in Teteringen 21-12-1916,
(o.a. lid en voorzitter KVP-fractie gemeenteraad (Breda)),
overleden in Breda (wonend in Hooge Zwaluwe) 13-5-1997,
trouwt in Nijmegen 14-6-1938
Anton Leo Joseph (Ton) Stockmann, geboren in Sneek 10-9-1907,
verkoper / inkoper / bedrijfsleider (V&D),
(o.a. hoofdkwartiercommissaris van de R.K. zeeverkenners),
overleden in Breda (wonend in Hooge Zwaluwe) 14-8-1996, zoon van
Aloysius Egidius Stockmann (koopman) en
Anna Dorothea Rooswinkel (zie deel 8 : IX 4)
Uit dit huwelijk:
1. *Johanna Augusta Maria (Aukje) Stockmann*, geboren in Maartensdijk 17-3-1939, onderwijzeres, trouwt in Breda 30-12-1964
Hubertus Charles (Huub) Virginia,
geboren in Willemstad (Curaçao) 10-8-1937, leraar Frans,
overleden in Willemstad (Curaçao) 17-5-1975,
woont samen met *(Harm) Visser*, directeur (ingenieursbureau)

Kinderen *Virginia*:
1. *(Patrick)* 2. *(Erwin)*

2. *Theresia Maria Josepha (Marie-José) Stockmann*,
geboren in Maartensdijk 19-10-1940,
lerares (Nederlands) en conrector,
trouwt in Breda 5-2-1966
Jacobus Albertus (Co) Schoonheim,
geboren in Utrecht 13-1-1940, directeur (DAF), zoon van
Gerrit Schoonheim (brandweerofficier) en
Johanna Cornelia van den Berg
Kinderen *Schoonheim*:
1. *(Hadewey)* 2. *(Mark)*
3. *Margaretha Johanna Odilia Maria (Marjon) Stockmann*,
geboren in Maartensdijk 28-9-1942, lerares (wiskunde),
overleden in Rijswijk 8-8-1990,
trouwt in Utrecht 13-5-1967
Gerardus Johannes Lambertus (Gerard) Snelting,
geboren in Oss 22-4-1940,
ambtenaar (Ministerie van Sociale Zaken)
Kinderen *Snelting*:
1. *(Femke)* 2. *(Heleen)*
4. *Anna Dorothea Johanna Maria (Ank) Stockmann*,
geboren in Maartensdijk 8-1-1944,
docente (verpleegkunde),
trouwt in Breda 17-6-1967
Franciscus Michael Paulinus (Frans) Goedemondt,
geboren in IJsselsteijn 22-6-1941, ingenieur (Philips),
gescheiden, woont samen met *(Eddie) van de Paverd*
Kinderen *Goedemondt*:
1. *(Monique / Kiki)* 2. *(Floor)* 3. *(Noeke)*
5. *Odilia Alberta Maria (Odile) Stockmann*,
geboren in ‘s-Gravenhage 15-8-1946, lerares (gymnastiek),
trouwt in Breda 6-11-1970
(Bert) Waslander, geboren 18-6-1945,
econometrist (Dep. van Economische Zaken (Ottawa) (Canada))
Kinderen *Waslander*:
1. *(Steven)* 2. *(Eleanor)*
6. *Caecilia Gertruda Josepha Maria (Sytske) Stockmann*,
geboren in ‘s-Gravenhage 4-5-1948, bibliothecaresse
7. *Wilhelmina Michael Maria (Willemijn) Stockmann*,
geboren in ‘s-Gravenhage15-6-1951, vormingswerkster,
trouwt in Tilburg 20-5-1977
(Don) Martin,
geboren in Makassar (Indonesië) 30-4-1950,
boekhandelaar (kinderboeken)
Kinderen *Martin*:
1. *(Rozan)* 2. *(Zico)* z.o.z.

10. ***Alberta Maria Cornelia Vincentia (Bep / Bert(he)) van der Kallen*** **(XI 10)**,
geboren in Nijmegen 19-7-1919, o.a. politica
((1959-1972:) lid van Provinciale Staten van Noord-Holland,
(1967-1977:) lid van de Tweede Kamer,
(1980-1987) lid van de Eerste Kamer (voor KVP en CDA)),
overleden in Beverwijk 11-5-1991,
trouwt in Nijmegen 23-3-1942 (R.-K. 25-8-1942)
Karel Hendrik (Karel) Groensmit,
geboren in Losser 6-2-1916, (gepromoveerd in Duitse taal- en letterkunde),
leraar (Duits) / directeur (HBS) /
rector (scholengemeenschap vwo-havo) (Beverwijk), zoon van
Johannes Gerardus Groensmit (schoolhoofd) en *Mathilde Wittkamp*

Uit het huwelijk van Berthe en Karel:

1. *Miriam Johanna Mathilde Elisabeth (Miriam) Groensmit*,
   geboren in Hilversum 1-7-1943, lerares (biologie),
   trouwt in Beverwijk 2-4-1971
   Frans Martyn (Frans) du Pré,
   geboren in Amsterdam 27-2-1947, zoon van
   Hendrik du Pré en *Johanna Zuidervliet*,
   gescheiden in Arnhem 5-7-1990

   Kinderen *du Pré*:
   1. *(Bastiaan)* 2. *(Karel)*
2. *Carla Theresia Maria (Carla) Groensmit*,
   geboren in Hilversum 22-9-1944, juriste / docente (rechten),
   (voorzitter Universiteitsbestuur (Utrecht)),
   trouwt in Beverwijk 7-7-1970
   Joannes Maria Elisabeth (Jan) Kuijpers,
   geboren in Eindhoven 11-9-1946, (gepromoveerd),
   sterrenkundige / hoogleraar sterrenkunde, zoon van
   (Gerrit) Kuijpers en *(Mariet) van Hout*

   Kinderen *Kuijpers*:
   1. *(Erlinde)* 2. *(Dymfke)*
3. *Johanna Margaretha Maria Andrea (Hanneke) Groensmit*,
   geboren in Hilversum 12-12-1946,
   manager (gemeente Amsterdam),
   woont samen met *(Annet) van Nie*
4. *Johannes Maria Albertus (Jan) Groensmit*,
   geboren in Hilversum 23-1-1951,
   trainer / adviseur (Hogeschool Arnhem en Nijmegen),
   trouwt in Nijmegen 23-5-1975
   Maria Cornelia Elisabeth (Marianne) van den Rijk, dochter van
   Matteus van den Rijk en *Cornelia Maria Vloeimans*,
   gescheiden in Nijmegen 23-7-1992

   Kinderen *Groensmit*:
   1. *(Gijs)* 2. *(Els)*

11. ***Theresia Francisca Maria Cornelia (Trees/Thérèse) van der Kallen*** **(XI 11),**
geboren in Nijmegen 9-2-1923, juriste (KLM) / advocaat /
docente (kinderrecht / maatschappijleer m.o. en h.b.o.) /
wetenschappelijk medewerker maatschappijleer (Kath. Universiteit
Nijmegen)/yogadocente,
(o.a.: bestuurslid (Adelbertvereniging / werelbestuur Pax Romana) /
presidente (Kath. Vrouwendispuut) / lid van TH-raad (Eindhoven)),
overleden in Nijmegen 11-5-2016,
trouwt in Eindhoven 14-10-1949
Michaël (Michel) Athmer, geboren in Utrecht 27-2-1920,
advocaat en plaatsvervangend-kantonrechter (Eindhoven) /
raadsheer-plaatsvervanger (gerechtshof in Den Bosch),
overleden in Eindhoven 29-6-1985, zoon van
Anton Johann Heinrich Athmer (huisarts) en
Thérèse Jeanne Marie Antoinette Batenburg,
gescheiden 21-7-1975

Uit dit huwelijk:

1. *Geerte Gabriëlle (Geerteke) Athmer*,
   geboren in Eindhoven 26-1-1951,
   trouwt in Lelystad 15-12-1978
   Lodewijk Mathias Hendrik Maria (Lodewijk) Janssen,
   geboren in Voorburg 21-9-1953, consultant

   Kinderen *Janssen*:
   1. *(Martijn)* 2. *(Jasper)*
   3. *(Rogier)* 4. *(Dorsien)* (3. en 4. tweeling)
2. *Gabriëlle Maria (Gabriëlle) Athmer*,
   geboren in Eindhoven 3-6-1954, consultant
3. *Michaël Titus (Michiel) Athmer*,
   geboren in Eindhoven 4-11-1960, bibliothecaris,
   trouwt in Nijmegen 1-6-1991
   (Wilma) Schakenraad,
   afdelingshoofd (afd. communicatie en informatie)

   Kinderen *Athmer*:
   1. *(Boris)* 2. *(Joeri)*.

z.o.z.

XI 5 Willibrord Albert Maria (Wilberd) van der Kallen,

geboren in Breda 15-4-1910, (jurist),
journalist (o.a. (parlementair) redacteur /
directeur ANETA (Algemeen Persbureau in Ned. Oost-Indië) /
directielid ANP (Algemeen Nederlands Persbureau) /
hoofdredacteur-directeur (dagblad De Tijd, later De Tijd-De Maasbode) /
directeur (dagblad De Tijd-De Maasbode),
(o.a. voorzitter van de Vereniging der Nederlandse Dagbladpers),
trouwt in Nijmegen 28-9-1936
Maria Bernardina (Riet) van de Poel,
geboren in Nijmegen 15-11-1913,
overleden in Leusden 14-12-1988, dochter van
Henricus Johannes Theodorus (Henri) van de Poel
(leraar (handelswetensch.) / directeur (Middelbare Handelsavondschool)) en
Hendrina Maria (Dina) van der Weerden.

Uit dit huwelijk (zie deel 11) :

1. ***Maria Joanna Philomena (Mia) van der Kallen*** **(XII 1)**,
   geboren in Voorburg 1-5-1938
2. ***Joanna Maria Margaretha (Janneke) van der Kallen*** **(XII 2)**,
   geboren in Voorburg 1-8-1939
3. ***Albert Willibrord Hendrik (Albert) van der Kallen*** **(XII 3)**,
   geboren in Voorburg 11-8-1940
4. ***Elisabeth Alberta Maria (Els) van der Kallen*** **(XII 4)**,
   geboren in Nieuwer-Amstel 12-9-1943
5. ***Margreet Huberta Maria (Margreet) van der Kallen*** **(XII 5)**,
   geboren in Nieuwer-Amstel 15-11-1944
6. ***Wilberd Leo Johan (Wilberd) van der Kallen*** **(XII 6)**,
   geboren in Nieuwer-Amstel 15-1-1947
7. ***Leo Anton (Leo) van der Kallen*** **(XII 7)**, tweeling met 8,
   geboren in Nieuwer-Amstel 18-2-1949
8. ***Paul Karel (Paul) van der Kallen*** **(XII 8)**, tweeling met 7,
   geboren in Nieuwer-Amstel 18-2-1949
9. ***Franciscus Paschalis Emile (Frank) van der Kallen*** **(XII 9)**,
   geboren in 's-Gravenhage 14-4-1952
10. ***Hein Willibrord Albert (Hein) van der Kallen*** **(XII 10)**,
    geboren in 's-Gravenhage 7-11-1953.

XI 6 Hendrik Albert Maria (Hein) van der Kallen,

geboren in Teteringen 21-1-1912, o.a. journalist / jurist /
directeur (Ministerie van Economische Zaken), (vele andere functies
o.a. bij de R.K. verkennerij : vaandrig / hoofdredacteur van
"De Katholieke verkennersleider"/ districtsvoorzitter/ diocesaan commissaris),
overleden in Den Haag 13-2-2000, trouwt in Nunhem 16-6-1939
Frederica Maria (Free) Meddens,
geboren in Hillegersberg 30-3-1915, dochter van
Hermanus Josephus Joannes Antonius (Herman) Meddens (kweker van zaden)
en *Francina Maria Daniels*.

Uit dit huwelijk:

1. ***Fredegunde Catharina Maria Josefa (Freeke) van der Kallen*** **(XII 11)**,
   geboren in Arnhem 17-6-1940, docente (Frans),
   trouwt in 's-Gravenhage 21-5-1965 (R.-K. 19-7-1965)
   Johannes Ignatius Franciscus (Hans) van der Werf,
   geboren in Steenwijk 31-7-1938, civiel ingenieur, zoon van
   Herman (Herman) van der Werf (manufacturier) en
   Clara Elizabeth Theodora (Clara) Fransen
   Uit dit huwelijk:
   1. *Joanna Fredegunde (Joan) van der Werf*,
      geboren in 's-Gravenhage 16-6-1966, grafisch ontwerper
   2. *Floris Franciscus (Floris) van der Werf*,
      geboren in 's-Gravenhage 4-4-1969, decoratieschilder
2. ***Odilia Hildemunde Miriam (Dieleke / Odile) van der Kallen*** **(XII 12)**,
   geboren in Arnhem 2-12-1941, gezinstherapeut,
   trouwt in 's-Gravenhage R.-K. 1-4-1967
   Wilhelmus Johannes (Wim) Tholen,
   geboren in Sittard 20-4-1939, directeur (Meneba), zoon van
   Johannes Hubertus (Albert !) Tholen (directeur (ASB (DSM)) en
   Maria Alphonsina (Mia) Pernot
   Uit dit huwelijk:
   1. *Servaes Albert (Servaes) Tholen*,
      geboren in Ede 14-2-1971, consulent (Mc Kinsey)
3. ***Francina Johanna Alberta (Franneke) van der Kallen*** **(XII 13)**,
   geboren in Arnhem 17-11-1944, fysiotherapeut,
   trouwt in Wassenaar 10-5-1969
   Hendrik Eduard (Henk) Veraart,
   geboren in Wassenaar 17-7-1941, huisarts, zoon van
   Jan Joseph Marie Veraart (jurist) en *Brigitta Strengers*
   Uit dit huwelijk:
   1. *Ralph (Ralph) Veraart*, geboren in Aarle-Rixtel 14-1-1973, ingenieur
   2. *Stan (Stan) Veraart*, geboren in Aarle-Rixtel 12-5-1974, ingenieur
   3. *Lars (Lars) Veraart*, geboren in Helmond 27-3-1976, dierenarts

4. ***Gertrudis Johanna Benedicta (Geerteke) van der Kallen*** **(XII 14)**,

geboren in 's-Gravenhage 21-3-1948, kunsteducatrice,
trouwt in 's-Gravenhage 14-4-1974
Adrianus Antonius Frederik (Ad) Kroese,
geboren in 's-Gravenhage 27-8-1946,
docent (tekenen) / kunstschilder (aquarellist),
overleden in Den Haag 8-6-2001

Uit dit huwelijk:

1. *Aldo (Aldo) Kroese*,
   geboren in 's-Gravenhage 1-10-1976, gymnastiekdocent
2. *Vesta Maria (Vesta) Kroese*,
   geboren in 's-Gravenhage 27-5-1979
3. *Renate Johanna Marijn (Renate) Kroese*,
   geboren in 's-Gravenhage 26-10-1984

5. ***Anna Maria Josefa (Anneke) van der Kallen*** **(XII 15)**,
geboren in 's-Gravenhage 14-1-1953,
overleden in 's-Gravenhage 23-1-1953

6. ***Steven Frans Jan (Steven) van der Kallen*** **(XII 16)**,
geboren in 's-Gravenhage 26-12-1954, maatschappelijk werker,
woont samen of is getrouwd met
(Yvette) Tröwe, (wsch. Oostenrijkse) [1].

dochter van Yvette:
(Tanja), (wsch. Oostenrijkse)

zoon van Steven en Yvette:

1. ***Joris Florian Hein (Joris) van der Kallen*** **(XII16.1)**,
geboren in Amsterdam 31-5-1992.

© 2001 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

[1] - Opm.: *Steven* (XII 16) heeft mij de ontbrekende gegevens niet verstrekt.

❑ ALBERT (X 7) EN ZIJN GEZIN

X 7 Albertus Alexander (Albert) van der Kallen

Albert (X 7) en zijn gezin

Albert (X 7) (1873-1933) *en zijn vrouw Jo van der Kallen - van Term* (1880-1968)

Alberts studententijd in Amsterdam

In deel 9 heb ik al verteld, dat Albert 25-9-1895 naar *Amsterdam* is vertrokken om daar aan de *Gemeente Universiteit van Amsterdam* te gaan studeren. Hij leeft in *Amsterdam* van zijn erfenis en allerlei baantjes. Hij studeert, evenals zijn studievriend *Alphons Laudy*, *Nederlands* en volgt bij de dominicaan *prof. De Groot* colleges *sociologie* en *wijsbegeerte*. Hij heeft 2 jaar colleges gevolgd, maar in geen van de genoemde vakken examens gedaan.

In 1897 worden Albert en Alphons beide lid van de studentenvereniging *Sanctus Thomas Aquinas,* kortweg *Thomas* genoemd, die 21-5-1896 was opgericht [1]. Toen ik 60 jaar later *als 2e "van der Kallen"* in *Amsterdam* ging studeren en ook lid van *Thomas* werd, gaf vader mij *Alberts* iets gehavende metalen *Thomas-embleem*, dat opgeplakt op mijn inauguratiebul, in mijn studententijd nog lang boven mijn bed gehangen heeft [2].

Albert's Thomas-embleem uit 1897 (in ware grootte)

[1] - Zie "Provisionele ledenlijst 1991 van de oud-leden der R.K.S.V. "Sanctus Thomas Aquinas"."

[2] - Opm.: In mijn tijd kreeg je zo'n embleem niet meer.

Leerling-journalist / redacteur bij "De Maasbode"

Als na twee jaar studeren Alberts geld op is, adviseert *Alphons Laudy* [3] hem om ook *journalist* te worden. Albert volgt zijn advies op. Op aanbeveling van zijn vroegere leraar *F. Hendrichs S.J.* begint hij 1-11-1898 als *leerling-journalist* bij het katholieke dagblad *"De Maasbode"* in *Rotterdam.* Hij verhuist 28-10-1898 naar *Rotterdam* [4]. Hij geeft als beroep op *kantoorbediende* te zijn. Kennelijk was dat in *Amsterdam* zijn laatste baantje.

De kennismaking met Jo van Term

Als hij nog maar net bij *"De Maasbode"* werkt, loopt hij op een goede morgen toevallig gelijktijdig met *Jo van Term* de stenen trap van het Maasbodegebouw op. Hij spreekt haar aan en vraagt of zij ook bij *"De Maasbode"* komt werken, maar nee, zij komt het broodtrommeltje van haar broer Jacob brengen, dat hij die morgen vergeten is mee naar zijn werk te nemen. Albert wordt op slag verliefd op haar.
Jo - net 18 jaar geworden - blijkt bij zijn oudere collega *Jacob van Term* te wonen. Albert weet snel te regelen, dat hij frequent in *"huize Van Term"* wordt uitgenodigd. Daar leren ze elkaar goed kennen.

Hoofdredacteur van "Het Dagblad van Noord-Brabant"

Albert is binnen een jaar leerling-journalist af. De in *Breda* tot dan toe 3 x per week verschijnende neutrale *"Nieuwe Bredase Courant"* wordt 17-9-1899 een dagblad en wel *"Het Dagblad van Noord-Brabant"*. Het moet van de nieuwe uitgever een degelijke katholieke signatuur krijgen. Wederom op aanbeveling van zijn vroegere leraar de jezuïet *F. Hendrichs* wordt Albert de *hoofdredacteur* van dit nieuwe dagblad, zo jong, net 26, een unicum, dat hij heeft te danken aan zijn begaafdheid en zijn universitaire opleiding [5]. Zijn keuze zijn erfenis te benutten om twee jaar aan een universiteit te studeren, blijkt een gelukkige te zijn geweest. Hij is een van de hoogst opgeleide R. K. journalisten uit zijn tijd. Vanwege zijn nieuwe baan verhuist hij 15-11-1899 naar *Breda*.
In zijn eerste hoofdartikel in de krant van zondag 17 september 1899 schrijft hij o.a.:
"Het Dagblad moet zijn een vriend van den huize, over wien men pruttelt, als hij een kwartier te laat komt. Het moet zich bewegen als een man van de wereld, los vrij en frank. Het dagblad mag geen kaperschip zijn, dat op elke bodem aan den horizon zijn kanonnen richt, geen kefhond, die aanslaat als een voorbijganger wat al te hard langs zijn huis gaat. Maar evenmin een zouteloos orgaan, geen visch noch vleesch zijnde, niet durvend een oordeel uit te spreken in zaken van het hoogste belang."
Hij blijkt een levendige fantasie te hebben. De abonnementsprijs blijft bij Alberts aantreden gehandhaafd op f 1,25 per 3 maanden *in Breda en omstreken* en op f 1,50 per 3 maanden per post thuisbezorgd door (wel heel optimistisch) *"het geheele Rijk"*. Anders dan de titel doet vermoeden, blijft *"Het Dagblad van Noord-Brabant"* een *regionale krant* met slechts een klein verspreidingsgebied in West-Brabant.

---

[3] - Opm.: *Alphons Laudy* wordt in 1898 leerling-journalist /redacteur bij dagblad *"De Tijd"*. Later wordt hij *hoofdredacteur van dagblad "De Tijd"*, nl. van 29-5-1914 tot 31-12-1937.

[4] - *Albert* (X 7) huurt een kamer bij *Seele*, *Goudsche Singel* 115.

[5] - *Albert* (X 7) wordt 17-9-1899 al hoofdredacteur van *"Het dagblad van Noord-Brabant"* en niet zoals ik in deel 9 X 7, blz.1 aangaf, in 1900.

Het huwelijk van Albert X 7 met Jo van Term

Jo van Term heeft haar moeder nooit gekend. Haar moeder overlijdt nog geen drie maanden na haar geboorte. Op dat moment wonen opa *Jacob van Term* en tante *Truus van Term* al bij hun in huis. Na de dood van haar moeder komt ook tante *Anna van Term* bij hen wonen om samen met haar zus voor hun vader, broer en zijn vijf kleine kinderen, 2 jongens en 3 meisjes, te zorgen. Opa *Van Term* overlijdt 8-12-1884. Jo is dan net 4. Kort daarna vertrekt tante Truus. Tante Anna, Jo's "2e moeder", overlijdt 26-4-1887. Jo is dan 6½ jaar. Jo's vader, *Jan van Term*, hertrouwt 10-8-1887, nog geen 4 maanden na Anna's overlijden, voor Jo veel te snel. Ze kan het niet met haar stiefmoeder vinden. Bij Jo's geboorte wonen ze *Schiedamsche Singel* 77 in *Rotterdam*. Op 2-11-1893 verhuizen ze naar *Kralingen*. Daar wonen ze maar kort, omdat Jo's vader 12 april en haar stiefmoeder 24 mei 1894 overlijden. Jo wordt met 13 jaar al wees.

Jacob van Term

Jacob van Term, die in 1884, direct na zijn H.B.S.-opleiding bij *De Maasbode* is gaan werken, heeft zijn zussen Truus en Jo in zijn gezin opgenomen. Ze helpen zijn vrouw Marie. Op 28 febr. 1895 verhuizen ze naar *de Plantageweg* in *Rotterdam*. Jo woont al ruim 4 jaar bij Jacob, die ook *haar voogd* is, als Albert haar leert kennen. Albert moet even sparen, voordat hij Jo ten huwelijk kan vragen, maar in 1901 is het dan zo ver. Ze trouwen 24 april 1901 in *Rotterdam*.
Om te laten zien, dat zijn drukkerij heel fraai tweekleurendrukwerk kan verzorgen, laat Albert hun trouwkaarten in twee kleuren drukken, wat in die tijd heel bijzonder is.

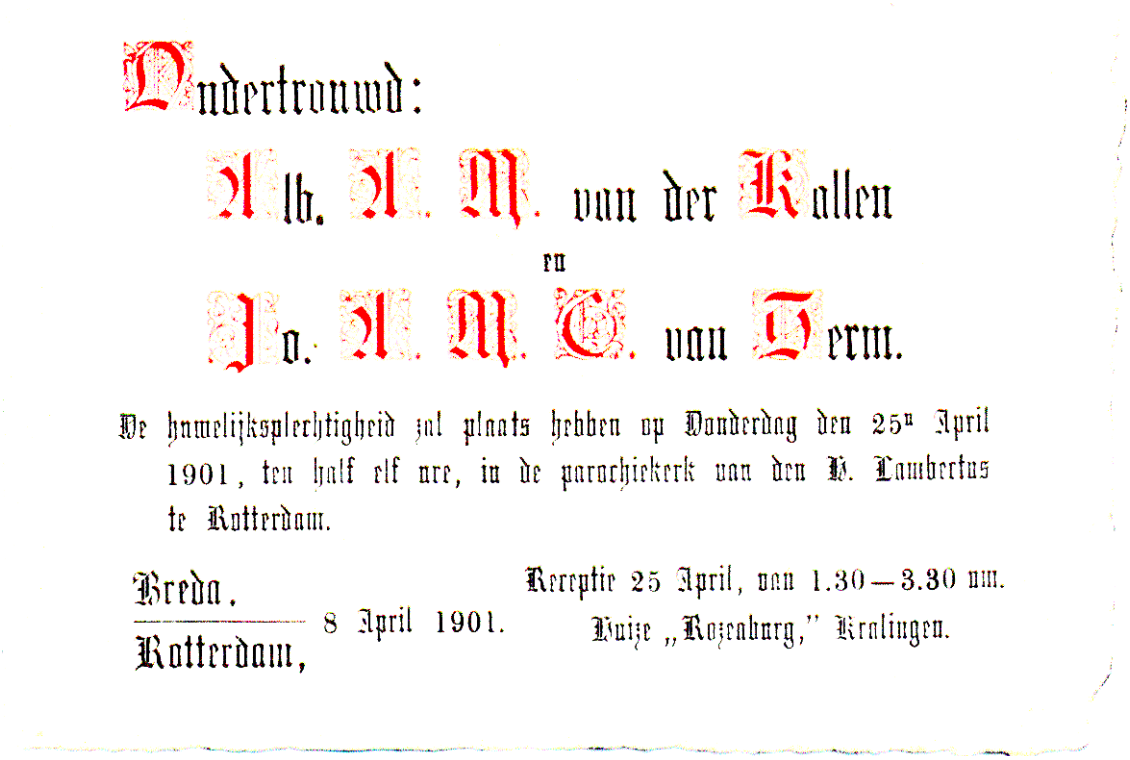

Ondertrouwd:

Alb. A. M. van der Kallen

en

Jo. A. M. G. van Term.

De huwelijksplechtigheid zal plaats hebben op Donderdag den 25n April 1901, ten half elf ure, in de parochiekerk van den H. Lambertus te Rotterdam.

Breda.
Rotterdam, 8 April 1901.

Receptie 25 April, van 1.30—3.30 uur.
Huize „Rozenburg," Kralingen.

trouwkaart van Albert X 7 en Jo van Term

N° 640

Op heden den vierentwintigsten April negentien honderd een zijn voor ons, Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente Rotterdam, verschenen tot het aangaan van een huwelijk, waarvan de bij de wet gevorderde afkondigingen alhier hebben plaats gehad op den veertienden en eenentwintigsten dezer maand:

Albertus Alexander van der Kallen, oud negentwintig jaren, journalist, geboren te Sneek, wonende te Brielle, mannelijk aangezoon van Henderikus Theodorus van der Kallen, en Anna Maria Koopmans, beide overleden en

Johanna Agnes Maria Cornelia van Term, oud twintig jaren, zonder beroep, geboren en wonende alhier, minderjarige dochter van Johannes Hermanus Franciscus en Agnes Maria Lemmen, beiden overleden.

En hebben zij aan ons overgelegd: de geboorte akte van den bruidegom, de overlijdens akten van zijne ouders, de geboorte akte van de bruid, de overlijdens akten van haare ouders en van haar grootouders als mede een bewijs van gedane huwelijks afkondigingen te Rotterdam. Jacobus Petrus van Term, journalist, wonende alhier en Theodorus Hendrikus Eduard Hinkraut, bierbrouwer, wonende te Amsterdam, vrij en laatstelijk voorzien van de bij de wet vereischte toestemming, verklaarden tot dit huwelijk

Daarna hebben wij hun in het openbaar afgevraagd of zij elkander aannemen tot echtgenooten en getrouwelijk al de plichten zullen vervullen, welke door de wet aan den huwelijken staat verbonden zijn; hetwelk door hen toestemmend beantwoord is. En hebben wij daarop verklaard dat zij door den echt aan elkander zijn verbonden, in tegenwoordigheid van Cornelis Nieuland, oud negenendertig jaren, commis; Johannes Cornelis Daal, oud twee en veertig jaren, adjunct commies ter secretarie, Lijsbert Hermanus, oud twee en vijftig jaren en Anthony Eikenkamp, oud zes en veertig jaren, beide ambtenaren, wonende alhier.

En hebben wij hiervan opgemaakt deze akte, welke na voorlezing is ondertekend door ons, de comparanten en getuigen.

A. Alexander Kallen — J. A. M. C. van Term

Jac. P. van Term — H. Hinkraut — C. Lemmen

Nieuland — Eikenkamp

trouwakte van Albert X 7 *en Jo van Term* (1901)

Helaas zijn hun eigen foto's niet bewaard gebleven. Vlak voor de bevrijding van *Nijmegen* in 1944 zijn al Jo's fotoalbums en familiefoto's in vlammen opgegaan. Albert is dan al overleden. Familie en vrienden hebben later Jo, mijn vader en mij van hun familiefoto's enige (soms vage kopieën, zie blz. 1 en hieronder) gegeven. Van hun huwelijk bezat mijn vader slechts een kopie van een al beschadigde trouwfoto.

trouwfoto van Albert X 7 *en Jo van Term* (1901) (ware grootte van de kopie)

Omdat redacteuren bij een dagblad in die tijd slecht betaald werden en alle drie Jacobs zussen bij hem in huis hebben gewoond en alle drie in 1900 resp. 1901 vanuit zijn huis zijn getrouwd en Jacob ook al 4 kleine kinderen had met de vijfde op komst, vermoed ik, dat het, op trouwkaarten en receptie na, een sobere bruiloft is geweest.

Een kort intermezzo

In de *Inleiding* schreef ik in 1996 op blz. Inl-15 onder het kopje "Een nieuwe start" o.a.: *"Hoeveel ik nog op papier kan zetten valt absoluut niet te voorspellen."* en even verder *"De "overige gegevens" zal ik stukje voor stukje beschrijven en tussenvoegen. Zo "groeit" deze familiegeschiedenis. Mocht ik onverhoopt moeten stoppen, dan blijft toch wat gereed-gekomen is, interessant."* Zo denk ik er nu - december 2008, dus 12 jaar later - nog steeds over. In november 2006 werd dat *"onverhoopt stoppen"* opnieuw realiteit. Ik ging finaal door mijn rug, na later bleek door uitgezaaide kanker in al mijn rugwervels. Ik krijg nu "palliatieve zorg". Hoewel ik er dus zeer slecht voorsta, heb ik toch - na ruim 2 jaar noodgedwongen stoppen - besloten de draad weer op te pakken. Ik had met name m. b. t. *de familie Van Term* (en *de familie Van de Poel*) nog gegevens in archieven willen checken, maar dat kan helaas niet meer. Ik zal daarom bij de hierna volgende beschrijving van de familie van *Jo* met "volgens mondelinge overlevering" of het woordje "zou" aangeven, dat ik niet weet of de betrokken informatie juist is.

De familie van Jo van Term van vaders kant

(Opm.: De basisgegevens zijn deels ontleend aan bevolkingsregisters en bidprentjes!)

I *Gerardus van Term* trouwt met *Geertruida (Geertrui) N.N.* .
Zij hebben een zoon Arie, zie II.

II *Adrianus (Arie) van Term*, volgens mondelinge overlevering: timmerman en eigenaar van een timmermanswinkel in *Haarlem*, overleden in *Haarlem*, trouwt *Catharina (Caatje / Trijntje) Wijkhuizen*, volgens mondelinge overlevering: protestant, overleden in *Haarlem.*
Gevonden kinderen van *Arie* en *Caatje / Trijntje van Term*, allen geboren in *Haarlem*:
1) *Geertruij*, geboren in 1803/04, 2) *Jacob* (zie III) en 3) *Elisabeth*, geboren in 1815/16.
Beide dochters zijn bij hun trouwen naaister. *Geertruij van Term* trouwt in *Haarlem* 8-3-1837 met de tapper *Johannes (/Jan) Houtkamp* en *Elisabeth van Term* trouwt in *Haarlem* 16-6-1841 met de koopman *Cornelis de Jong*.

III *Jacobus (Jacob) van Term*, volgens zijn bidprentje en bevolkingsregister van *Rotterdam* geboren in *Haarlem* 22-1-1810, (hoofd)onderwijzer, overleden in *Rotterdam* 8-12-1884, trouwt in *Haarlem* 2-7-1840 *Maria Adriana Elisabeth (Adriana) Mol*, geboren in *Haarlem* in 1809, overleden in *Rotterdam* 12-12-1874 wonend in *Heemstede*, dochter van *Christianus (Christiaan) Mol*, in 1843 bij het huwelijk van zijn zoon *Jean Pierre* griffier bij het kantongerecht in *Haarlem*, en *Alida van Velzen / van Velsen*, overleden in *Haarlem* 11-1-1859. Adriana heeft ook een zus *Geertruida Elisabeth*, geboren in 1822/23 en overleden in *Heemstede* 14-3-1905.
Gevonden kinderen van *Jacob* en *Adriana van Term*, allen geboren in *Haarlem*:
1) *Johannes (Jan) Koenraad* (zie IV), 2) *Anna Catharina Alida (Anna)* (12-10-1844), overleden in *Rotterdam* 26-4-1887, 3) *Geertruida Elisabeth (Truitje)* (22-11-1846), trouwt *Bernard Heinrich Ostmeier*, geboren in 1836/37, overleden in *Amsterdam* 8-10-1894, 4) *Wilhelmus Joannes Petrus (Willem)*, geboren in 1848/49, overleden in *Leiden* 31-10-1899, 5) *Maria Christina Alida (Marie)* (31-3-1851), overleden in *Haarlem* 12-12-1899, trouwt in *Haarlem* 7-10-1880 *Hendrikus Joannes Koehorst*, winkelier.

Jacob van Term zal ongetwijfeld in *Haarlem*, dat dan al een kweekschool heeft, zijn opleiding hebben genoten. Uit mondelinge overlevering, verteld door *Ton Stockmann*, is hij in *Antwerpen gouvernementsonderwijzer* geweest en in 1840 via *Maastricht* terug naar *Haarlem* gekomen [6].
In *Haarlem* zou hij *een particuliere school* hebben gehad.

Jacob is in ieder geval van 1842 - 1861 *hoofdonderwijzer* in *Haarlem* en van 1861 - 1879 in *Heemstede*. Als hoofdonderwijzer geniet hij aanzien en behoort hij tot de notabelen van *Haarlem* en later *Heemstede*. In twee publicaties wordt uitgebreid aandacht aan hem geschonken [7].
Ik zal - o.a. ontleend aan die twee publicaties - hierna eerst iets over het onderwijs in zijn tijd, zijn woonplaats en tenslotte hemzelf vertellen.

---

[6] - Opm.: Als dit juist is, vermoed ik, dat hij als militair bij de Belgische opstand in 1831 betrokken is geweest en vanwege de Belgische afscheiding in 1840 is teruggekomen.

[7] - Zie "*Geschiedenis van het onderwijs in Heemstede* II (1800 - 1954)", door G. van Duinen (1954) en *"Heemstede in de historie"* door Mr. J. W. Groesbeek (1972).

Het onderwijs in Heemstede rond 1860

In 1857 wordt door de Staten-Generaal een *nieuwe onderwijswet* aangenomen. Hierin wordt o.a. bepaald, dat 1) op de lagere school lezen, schrijven, rekenen, zingen, de beginselen van de Nederlandse taal, aardrijkskunde, geschiedenis, kennis der natuur en vormleer (d.w.z. eenvoudige meetkunde) gegeven moeten worden 2) geen onderwijs gegeven mag worden in lokalen, die door de Districtsschoolopziener schadelijk worden verklaard voor de gezondheid of te klein voor het aantal leerlingen 3) er tenminste 2 *Rijkskweekscholen* moeten zijn 4) leerkrachten onderscheiden worden in Hoofdonderwijzers, Hulponderwijzers en kwekelingen 5) het aantal leerkrachten voor 200 tot 250 leerlingen bepaald wordt op 1 Hoofdonderwijzer + 1 Hulponderwijzer + 2 kwekelingen 6) het minimumsalaris voor Hoofd f 400 plus vrije woning, voor Hulponderwijzer f 200 wordt en het Hoofd der School voor elke kwekeling f 25 extra krijgt 7) onderwijzers aan een openbare school na een 40-jarige diensttijd op 65 jarige leeftijd pensioen krijgen (dat is nieuw!) 8) het schooltoezicht door provinciale Inspecteurs, Districtsschoolopzieners en plaatselijke Schoolcommissies wordt uitgeoefend en 9) voor de stichting van bijzondere scholen geen vergunning van het Gemeentebestuur meer vereist is. In *Heemstede* bestaat de Schoolcommissie uit de burgermeester en 2 raadsleden, die vanaf 1858 aan het einde van elk jaar, na hun bezoek aan de school, verslag uitbrengen aan de Raad. Uit het verslag van 1858 volgt, dat er op hun openbare lagere school, *de Dorpsschool* genoemd, nog geen kennis der natuur wordt gegeven. Verder wensen de commissieleden, dat aan een zuivere uitspraak van het Nederlands meer aandacht wordt gegeven. Ze betreuren het ook, dat veel ouders hun kinderen te weinig respect voor hun onderwijzer bijbrengen, waardoor, zeggen ze, soms zeer moeilijk orde en tucht in de school te handhaven is.

"*Wandelen we* (in 1858 vanuit *Haarlem*) *door het Haarlemmerhout zuidwaarts, dan komt men aan de lieflijke dorpen Heemstede en Bennebroek, beide door bleekerijen, tuinen, buitenplaatsen en moestuinen omzoomd. Het eerste op ¾ uur afstands van Haarlem"* en *"Het heeft omstreeks 2400 inwoners, waarvan 700 protestant"* en *"Heemstede telt meer dan 20 schoone buitenplaatsen"* [8].

In *Heemstede* woonden in de buitenplaatsen vooral protestanten en bestond het grootste deel van de dorpsbewoners uit arme R.-K. arbeiders. Het is rond 1860 een overwegend katholiek dorp en ligt in een schitterende omgeving.

Heemstede heeft in 1858 vijf scholen, de al genoemde Dorpsschool, 1 bijzondere lagere school (protestant) [9], 1 Christelijke en 1 R.-K.brei- en naaischool en 1 bewaarschool voor R.-K. kleuters. In 1858 zitten op deze 5 scholen 151 kinderen van onvermogenden, waarvoor het schoolgeld door anderen betaald wordt, waarvan 69 op de Dorpsschool.

Per 1-1-1860 verhoogt de Gemeenteraad het salaris van het R.-K.schoolhoofd tot f 1000 plus vrij wonen, waarbij hun schoolhuis ook een tuin van 100 vierkante meter heeft. De protestante hulponderwijzer gaat f 350 per jaar verdienen en de kwekeling f 25. Voor de kwekeling krijgt het schoolhoofd nog f 25 extra betaald. Ofschoon deze bedragen ver boven de in de wet bepaalde minimumbedragen liggen, zegt hun schoolhoofd toch zijn baan op. De Raad, waarvan 6 van de 11 leden katholiek is, laat daarop in *"De Tijd"* een zeer uitvoerige advertentie plaatsen, waarin ze uitdrukkelijk aan R.-K. hoofdonderwijzers vragen om te solliciteren, met als resultaat, dat *Jacob van Term*, *Hoofdonderwijzer* te *Haarlem*, wordt benoemd en begin Januari 1861 zijn betrekking in *Heemstede* aanvaardt.

---

8 - Zie *"Het koninkrijk der Nederlanden"*, door J. L. Terwen (1858), blz. 74.

9 - Opm.: In 1851 besloot de Raad een R.-K. schoolhoofd aan te stellen, waarop de Hervormden hun kinderen direct van de Dorpsschool afhaalden en een eigen school oprichtten.

Jacob van Term verhuist begin 1861 met zijn gezin naar *Heemstede*. In die tijd kunnen 2x per jaar leerlingen worden aangemeld. Als hij in *Heemstede* begint telt de school 236 leerlingen, die regelmatig de school bezoeken en op één na R.-K. zijn. Hij heeft slechts 1 onderwijzer om samen met hem die 236 kinderen in 2 lokalen les te geven! Denk je dat eens in! Pas na een half jaar, als blijkt, dat men zeer tevreden over hem en het gegeven onderwijs is, krijgt hij er een 2e hulponderwijzer bij. De verhouding tussen hem en de Schoolcommissie en de Raad is zijn hele loopbaan prima. Slechts één keer, in 1862, krijgt hij een reprimande, als hij op eigen gezag de kinderen een zaterdagmorgen vrij heeft gegeven om met enige onderwijzers in de school te kunnen vergaderen. Jacob laat de Raad per brief weten, dat hij het met die reprimande niet eens is.
Jacob kent een groot verloop onder zijn onderwijzers, omdat zij elders meer kunnen verdienen. Hun salaris wordt in 1863 f 400 en in 1873 zelfs f 600, maar het blijft tobben. Zo komt de hulponderwijzer, die Jacob in 1869 krijgt, heel vaak te laat of zelfs helemaal niet op school.
Dat Jacob een zeer grote sympathie in de gemeenteraad geniet, blijkt in 1867 als de Raad hem bij *zijn 25-jarig jubileum als hoofdonderwijzer* een zilveren inktkoker met inscriptie, die f 50 kostte, geeft, terwijl een van zijn voorgangers bij zijn 50-jarig onderwijsjubileum niets had gekregen. Ook krijgt hij van tijd tot tijd van de Raad een gratificatie, b.v. als hij ca. 150 leerlingen een tijd lang in zijn eentje les heeft moeten geven.
In 1874 schrijft de *Schoolopziener* de *Burgermeester*, dat hij een onhoudbare toestand heeft aangetroffen, die al meer dan 2 maanden duurde. In Jacobs lokaal trof hij 126 van de 150 leerlingen met alleen Jacob aan en in het 2e lokaal ca. 100 leerlingen met ook maar 1 onderwijzer. Hij schrijft *"Dat gaat niet aan, èn om het onderwijs niet, dat zoo onmogelijk voldoende kan zijn èn om de Onderwijzers niet, die onder zulk een arbeid gevaar lopen te bezwijken."*
In datzelfde jaar overlijdt Adriana (zie haar bidprentje op blz. 9).
In 1875 krijgt Jacob opnieuw een hulponderwijzer, die niet deugt. Jacob noemde hem *"het vijfde wiel aan de wagen"* en was blij toen de gemeenteraad hem ontsloeg. Pas na 3 maanden werd de ontslagen onderwijzer vervangen. Aangezien ook de andere hulponderwijzer zelden op tijd aanwezig was, stond hij er dan wel helemaal alleen voor.
In 1879 - hij verdient dan f 1100 per jaar - word hij langdurig ziek. Ziek thuis blijven kon niet. Hij neemt ter wille van het onderwijs aan zijn school zelf ontslag. Van Duinen schrijft: *"Zo eindigde op 1 Juli 1879 de diensttijd van Jacob van Term, die gedurende 18½ jaar met buitengewone ijver en toewijding het onderwijs in Heemstede had gediend"*
Omdat zijn opgebouwde wettige pensioen (zijn tijd bij het bijzondere onderwijs telde niet mee) slechts f 330 bedroeg, besloot de Raad hem een aanvullend pensioen van f 170 toe te kennen, waarmee zijn pensioen f 500 per jaar werd.

Jacobs oudste zoon - *Jan van Term* - is in zijn vaders voetsporen getreden en heeft ongetwijfeld ook in *Haarlem* zijn hoofdakte gehaald. Hij heeft voor het bijzondere onderwijs gekozen. Niet zo verwonderlijk, want hij heeft thuis gezien hoe zwaar *een hoofd van een openbare school* het heeft. Hij heeft in 1879 in *Rotterdam* een eigen *particuliere school* [10] voor kinderen van welgestelden. Jan neemt zijn vader en zijn zus Truus, die na de dood van haar moeder het huishouden voor haar vader gedaan zal hebben, in zijn gezin op. Op 29 september 1879 verhuizen ze naar Jans huis aan de *Schiedamsche Singel* in *Rotterdam*, waarin hij ook zijn school zal hebben gehad.

Jacob woont bij zijn zoon Jan als 28-10-1880 zijn kleindochter *Jo van Term* geboren wordt. Hij maakt nog geen drie maanden later ook het trieste overlijden van zijn schoondochter mee.
Zelf overlijdt hij in 1884 (zie zijn merkwaardige bidprentje - zijn vrouw wordt niet vermeld! - op de volgende bladzijde).

---

[10] - Opm.: Op particuliere scholen werd in klasjes van gemiddeld 15 leerlingen lesgegeven.

Gedenk in uwe Gebeden de Ziel
VAN ZALIGER
MARIA, ADRIANA. ELISABETH MOL.
GELIEFDE ECHTGENOOTE VAN
JAKOB VAN TERM,
overleden te Rotterdam, in den ouderdom van 65 jaren den 12 December 1874 na voorzien te zijn geweest van de laatste H. H. Sacramenten en begraven den 15e daaraanvolgende op het R. K. Kerkhof aldaar.

Eene brave vrouw gaat alle waarde te boven; het hart van den man stelt zijn vertrouwen op haar. Prov. XXXI. 10

Zij heeft haren man bemind, haar huisgezin bestuurd, hare kinderen verzorgd, en zich godsdienstig gedragen.

Waarom was mijne ziekte hopeloos en zonder genezing? Jerem. XV. 17.

Gelijk het den Heer behaagd heeft, is het geschied, de naam des Heeren zij gezegend!

De gerustheid in het uur des doods is het begin van de belooning der rechtvaardigen.
H. Gregor.

Wees daarom altijd bereid, en leef zoo, dat de dood U nimmer onbereid vinde.
Thom. à Kemp 2 B. 23 h.

Gebed.

Wij smeeken U, Heer! ontferm U over de ziel uwer dienares ADRIANA, opdat zij spoedig ruste in de verblijfplaats der uitverkorenen, door Christus onzen Heer.

bidprentje van Adriana van Term - Mol

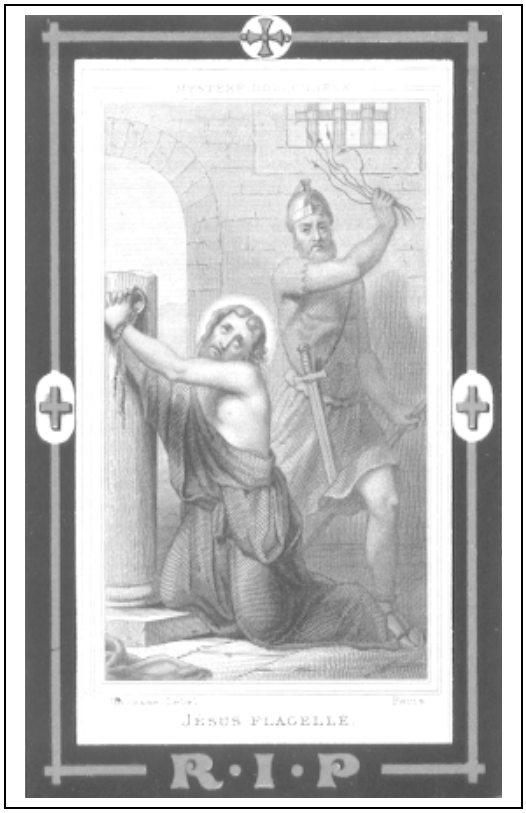

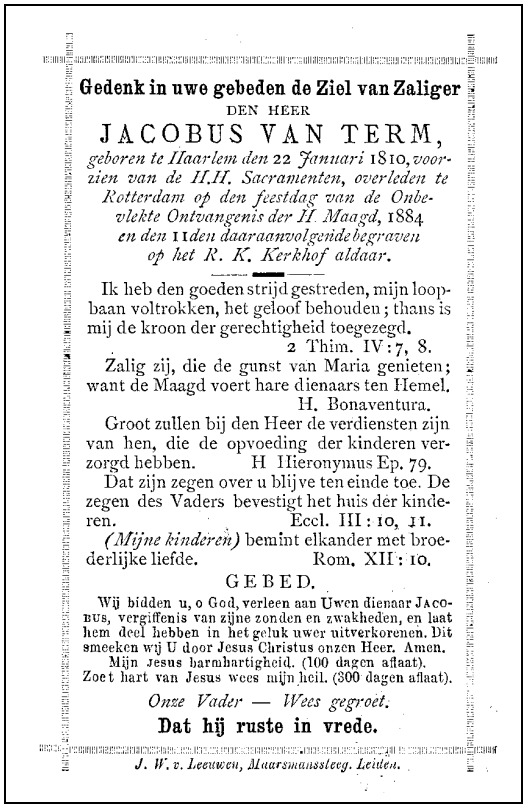

Gedenk in uwe gebeden de Ziel van Zaliger
DEN HEER
JACOBUS VAN TERM,
geboren te Haarlem den 22 Januari 1810, voorzien van de H.H. Sacramenten, overleden te Rotterdam op den feestdag van de Onbevlekte Ontvangenis der H. Maagd, 1884 en den 11den daaraanvolgende begraven op het R. K. Kerkhof aldaar.

Ik heb den goeden strijd gestreden, mijn loopbaan voltrokken, het geloof behouden; thans is mij de kroon der gerechtigheid toegezegd.
2 Thim. IV:7, 8.

Zalig zij, die de gunst van Maria genieten; want de Maagd voert hare dienaars ten Hemel.
H. Bonaventura.

Groot zullen bij den Heer de verdiensten zijn van hen, die de opvoeding der kinderen verzorgd hebben. H Hieronymus Ep. 79.

Dat zijn zegen over u blijve ten einde toe. De zegen des Vaders bevestigt het huis der kinderen. Eccl. III: 10, 11.

(Mijne kinderen) bemint elkander met broederlijke liefde. Rom. XII: 10.

GEBED.

Wij bidden u, o God, verleen aan Uwen dienaar JACOBUS, vergiffenis van zijne zonden en zwakheden, en laat hem deel hebben in het geluk uwer uitverkorenen. Dit smeeken wij U door Jesus Christus onzen Heer. Amen.

Mijn Jesus barmhartigheid. (100 dagen aflaat).
Zoet hart van Jesus wees mijn heil. (300 dagen aflaat).

Onze Vader — Wees gegroet.

Dat hij ruste in vrede.

J. W. v. Leeuwen, Maarsmanssteeg. Leiden.

bidprentje van Jacob van Term (III)

IV *Johannes Koenraad (Jan) van Term*, geboren in *Haarlem* 18-7-1842, (hoofd)onderwijzer, overleden in *Kralingen* 12-4-1894, trouwt 1ste keer in *Heemstede* 19-11-1868 *Agnes Maria Leuven*, geboren in *Heemstede* 15-8-1849, overleden in *Rotterdam* 24-1-1881, dochter van *Petrus Leuven* en *Maria Kokkelkoren*, trouwt 2e keer in *Rotterdam* 10-8-1887 *Pieternella Maria Theresia Root*, geboren in *Leiden* 14-3-1838, overleden in *Kralingen* 24-5-1894, dochter van *Hendrik Roo*t en *Maria Theresia Meijer*.
Kinderen:
1) *Jacobus Petrus (Jacob)*, geboren in *Haarlem* 18-11-1969, zie Va
2) *Anton Pieter (Anton)*, geboren in *Haarlem* 29-8-1871, zie Vb
3) *Maria Agnes Wilhelmina (Marie)*, geboren in *Haarlem* 4-12-1872, overleden in *Amsterdam* 31-10-1952, trouwt in *Rotterdam* 21-2-1900 *Theodor Hendrik Eduard Unkraut*, geboren in *Amsterdam* in 1869/70, winkelchef. Ze krijgen 3 dochters: *Mia* (1900) en de tweeling *Agnes* en
Tonnie (5-12-1901). De tweeling is 2 jaar als Theodor overlijdt.
4) *Geertruida Adriana Maria (Truus)*, geboren in *Rotterdam* 16-4-1876, overleden in *Amsterdam* 29-1-1933, trouwt in *Rotterdam* 13-6-1900 *Hendricus Christiaan (Hendrik) Veldhuis*, geboren in *Amsterdam* 12-5-1875, manufacturier/zakenman, overleden in *Amsterdam* 21-10-1963. Zij krijgen minstens 4 kinderen, geboren in *Amsterdam*: *Marie/*(*Miep*?), *Jaap*, *Bep* en *Han*. Hendrik hertrouwt.
5) *Johanna Agnes Maria Cornelia (Jo)*, geboren in *Rotterdam* 28-10-1880, zie *Albert* X 7

Marie van Term

Truus van Term

Jan verhuist 16-4-1874 met zijn gezin naar een huis in de *Jonker Fransstraat* in *Rotterdam*. Daar wonen ze nog maar kort als op 27-9-1874 een meisjestweeling levenloos ter wereld komt. Nog datzelfde jaar verhuizen ze naar de *Schiedamse Singel* no. 77. Jan runt in *Rotterdam* een *particuliere school*. Hij heeft (zie zijn schets op ware grootte hieronder) duidelijk tekentalent.

potloodtekening van Jan van Term IV (zie J. K. v T.) *(achtergrond rechtsboven niet afgemaakt)*

Het enige, dat ik over Jan en zijn school gevonden heb, is een passage in het hoofdartikel van *De Maasbode* van 21 september 1924, dat gewijd is aan het 40-jarig journalistenjubileum van zijn oudste zoon *Jacob* [11]:
"*Hij* - Jacob - *was de oudste zoon van den verdienstelijke paedagoog, die een vijftig jaar geleden de zoo bekende "school van v. Term" bestuurde.*"
Uit hetzelfde hoofdartikel blijkt, dat Jan zich ook inzette voor het Katholieke onderwijs.
"*Vader van Term was de eerste steun van J. W. Thompson* - de stichter en eerste hoofdredacteur van De Maasbode - *toen deze vóór vijftig jaren te Rotterdam de Rotterdamsche Vereeniging voor Katholiek Onderwijs stichtte. Met voorbijgaan van zijn persoonlijke belangen heeft vader van Term een leven lang met groote toewijding het Katholiek onderwijs gediend in de moeilijke jaren, toen dit onderwijs nog in de verdrukking leefde.*"

Zoals al verteld, overlijdt Jans vrouw Agnes vlak na de geboorte van Jo, op 31 jarige leeftijd. Met name Jans zus Anna heeft daarna jaren voor hem en zijn gezin gezorgd. Tante Anna is ruim 6 jaar voor Jo en de andere kinderen een "tweede moeder" geweest. Jan heeft zijn kinderen zelf les gegeven. Op 9-10-1884, vlak voor zijn opa's overlijden, vertrekt Jans 2e zoon Anton naar het kleinseminarie in *Voorhout* om daar voor priester te gaan studeren. Jo is dan nog geen 4 jaar oud. Jan hertrouwt in 1887. Om te kunnen hertrouwen moet hij nog via een gerechterlijke procedure (kosten f 3,60) de overlijdensakte van zijn 1e vrouw laten corrigeren. Na een heel verhaal - ca. drie bladzijden - wordt tenslotte "in naam des Konings" door de Arrondissementsrechtbank te *Rotterdam* beslist, dat in de overlijdensakte van zijn 1e vrouw *"van Term"* i.p.v. *"van der Term"* moet staan.
Op 20-9-1887 heeft Anton het kleinseminarie doorlopen en komt hij naar huis om 4-10-1887 naar *Culemborg* te vertrekken voor zijn verdere opleiding tot priester en missionaris.
Ik vermoed, dat Jan in 1893 ziek is geworden en zijn school met schoolhuis aan een opvolger heeft moeten overdragen, want 2-11-1893 verhuizen ze met zijn allen naar *Kralingen*.
Waarschijnlijk heeft Jan 17-1-1894 de bruiloft van zijn oudste zoon Jacob met *Marie Grijseels* in *Nieuwer-Amstel* nog net kunnen meemaken. Jan overlijdt 12-4-1894 op 51-jarige leeftijd.
Zoals al verteld is Jo dan 13 jaar en is 6 weken later ook haar stiefmoeder overleden.

Op 28-1-1895 wordt Jans 1e kleinkind geboren. Dat maakt hij dus niet meer mee. Jacob, Marie, met hun pas geboren dochtertje Marie, Truus en Jo verhuizen precies 1 maand later - 28-2-1895 -naar de *Plantagelaan* A no. 67 in *Rotterdam*. Jo woont tot haar trouwen bij Jacob en Marie. Zij zullen voor Jo ook als een soort 2e vader en 4e moeder hebben gefunctioneerd, want met 13 jaar ben je toch nog een kind. Het gezin van Jacob en Marie (zie Va) breidt snel uit. Jo helpt Marie in het huishouden en met de verzorging van de kinderen, een goede leerschool voor later.

Va *Jacobus Petrus (Jacob) van Term*, geboren in *Haarlem* 18-11-1969, journalist, redacteur bij *De Maasbode* en korte tijd bij *De Gelderlander*, hoofdredacteur van de *Limburger Koerier*, overleden in *Maastricht* 14-6-1948, trouwt in *Nieuwer-Amstel* 17-1-1894 *Maria Godefrieda Jacoba (Marie) Grijseels*, geboren in *Muiden* 15-8-1867, dochter van *Constantinus Adrianus Josephus Joannes Balthazar Grijseels* en *Catharina Petronella Henkens*.
Kinderen, geboren in *Kralingen*: 1) *Maria Agnes Catharina (Marie)* (28-1-1895), geboren in *Rotterdam*: 2) *Catharina Maria Josephina* (19-3-1896), 3) *Willem Jozef Koenraad (Wim)* (27-8-1897), overleden 19-5-1918, 4) *Jan Godfried Maria (Jan)* (10-5-1899), 5) *Jacob Johan Albert (Jacob)* (25-5-1900), overleden in Maastricht 7-6-1910, 6) *Angelina Cornelia Maria* (30-6-1901), 7) *Agnes Maria Antonia (Agnes)* (15-12-1902), overleden in *Rotterdam* 26-1-1903 en 8) *Anton Peter Constant (Anton)* (15-9-1904).

[11] - Opm.: *Jacob van Term* heeft hiervan de eerste 20 jaar bij dagblad *De Maasbode* gewerkt.

Ook de priesterwijding van zijn 2e zoon Anton (zie Vb) maakt Jan niet meer mee.

Vb *Anton Pieter (Anton) van Term*, geboren in *Haarlem* 24-8-1871, missionaris van de H. Jozef Congregatie te Mill Hill in *Oeganda* / verkoper, overleden (wsch. in *Boekel*) 16-4-1932.

Anton van Term wordt 15-7-1896 (waarschijnlijk in *Roosendaal*) tot priester gewijd en draagt 4 dagen later zijn eerste plechtige H. Mis in zijn parochiekerk in *Kralingen* op (zie zijn bidprentje - met luxe kanten randje - hiernaast).
Op 6-11-1896 draagt Anton s' ochtends voor het laatst de H. Mis in zijn parochiekerk op.
s' Avonds wordt van hem en nog zes jeugdige missionarissen in hun missiehuis in *Roosendaal* op grootse wijze afscheid genomen. Onder grote belangstelling vertrekken ze om 19.15 uur met de trein naar *Brussel* en om 24 uur naar *Parijs*. Vervolgens reizen de "fathers" naar *Marseille* en per boot naar *Zanzibar*. Anton heeft de leiding en als *"directeur van de missiekaravaan"* schrijft hij reisverslagen, die in *De Maasbode* gepubliceerd worden. Ook hij blijkt schrijverstalent te hebben, zie de fragmenten uit zijn reisverslagen hierna.

TU ES SACERDOS IN AETERNUM SECUNDUM ORDINEM MELCHISEDECH. (*Ps. CIX* : 4).
EUNTES ERGO DOCETE OMNES GENTES: BAPTIZANTES EOS IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI.
(*Matth. XXVIII* : 19).

GEDACHTENIS AAN DE **H. Priesterwijding** van den Eerw. Heer
A. P. VAN TERM,
apostolisch missionaris der Congregatie van den H. Jozef, te Mill Hill (Londen), op den feestdag van den H. Jacobus, 25 Juli 1896; en aan zijne **eerste plechtige H. Mis,** opgedragen in de kerk van den H. Lambertus, te Kralingen (Rotterdam), op den feestdag der H. Martha, 29 Juli 1896.

SOUVENIR OF THE **ordination to the Priesthood** of the Rev. Father
apostolical missionary of St. Joseph's Society, at Mill Hill (London), on the feast of St. James, July 25th, 1896; and of his **first solemn Holy Mass,** celebrated in the church of St. Lambert, at Kralingen (Rotterdam), on the feast of St. Martha, July 29th, 1896.

Wees zijner indachtig in uwe gebeden! Onze Vader. — Wees gegroet.

Think of him in your prayers! Our Father. — Hail, Mary.

EGREDERE DE TERRA TUA, ET DE COGNATIONE TUA... ET VENI IN TERRAM, QUAM MONSTRABO TIBI. (*Gen. XII* : 1).

achterkant van het bidprentje t.g.v. de priesterwijding van Anton van Term

Anton van Term

Mrogoro, 1 Jan. 1897
(Duitsch Oost-Afrika)

(Ze zijn dan op 1 dag na 8 weken onderweg!)

"We zijn nu al tamelijk diep het binnenland in." "Toen we Bagamoyo verlieten, (waar ze 13-12-1896 vertrokken zijn) hadden we een slechte weg door te plassen, tot aan de knieën overal, en dikwijls hooger, in het water en den modder. Nu en dan moesten we een riviertje over, waar een z.g. brug over lag, d.w.z. eenige halfvergane planken met gaten. Met ontzettende moeite slaagden we er in, één ezel tot aan het midden van die houten stelling te krijgen - pof met de pooten in een gat - dan weer eruit sjouwen - pof weer vallen, totdat het arme beest zulke wonden kreeg, dat de pooten, aangestoken door de hitte, zwollen en rotten, en we het grauwtje door de kop moesten schieten. De rest hebben we toen door het water heengetrokken.
Dan al die zwarten met hun zwaren last door de modder en het water te zien ploeteren, uitglijden, vallen, ook vrouwen en kinderen, voeg daarbij onze missionarissen, tot aan de lenden door het modderige en stinkende moeraswater wadend, toeziende dat er geen ongelukken gebeuren, dezen en genen helpend, en dat alles onder de brandende Afrikaansche zon, die het water warm maakt en de rest van uw lichaam, dat niet onder water is, doet zweeten, en ge zult een idee hebben van dien dagmarsch." "Ook staken we die dag een rivier over in een boot en moesten door aanhoudend schieten de krokodillen en haaien verschrikken. Eindelijk kampeerden we, en hier nam de Witte Pater afscheid van ons (die hen die dag op weg geholpen had)."
"Den volgende morgen om 5½ uur gingen we op marsch, want als de zon gaat steken, wordt het marcheeren absoluut onmogelijk."

Hij vermeldt, dat hij stopt en de volgende dag verder gaat, omdat hij pas net van de koorts is hersteld en nog niet "zeer frisch" is.

2 Jan. “Ziezo, we gaan weer aanstonds voort, dus ik zal mijn brief kort maken.” Hij vermeldt, dat ze met ziektes te kampen hebben, waarbij verschillende paters gedragen moeten worden. Twee paters “en mijn persoontje hadden dikwijls hevige hoofdpijn en brakingen, doch konden nog mee, zonder gedragen te worden. Ge kunt begrijpen, wat een toestand, zóo te marcheeren, of van tijd tot tijd te hobbelen op een ezel, door modder (want het regent dikwijls, en dan stroomt het) of wel onder een brandende hitte, nu door doornen, dan door bosschen, waar de takken u om de ooren slaan, dan berg op en af.
Of we blijde waren, dat we de eerste missiestatie te Mrogoro naderden. We kwamen hier aan en 6 van de 7 moesten zich terstond te bed begeven, allen met de koorts. We zijn nu eenige dagen hier geweest, zijn weer beter en hopen, nu een beetje aan het boosaardig Afrikaansch klimaat gewend te zijn. Vol moed weer voorwaarts. God wil het!” Hij vertelt nog, dat hun negerkok “onze spijzen bederft in plaats van ze klaar te maken.” Zijn brieven van 1 en 2 jan. 1897 - waaruit bovenstaande fragmenten - staan in *De Maasbode* van 17 februari 1897, omdat de post naar *Nederland* er ongeveer 7 weken over doet.

Onder de kop “Nederlandsche missie-karavaan” verschijnt in *De Maasbode* van 8 (?) mei 1897 een van zijn volgende brieven. Hieruit onderstaande fragmenten.
Tabora, 19 Febr. 1897.
“Het is wat lang geleden, dat ik mijn laatsten brief geschreven heb, doch de Afrikaansche koorts heeft me een poosje te pakken gehad, zoodat bij onze laatste halte, Kilimatinde, er geen sprake was van te schrijven. De laatste keer, dat ik schreef was uit Mwapua, en ik heb reeds de vriendelijke ontvangst door de Duitsche koloniale officieren gemeld.” “Om de Hollandsche gewoonte te volgen, door te beginnen met een praatje over het weer: we hebben nu en dan een ware storm gehad; het water plast hier neer, en eens gebeurde het, dat de stutten van onze tent door de kracht van den wind eenvoudig gebroken werden, terwijl vier onzer in de tent zaten, met het minder plezierig gevolg, dat het zeildoek over onze hoofden neerklapte.” ”Het is moeilijk een idee van een karavaanreis te geven: 270 zwarten, allen een voor een achter elkaar, met hun verschillende kleederdrachten (roode, witte lappen, zakkengoed, beestenvellen, of eenvoudig een lendendoek), vederen en haarbossen, allen met een kist op de schouders, het is wezenlijk interessant om te zien. Eenige malen hadden we gelegenheid de gansche karavaan een tamelijk onbegroeiden berg te zien bestijgen; de zwarte kerels zongen allen, begeleid door hun trom, ...”. “Over water gesproken, de negers noemen het water hier uitstekend, al gelijkt het bijna op slijk. In langen tijd hebben we geen water gedronken, tenzij in koffie of thee. Men moet ook behalve dit niet vies zijn, want dikwijls brengt men ons water, waarin de negers gebaad hebben, en de uitgestrektheid van water is doorgaans niet grooter dan 4 à 5 meter.” “Hyena’s bar! zoveel als er hier zijn; elken nacht hoort men ze huilen vlak bij het kamp; en één nacht, dat de vuren door den regen uitgingen, waren er zes van die viervoeters tusschen onze tenten in. We schoten eenige malen, en voort gingen ze, doch een neger, die gerust lag te slapen, heeft toch een leelijken beet in den voet gekregen, zoodat ik hem in een dorp moest achterlaten. Te Kilimatinde is een onzer ezels door de hyena’s opgevreten.” Even verder vertelt hij: “zooals ge begrijpt nemen eenige negers hun vrouw mee in onze karavaan. Nu kwam er te Kilimatinde een klein negertje onze karavaan vermeerderen, en ... den volgenden dag marcheerde moeder de vrouw weer dapper mee. Mijn praatje over de marsch kan ik besluiten met te zeggen, dat we in beter klimaat zijn, het bergland achter den rug hebben en nu nog een kleine maand verwijderd zijn van onze missie (we hebben wegens ziekte 16 dagen niet kunnen marcheeren), zoodat we kort voor St. Jozef hopen aan te komen.” In Kilimatinde zijn ze door Duitse officieren uitstekend ontvangen en hebben daar zelfs in een kamer gelogeerd en net aangekomen kranten en tijdschriften gelezen. Dan gaat hij verder: “Hier in Tabora, een negerstad van 30.000 inwoners met een kolossale markt, een paradijs van de negers, ook dezelfde hartelijke ontvangst. Morgen weer voort, en over eenige dagen hopen we een missiestatie van de Witte Paters te bereiken. Allen, die deze brief lezen, vele groeten doende en verzoekende voor ons te bidden, A. P. van Term, *ap. miss*.”

Onder de kop “Uit Oeganda” (deze brief is 14 juli 1897 verzonden)
Ze hebben in de krant al bericht, dat een deel van de fathers (waaronder de Eerw. *father Biermans*) 12 mei hun bestemming bereikt hebben. Kennelijk heeft Anton besloten om de paters, die verder konden, door te laten reizen, terwijl hij zelf, ik neem aan door ziekte van de “Eerw. *father Mertens* uit *Suriname*” en/of van hemzelf, is achtergebleven. Op 16 juni 1897 komen ook zij aan; “reeds op een half uur afstands van de missie werden zij ontvangen door de Eerw. fathers *Kestens* en *Biermans*, en iets later als een waar vader begroet door den bisschop, die met hen in de kerk het *Te Deum* aanhief.”

Na hun aankomst moeten ze de plaatselijke voertaal, het Swahili, leren. "Begin September hoopte men deze taal reeds voldoende machtig te zijn, om daarin te kunnen preeken en biecht te hooren." De nieuw aangekomen paters worden daarna over verschillende missieposten verspreid. Anton en father *Biermans* komen in *Nsambia* terecht." Voor familie en vrienden geeft hij een postadres van *bisschop Hanlon* in *Meno* en schrijft "dat de Engelsche post via *Mombasa* de voorkeur verdient boven de Duitsche route over *Zanzibar*.

Anton heeft er 7 maanden en 10 dagen over gedaan om op zijn missiepost aan te komen! Bovenstaande meer dan 100 jaar oude reisverslagen heeft zijn zus Truus uitgeknipt en bewaard. Na Truus overlijden in jan. 1933 hertrouwt haar man, *Hendricus Christiaan (Hendrik) Veldhuis* met de weduwe van zijn broer *Bernard*, *Peerke Wilhelmina (Miep) Odinot*, geboren in *Amsterdam* 31-12-1905, overleden in *Amstelveen* 10-8-2003. Hendrik en Miep krijgen 2 zoons: *Hein* (1939) en *Wilberd* (1941)[12]. Dankzij Antons kaarten en brieven aan Truus, die ze over de periode 1899 t/m 1902 en 1926 tot vlak voor zijn dood, bewaard heeft, weet ik hoe het hem in die jaren vergaan is. Anton is zeer gehecht aan zijn familie, schrijft hen brieven van 6 à 8 kantjes.

Op 1-10-1899 stuurt hij uit Bugema, Lubas, Usoga een met 5 uit tijdschriften geknipte plaatjes geïllustreerde felicitatiebrief aan Truus i.v.m. haar verloving en licht toe: "*Aan Joanna nl. heb ik een soort geïllustreerden felicitatiebrief gestuurd, zoodra ik haar kennisgeving kreeg van hare publieke verloving*". Hij is begin 1899 zo ziek, ligt zelfs een nacht buiten kennis, dat ze hem bedienen. Hij is dan pas 28. In dezelfde brief schrijft hij: "*verder heb ik nog het nieuws, dat ik alweer naar een wildere streek ga ...., zoogauw als onze nieuwe karavaan van 13 missionarissen hier zal arriveeren.*" Nog voor Albert en Jo trouwen schrijft hij 4-11-1900 "*hoe ik andermaal aan een groot levensgevaar ontsnapt ben, daar een reuzenboom een huisje verpletterde, waarin ik logeerde.*" Als hij vanuit zijn missiepost de binnenlanden in trekt, neemt hij behalve zijn tent ook zijn geweer mee, i.v.m. wilde dieren, maar ook i.v.m. dieven. In 1901 wordt hij pastoor van een nieuwe missiepost, 5 dagen reizen Noordwaarts vanaf zijn vorige standplaats en moet hij voor de nodige strooien huizen zorgen: "*Zoo heb ik te bouwen, of liever de directie van het bouwen van: kerk, Cathechismushuis, pastoorshuis, kapelaanshuis, jongenshuis, keukenmeidenhuis, (deze bebouwen ook onze velden), Cathechistenhuis, koeienhuis, schapenhuis, kookhuis voor jongens, geitenhuis, kostershuis, etc. zoowat 15 huizen, allemaal omringd door palen (kraals) ter bescherming tegen wilde dieren en dieven.*" "*Mijn parochie is zoo groot als Noord-Brabant en Utrecht samen*". Bijna overal waar hij komt hebben de negers nog nooit een Europeaan gezien. "*Er is ontzettend veel werk; de lui leven met elkaar als de diertjes, dus moet ik er heel wat aan schaven om er menschen, laat staan Christenen van te maken.*" De palen om zijn huis zijn niet afdoende, want op 20-4-1902 schrijft hij: "*Gisternacht zijn er dieven bij mijn huis geweest en hebben mijn borden, lepels en vorken, zeep en kaarsen weggehaald.*" Hij hoopt nieuwe bij rondtrekkende kooplui te kunnen kopen, want wil niet, zoals de negers, met zijn handen eten.

Eind 19e eeuw en eerste helft 20ste eeuw is het de tijd van "*de verzuiling*", waarin langzaam, met heel veel strijd, de Katholieken zelfbewust worden en voor hun rechten als gelijkwaardige burgers gaan opkomen. Anton is een kind van zijn tijd. Men was over het algemeen zeer gelovig. Als priester(student) en missionaris genoot je in Katholieke kring een enorm aanzien. Omdat het zo'n mooi tijdsbeeld geeft, heb ik uitgebreid uit zijn brieven geciteerd.

Uit zijn laatste brieven, blijkt, dat hij zijn leven als missiepastoor niet heeft kunnen volhouden, maar daarover later meer. Nu eerst naar de familie van Jo van moederszijde, d.w.z. naar *de familie Leuven* en *de familie Kokkelkoorn*.

---

[12] - Opm.: Ik kan me hen nog wel herinneren. Vader nam mij regelmatig mee bij zijn zondag-middagbezoeken aan zijn oom *Hendrik* en tante *Miep*, die op de *Hoofdweg* 17 in *Amsterdam* woonden. Na Mieps overlijden heeft *Hein Veldhuis* mij een paar foto's, Truus krantenknipsels en enige brieven van Anton aan haar, toegestuurd, waarvoor nogmaals mijn dank.

De familie van Jo van Term van moeders kant

(Let op: De data tussen haakjes kunnen aangiftedata van geboorte resp. overlijden zijn.)

Het huwelijk van *Pieter Leuven* met *Maria Kokkelkoorn* verbindt *de familie Leuven* met *de familie Kokkelkoorn*. Ik zal met onze voorouders *Ko(c/k)kelkoorn* beginnen.

I *Francois (Francis) Kockelkoorn*, overleden vóór 11-8-1819, trouwt met *Elisabeth Winkelmolen*, overleden na 11-8-1819.
Gevonden kinderen:
1) *Anthonie*, zie II,
2) *Simon*, geboren in 1803/04 wsch. in *Grathem* (Limburg), in 1829 werkman en wonend in *Heemstede*. Hij geeft in 1829 het overlijden van zijn broer Anthonie aan.

II *Anthonie Kockelkoorn(/Kockelkoren)*, gedoopt in *Grathem* (Limburg) 9-3-1796, kleerblekersknecht/werkman, overleden in *Heemstede* 10-8-1829, trouwt in *Heemstede* 11-8-1819 *Maria Agnes (Agnes) op 't Root*, gedoopt in *Roggel* (Limburg) 31-3-1787, dienster, overleden in *Heemstede* 22-11-1868, dochter van *Thomas op 't Root* en *Geertrui(da) Dirix (/Dircx)*.
Gevonden kinderen, geboren in *Heemstede*:
1) *Maria Geertruij(da) Kokkelkoorn* (25-7-1823), zie *Pieter Leuven* (III) (blz. 16),
2) *Thomas Kockelkoren* (25-2-1826), overleden in *Heemstede* (19-9-1826).
Bij de geboorte van hun dochter wonen ze aan *de Zandvaart*.

We zien, dat de voornamen *Agnes* en *Truus* van de kant van *de Kokkelkoorns* komen.

†

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

Mejufvrouw

MARIA GEERTRUIDA KOKKELKOORN,

Wed. van den Heer

PETRUS LEUVEN,

geboren te Heemstede den 25 Juli 1823 en overleden te 's Bosch den 29 Maart 1887,
na voorzien te zijn van de H. Sacramenten der stervenden;
in leven lid der Aartsbroederschap van de
H. Familie en van de 3e Orde van den H. Franciscus.

Hoe liefelijk zijn Uwe tabernakelen, o Heer der heirscharen.
Mijne ziel is begeerig en versmacht van verlangen naar de voorhoven des Heeren; mijn hart en mijn vleesch juichen den levenden God toe.
Psalm LXXXIII, 2, 3.
Gij, o Heer, hebt mijn gezucht in blijdschap veranderd . . . . . opdat mijne ziel U bezinge en ik niet zwijge, o Heer mijn God, ik zal U eeuwig loven. Psalm CXIV, 7.
Nu dan, kinderen, hoort naar mij, gelukkig zij, die mijne wegen bewaren. Spreuken VIII, 32.
Wat gij ook geleerd, en ontvangen, en gehoord en aan mij gezien hebt, doet dat en de God des vredes zal met U zijn. Philipp. IV, 9.
Ik zal U wederzien. Joan. XVI, 22.
Ik smeek U . . . . dat gij mij bijstaat in uwe gebeden voor mij tot God. Rom. XV, 30.

O mijn Jesus, barmhartigheid! (100 dagen aflaat.)
Zoet Hart van Maria, wees mijn heil! (300 dagen aflaat.)

Typ. J. B. Krekel. — Vechel.

bidprentje van Maria Geertrui(da) Leuven - Kokkelkoorn (verkleind)

I *Simon Leuven* trouwt *Martijntje Timmermans*, beide overleden vóór 9-2-1814. Zij hebben een zoon *Barth*, zie II.

II *Bartolomeus (Barth) Leuven*, gedoopt in *Heel* (Limburg) 7-11-1773, werkman, overleden in *Heemstede* 1-11-1828, trouwt in *Heemstede* 9-2-1814 *Jo(h)anna Beckers*, gedoopt in *Valkenswaard* 8-4-1790, blekersmeid, overleden in *Heemstede* 23-4-1868, dochter van *Joannes Beckers* en *Joanna Maria Martens*.
Gevonden kinderen, geboren in *Heemstede*:
1) *Maria* (27-2-1815), overleden in *Heemstede* (6-6-1857), 2) *Pieter*, zie III, 3) *Matthijsje* (31-8-1820), overleden in *Heemstede* (5-11-1878),
4) *Jan* (7-7-1823) en 5) *Matje* (1-4-1826).

III *Petrus (Pieter) Leuven*, geboren in *Heemstede* 25-4-1818, werkman/ koopman, overleden in *Heemstede* 29-5-1870, trouwt in *Heemstede* 1-2-1843 *Maria Geertruij(da) Kokkelkoorn*, geboren in *Heemstede* 25-7-1823, overleden in 's-Hertogenbosch 29-3-1887, zie haar bidprentje op blz.15.
Ze krijgen 12 kinderen, waarvan er een paar jong gestorven zijn.
Ik heb er 10 gevonden, die in *Heemstede* geboren zijn en waarvan de laatste - *Mina* - hun 12e kind is:
1) *Johanna Maria* (4-9-1843), 2) *Anthonius Bartholomeus* (14-1-1845), 3) *Anna Maria* (10-2-1847), de oma van de schrijver *Godfried Bomans* (!), 4) *Agnes Maria* (16-8-1849), de moeder van *Jo van Term*, 5) *Johannes Hendricus Wilhelmus* (13-8-1851), 6) *Barthelomeus* (15-12-1853), overleden in *Heemstede* (21-6-1878), trouwt *Marijtje Beelen*, 7) *Franciscus* (21-4-1856), 8) *Petrus Johannes* (4-4-1859), overleden in *Heemstede* (12-12-1860), 9) *Maria Johanna* (11-5-1861) en 10) *Wilhelmina Maria (Mina)* (31-12-1863), de moeder van *Zr. Madeleine Meyer*, die Franciscanesse geworden is en nog enig tijd bij *Joop* (XI 2) in het klooster in *Roosendaal* heeft gewoond.
Zr. Madeleine, die ik meerdere keren bij Joop ontmoet heb, schreef mij in 1994, dat een van de zoons matroos op de grote vaart geworden is en ze daar nooit meer iets van gehoord hebben.

De geboorte van hun twee oudste dochters en hun nieuwe namen

Albert en Jo zijn bij mijn weten, de eerste *"van der Kallen"s*, die familie en vrienden *een geboortekaart* sturen. Een geboortekaartje kun je het niet noemen, want de kaart is zo groot als hun trouwkaart.
De kaart, die ik kreeg, is iets beschadigd. De tekst luidt: "M De heer en mevrouw Alb. van der Kallen-Van Term hebben de eer, u kennis te geven van de geboorte hunner dochter, *Agnes Catharina Maria* Breda, 2 Maart 1902." Waar die M voor staat, weet ik niet, want zoals gebruikelijk gaat hun oudste dochter *Agnes* heten, naar de moeder van Jo.

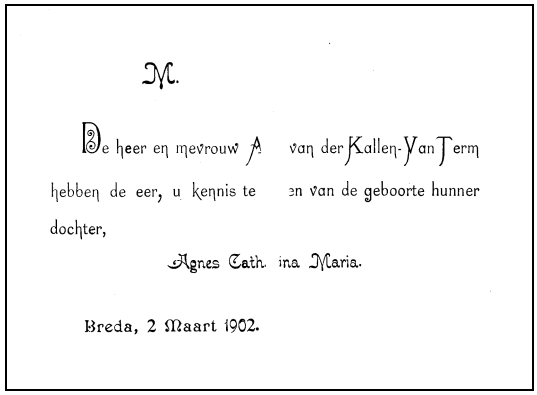
M.

De heer en mevrouw A van der Kallen-Van Term hebben de eer, u kennis te en van de geboorte hunner dochter,

Agnes Cath ina Maria.

Breda, 2 Maart 1902.

geboortekaart van Agnes van der Kallen (XI 1)
(beschadigd en sterk verkleind)

Agnes (XI 1) *en Mia* (XI 2) (1904)

Ruim een jaar later - op 9-5-1903 - wordt hun tweede dochter *Maria Jacoba Johanna* geboren. Zij wordt niet, zoals toen nog gebruikelijk was, naar Alberts moeder [13] genoemd, maar *Maria* naar Marie en *Jacoba* naar Jacob, Jo's schoonzus en broer, waarbij Jo zo lang in huis gewoond heeft, en *Johanna* naar Jo. Ze krijgt *de roepnaam Mia*!

Hun oudste dochter is in 1939 overleden en van haar is nog geen twee jaar na haar dood een *levensschets* [14] verschenen, geschreven door een *Vrouwe van Nazareth*, waarvan de naam niet genoemd wordt, met de titel *"Mia van der Kallen"*.
Let wel, het is geen levensschets van de kleine Mia hiernaast, maar van hun oudste dochter Agnes!

Om een indruk te geven, in wat voor een religieus milieu de kinderen van Albert en Jo opgroeien, en waarom Agnes *Mia* gaat heten, zal ik bijna twee bladzijden uit deze levensschets letterlijk citeren.

Uit het: Eerste Hoofdstuk
met de titel: Maria's Kind

"*De ouders hadden hun kind - het was hun eerste - reeds vóór de geboorte aan Maria toegewijd en haar moeder had op de witblauwe doopsluier de woorden geborduurd, die met recht boven het geheele leven van Mia van der Kallen mogen staan: Maria's Kind. Toen zij enkele maanden oud was werd zij ernstig ziek. Natuurlijk riepen haar ouders Maria aan en beloofden, dat zij hun kind, als het genas, tot het zevende jaar in het wit en blauw zouden kleeden en haar Maria zouden noemen voortaan.*

Het gebed werd verhoord en de belofte vervuld. Ook uiterlijk herkenbaar als Mariakind begon

Jo met Agnes (XI 1)

[13] - De reden mag duidelijk zijn (zie deel 9).
[14] - Zie *"Mia van der Kallen"* met als ondertitel *"Levenschets door een Vrouwe van Nazareth"* Uitgave van het Geert Groote genootschap no. 609, (88 blz.) (1941).

de kleine Mia een leven, dat de bijzondere bescherming van 0. L. Vrouw zou ondervinden. De H. Maagd wilde hiervan zeker nog duidelijker bewijzen geven.

Toen de zeven jaren bijna om waren werd zij weer ziek, en ditmaal nog ernstiger. Het was een vreemde, geheimzinnige ziekte, later bekend als kinderverlamming, die ouders en dokters na een wanhopige inspanning tot de vrees bracht, dat zij hun kind niet zouden behouden. Mia kon zich niet meer bewegen. Zij leed ontzettende hoofdpijnen en was telkens bewusteloos. Tien dagen lag zij daar verlamd. Zwaar woog de angst op het jonge gezin: zou de dood dit al te jonge leven afbreken? Bij wéér zoo'n troosteloos doktersbezoek hield Mevrouw van der Kallen het niet langer uit. Zij wilde weten, eerlijk, al was het nog zoo erg. Was er nog éénige kans op genezing? Of.....

Toen gaf de dokter zijn meening, die nog harder slag toebracht dan de moeder reeds verwachtte. "U vraagt het mij eerlijk. Ik zal het U eerlijk zeggen. Bereid U er op voor het kind te verliezen; dat zou nog niet het ergste zijn. Als het blijft leven zal het óf verlamd óf het verstand zal zijn aangetast."

Met dit vonnis - erger dan een doodvonnis ~ ging Mevrouw van der Kallen terug naar haar man. Zij riep hem uit de ziekenkamer en vertelde het hem. Alleen wie iets dergelijks heeft meegemaakt kan beseffen wat het is. Maar een diep geloof toont op zulke oogenblikken zijn kracht. Als dit Gods Wil was..... fiat. Maar als gebeden iets vermogen, als Maria iets vermag bij God..... De ouders knielden neer en baden. Zij beloofden: als Mia geneest zal zij wit en blauw blijven dragen tot haar elfde jaar; zoodra mogelijk zal een van ons beiden een bedevaart maken naar Lourdes uit dankbaarheid en als het ooit blijkt, dat Mia neiging gevoelt voor het geestelijk leven, zullen wij er ons geen oogenblik tegen verzetten. Ternauwernood waren deze beloften geformuleerd en aan Maria in vurig gebed aangeboden of er klonk gerucht. De deur ging open - daar stond Mia in haar witte nachtjaponnetje. Het kind, dat zooeven nog verlamd lag en zich niet bewegen kon, stond met groote, schitterende oogen naar haar ouders te kijken. Zij had zelf niet het bewustzijn dat er iets bijzonders gebeurd was. Ze kon zich bewegen en was dus uit haar bedje gekomen.

Voorzichtigheidshalve werd ze er weer naar toe gebracht, tot de dokter de genezing kon constateeren. Een verklaring had hij niet, of het moest deze zijn: "Er is hier iets gebeurd, wat ik niet verklaren kán." Vanaf dit oogenblik was Mia van der Kallen genezen.

Hoewel haar ouders diep getroffen waren door dit wonderbaar antwoord van 0. L. Vrouw op hun gebed, namen zij zich op raad van een bevriend priester voor, om het pas aan Mia te vertellen als zij haar roeping gevonden zou hebben, om zoodoende geen invloed uit te oefenen op de keuze van haar levensstaat.

Bovenstaand verhaal moet wel met een korreltje zout worden genomen!

Als Agnes, zoals hier beweerd wordt, al een paar maanden oud Mia genoemd was, zouden Albert en Jo hun tweede dochter natuurlijk niet ook Mia genoemd hebben. Dat is dan ook niet waar!
Mia, later Joop genoemd, vertelde mij op haar oude dag met zoveel verontwaardiging, dat haar ouders haar naam hadden afgepakt en aan Agnes hadden gegeven, dat je rustig mag stellen, dat Albert en Jo hun tweede dochter daarmee een traumatische ervaring hebben bezorgd.
"Toen ik mijn kloosternaam mocht kiezen, kon ik geen Maria of Mia kiezen, die namen waren al vergeven, maar wel Marie." "Toen had ik eindelijk toch een beetje mijn naam terug" vertelde ze mij triomfantelijk.

Ik vermoed, dat toen Agnes voor de 2e keer zo ziek werd en bijna 7 jaar was en Mia ruim 5½, die naamswisseling heeft plaatsgevonden. Agnes werd daarna Mia en Mia Jopie / Joop genoemd.

Hoofdredacteur van Het Dagblad van Noord-Brabant met vele nevenactiviteiten

Albert in zijn werkkamer op de krant
(1905)

Op de krant heeft *Albert* (X 7) weinig personeel. Als hoofdredacteur heeft hij de verantwoording voor de redactionele inhoud van de krant. Er moet dagelijks een krant verschijnen. Zelf zal hij de meeste artikelen geschreven hebben. Toch blijkt hij nog energie over te hebben voor nevenactiviteiten. In 1899 heeft hij samen met anderen het tijdschrift *"Van Onzen Tijd"* opgericht en is hij het eerste jaar een van de redacteuren. Zijn taak was om over sociale, economische en staatkundige zaken te schrijven. Na een jaar werd het meer een letterkundig tijdschrift van schrijvers en dichters en trad Albert uit de redactie.
Hij is een van de initiatiefnemers tot de oprichting van de *Ned. Katholieke Journalisten-Vereniging* (NKJV). De officiële oprichting vond 14 december 1902 in *Utrecht* plaats. Ze beginnen in 1902 met 14 leden. Hij wordt *secretaris* van het 1e bestuur.

In 1902 begint hij ook met het schrijven van *brochures* voor *de St. Willibrordusvereniging*. Hij schrijft er minstens vier, de 1e met de titel *"De strijd om de vrije school in Frankrijk"* (no. 75). Albert blijkt Franse kranten te lezen en legt uit, waarom er in Frankrijk zoveel commotie is ontstaan over een circulaire van de Franse president, die daarin de gendarmerie gelast alle nonnen, werkzaam op 125 particuliere scholen, aan te zeggen binnen 6 dagen te vertrekken en de betrokken scholen te verzegelen, privébezit van katholieke particulieren. Deze brochure is beslist geen volkslectuur, veel te intellectualistisch. Zijn 2e brochure (no. 93) met de titel *"Geen dwaasheid"* spreekt een heel ander publiek aan en voldoet mijns inziens uitstekend. Hij voert een discussie op tussen twee kameraden. De een legt de ander uit, waarom hij geheelonthouder geworden is en hoe een soort woningbouwvereniging jonge arbeiders, die hun geld niet in jenever, maar in een soort spaarkas steken, hen aan een eigen huis kan helpen en hoe dat precies werkt.

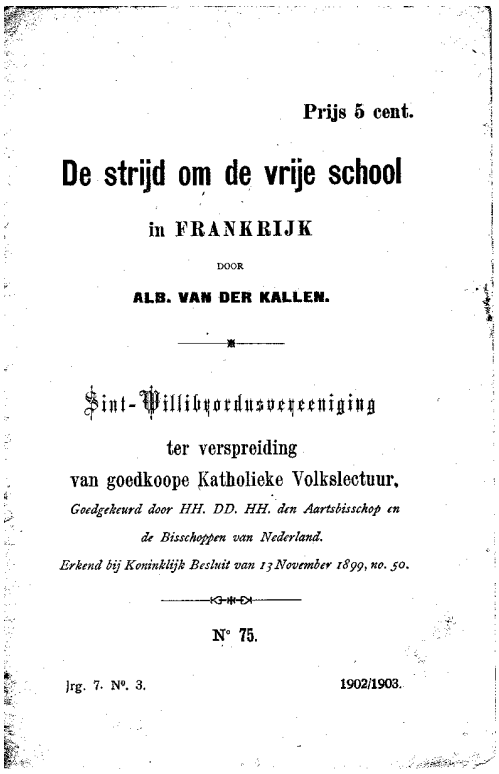

Prijs 5 cent.

De strijd om de vrije school

in FRANKRIJK

DOOR

ALB. VAN DER KALLEN.

Sint-Willibrordusvereeniging

ter verspreiding

van goedkoope Katholieke Volkslectuur,

Goedgekeurd door HH. DD. HH. den Aartsbisschop en de Bisschoppen van Nederland.

Erkend bij Koninklijk Besluit van 13 November 1899, no. 50.

N° 75.

Jrg. 7. N°. 3. 1902/1903.

voorkant van Alberts eerste brochure
(50% ware grootte)

De brochures van de landelijke *St. Willibrordusvereniging* worden in duizendtallen gedrukt en via Katholieke boekhandelaren in alle grote steden verspreid. Ze zijn klein 21 bij 14 cm en bevatten ca. 20 bladzijden tekst. Ze kosten 5 cent per stuk.

Alberts 2e t/m 4e brochure sluiten aan bij zijn werk en inzet voor de *Bredasche R.K. Volksbond* - onder patronaat van *St. Willibrordus* opgericht in 1895 - waarvan hij van 1902 tot in 1905 *vice-voorzitter* is. Ook in zijn krant steunt hij die R.-K. arbeiders-beweging, een tegenhanger van de *Sociaal-Democratische Arbeiders Partij*, de SDAP.

In die tijd heeft de door de zeer conservatieve en autoritaire *Bredase bisschop Leyten* geschorste priester *dr. Jan van den Brink* veel invloed in *de Bredase SDAP-afdeling*, wat zowel de bisschop als Albert gevaarlijk vinden.

Alberts 3e brochure, eind 1904 verschenen, kreeg de titel:
"Kan een Katholiek Socialist zijn?"
Albert betoogt in deze brochure, geheel volgens de richtlijnen van de R.-K kerk in die tijd, dat dat beslist niet kan.

Alberts 4e brochure, in 1908 verschenen, kreeg de titel:
"Godsdienst en Sociaal-Democratie".
Deze brochure is min of meer een vervolg op zijn 3e brochure. Hierin valt hij zowel *dr. Jan van den Brink* als de SDAP aan. De 4e alinea van zijn 4e brochure luidt:
"De heer Van den Brink loopt nog steeds rond in den toog van r.k. priester en ofschoon hij in kerk noch kluis komt, wordt hij in de socialistische pers nog steeds te kijk gezet als "het" bewijs, dat een overtuigd katholiek best sociaal-demokraat kan zijn."

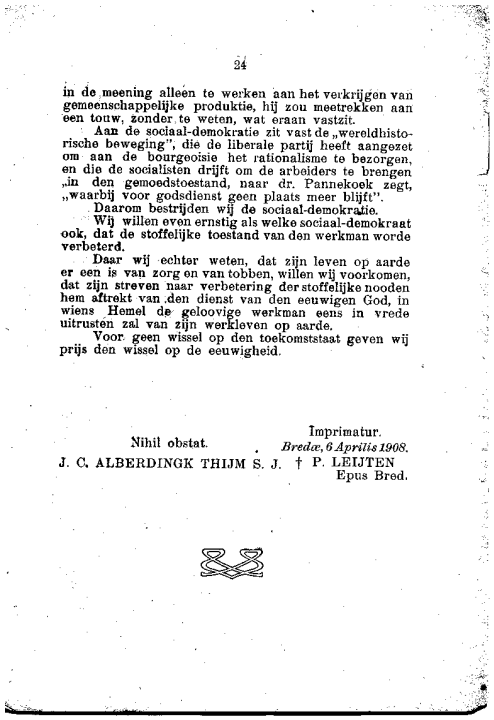
24

in de meening alleen te werken aan het verkrijgen van gemeenschappelijke produktie, hij zou meetrekken aan een touw, zonder te weten, wat eraan vastzit.

Aan de sociaal-demokratie zit vast de „wereldhistorische beweging", die de liberale partij heeft aangezet om aan de bourgeoisie het rationalisme te bezorgen, en die de socialisten drijft om de arbeiders te brengen „in den gemoedstoestand, naar dr. Pannekoek zegt, „waarbij voor godsdienst geen plaats meer blijft".

Daarom bestrijden wij de sociaal-demokratie.

Wij willen even ernstig als welke sociaal-demokraat ook, dat de stoffelijke toestand van den werkman worde verbeterd.

Daar wij echter weten, dat zijn leven op aarde er een is van zorg en van tobben, willen wij voorkomen, dat zijn streven naar verbetering der stoffelijke nooden hem aftrekt van den dienst van den eeuwigen God, in wiens Hemel de geloovige werkman eens in vrede uitrusten zal van zijn werkleven op aarde.

Voor geen wissel op den toekomststaat geven wij prijs den wissel op de eeuwigheid.

Nihil obstat. J. C. ALBERDINGK THIJM S. J.

Imprimatur. *Bredæ, 6 Aprilis 1908.* † P. LEIJTEN Epus Bred.

achterkant van Alberts vierde brochure

en de laatste alinea's (zie afbeelding):
"Aan de sociaal-demokratie zit vast de "wereldhistorische beweging", die de liberale partij heeft aangezet om aan de bourgeoisie het rationalisme te bezorgen, en die de socialisten drijft om de arbeiders te brengen in den gemoedstoestand, naar dr. Pannekoek zegt "waarbij voor godsdienst geen plaats meer blijft".
Daarom bestrijden wij de sociaal-demokratie.
Wij willen even ernstig als welke sociaal-demokraat ook, dat de stoffelijke toestand van den werkman worde verbeterd. Daar wij echter weten, dat zijn leven op aarde er een is van zorg en van tobben, willen wij voorkomen, dat zijn streven naar verbetering der stoffelijke nooden hem aftrekt van den dienst van den eeuwige God, in wiens Hemel de geloovige werkman eens in vrede uitrusten zal van zijn werkleven op aarde.
Voor geen wissel op den toekomststaat geven wij prijs den wissel op de eeuwigheid."
(De jezuïet J.C. Alberdinck Thijm heeft - in opdracht van de bisschop - zijn tekst goedgekeurd.)

Hun in Breda geboren kinderen

Hun 3e dochter Margaretha (Greetje), genoemd naar Alberts tante Margreet, ziet op 2 oktober 1904 het levenslicht en hun 4e dochter Geertruida (Truus), genoemd naar Jo's tante Truus, op 21 maart 1907.
Pas na vier dochters krijgt Albert 15 april 1910 zijn stamhouder. Deze noemt hij niet naar zijn vader, maar Willibrord naar *Willibrordus*, omdat naar zijn mening de brenger van het katholieke geloof in de Nederlanden veel belangrijker was dan zijn vader. (Dat wist mijn vader mij te vertellen.) Wilberd wordt in zijn kinderjaren Willy genoemd. Jongentjes droegen indertijd tot ca. hun vierde jaar een jurkje! Met vijf kinderen wordt hun huis in *Breda* te klein. Na de geboorte van Willy verhuizen ze naar een groter huis in *Teteringen*.

Jo met haar oudste zoon Willy (XI 5)

hun in Breda geboren vijftal: Mia, Jopie, Greetje, Truus en Willy

De tijd, dat ze in Teteringen wonen, nog voor het uitbreken van de 1e wereldoorlog

Ze verhuizen naar een huis, dat slechts een paar straten verwijderd ligt van hun oude huis, maar toentertijd nog niet tot *Breda*, maar tot de gemeente *Teteringen* behoorde. Daar wordt 21-1-1912 hun tweede zoon Hein - nu wel naar de vader van Albert genoemd - geboren en 3-10-1913 hun vijfde dochter Theek.
Na het afmaken van hun lagere school, gaan de dochters naar kostschool in *Roosendaal*. Daar volgen ze bij de *Franciscanessen* de *kweekschool* en halen daar ook hun hoofdakte. Kennelijk had *Breda* nog geen *R.-K. middelbaar onderwijs voor meisjes*.
Hun gezin is dus buiten de schoolvakanties minder groot dan op het eerste gezicht lijkt.

Albert en Jo met hun zevental, van links naar rechts:
Truus, Albert (X 7)*, Hein, Joop, Willy en Theek, Jo, Mia en Greetje*

Tijdens de 1e wereldoorlog

Tijdens de *1e wereldoorlog* (28-6-1914 tot 11-11-1918), waarbij steeds meer landen betrokken raken en ca. 10 miljoen doden en 20 miljoen gewonden vallen, weet *Nederland* weliswaar neutraal te blijven, maar dat betekent niet, dat men hier niet onder die oorlog te lijden heeft. Op 1-8-1914 wordt in *Nederland* een *massale mobilisatie* afgekondigd om de grenzen te bewaken en veel wordt schaarser en duurder.
Op 4-8-1914 vallen de *Duitsers België* binnen. Na de beschieting van *Luik* en *Leuven*, de brandstichtingen en het fusilleren van burgers - in *Leuven* al meer dan 500 - slaat in *België* de paniek toe en vluchten ca. een miljoen *Belgen* naar *Nederland*, en uiteraard vooral naar *Noord-Brabant* en *Limburg*. Een deel keert vrij snel terug, maar de rest moet tot aan het einde van de oorlog in *Nederland* opgevangen worden.

links Ansje en rechts Dieleke (1918)

In 1916 wordt al vanwege de voedselschaarste een distributiewet ingevoerd.

Eind 1916, op 21-12-1916 krijgt Jo - evenals eerder haar oudste zus Marie - een *identieke meisjestweeling.*
De tweeling gaat Ansje en Dieleke heten. Albert en Jo zijn apetrots op dit tweetal. Ze worden meerdere keren door een fotograaf apart vereeuwigd.

En hiernaast staan ze heel parmantig met strandattributen voor een strandachtergrond.

In 1918, het jaar waarin beide foto's zijn gemaakt, heerst er schaarste aan bijna alles, maar dat is hen beslist niet aan te zien.
Voedsel is op de bon: men kan nog geen liter melk per persoon per week krijgen. Het broodrantsoen bedraagt 200 gram per dag en per week krijgt iedereen maximaal 200 gram vlees. Boter is schaars en daardoor waanzinnig duur. Er is een tekort aan brandstof en men kan ook geen gewone zeep meer krijgen. Men moet zich wassen met "kleizeep". Voor de armen en werklozen zijn er gaarkeukens ingericht.
De werkloosheid groeit, ondanks dat een half miljoen mannen zijn gemobiliseerd, waaronder ook *Jacob van Term* en *zijn oudste zoon Wim*.

links Dieleke en rechts Ansje (1918)

Jacob van Term

Jacob van Term is in 1918 *hoofdredacteur* van de *Limburger Koerier* en woont met zijn gezin in *Maastricht.*

Jacob en Marie van Term hebben in 1903 al hun 6 weken oude dochtertje Agnes en in 1910 hun 10-jarige zoon Jacob verloren. In de *1e wereldoorlog* verliezen ze ook nog hun oudste zoon Wim.
Jacob van Term was er lange tijd juist zo trots op, dat hij reserve officier was, en heeft zich meerdere malen in officiersuniform laten fotograferen, alleen en met zijn compagnie. De dood van zijn zoon *Wim* tijdens zijn *diensttijd* zal dan ook bijzonder hard zijn aangekomen. Waarom *Wim van Term* in kennelijk door *Duitsers* bezet gebied was en hoe hij 19 mei 1918 is omgekomen, weet ik niet.
Dat kan ik helaas niet meer uitzoeken.

De *Duitsers* hebben in de *1e wereldoorlog* zoveel slachtoffers gemaakt en zoveel gruweldaden op hun geweten, dat ik toch wel met enige verbazing onderstaand krantenbericht las - dat *Jacob van Term* mogelijk zelf heeft geschreven - en jullie niet wil onthouden. Bij de dood van *Wim van Term* staat het volgende krantenbericht in de *Limburger Koerier*:

Wim van Term

"*Het stoffelijk overschot van de onlangs zoo ongelukkig om het leven gekomen officier van het garnizoen Maastricht is Zondag door de goede zorgen der wederzijdsche militaire en burgerlijke autoriteiten aan de grens te Smeermaas afgehaald en hier ter stede aangebracht. Door de Duitsche militairen is de hoogste hoffelijkheid betracht ten aanzien van een lid van het Ned. officierskader. Het officierencorps van het Duitsche bataljon, dat het betrokken grensgedeelte bezet houdt, had gezorgd voor een nette kist, getooid met kruisbeeld en religieuze en militaire emblemata; de majoorcommandant, vergezeld van meerdere zijner officieren, ontving persoonlijk de drie Ned. officieren, die onder geleide van de hoofdambtenaar van het Duitsche consulaat, het lijk kwamen herkennen en afhalen.*
De kamer, waar het rustte, was met frisch dennen- en sparrengroen behangen en een aantal groote loof- en bloemenkransen dekten de baar van de jongen Nederlandschen luitenant. Een Duitsche eerewacht onder commando van een Duitsche officier, bewees de militaire honneurs, terwijl een muziekkorps rouwmarschen speelde tijdens het overbrengen van de kist naar de Ned. motorboot, die ze met de Hollandsche driekleur gedekt, door het Kanaal naar Maastricht terugvoerde. De oudste der Ned. officieren betuigde den Duitschen commandant en diens officieren ontroerden dank voor de treffende hulde, aan het stoffelijk overschot van zijn zoon en jongen wapenbroeder bewezen."
Wim van Term is onder uitzonderlijk grote belangstelling 28 mei 1918 begraven. In een volgend heel lang krantenartikel onder de kop *"Militaire begrafenis"* staat o.a.:
"van de kerk tot aan het kerkhof, stonden drommen menschen, die veilig op meer dan tienduizend personen geschat mogen worden. Manschappen van het 48e L. W. I., waarbij luitenant Van Term diende, droegen het 20-tal kransen en bloemstukken, gezonden door heeren officieren, kader en manschappen van Landweer en Limb. Jagers, verwanten en vrienden. Als eerste rouwdragenden schreden achter het lijk de vader, in uniform van eerste-luitenant bij den Vrijw. Landstorm, en zijn beide nog overige zonen.
Er zijn opmerkelijk veel hoge militaire, burgerlijke en kerkelijke autoriteiten en notabelen aanwezig, waaronder *de Commissaris der Koningin* en de *burgermeester* van *Maastricht*. Honderden militairen en officieren lopen mee in de stoet, terwijl het muziekcorps treurmarsen speelt. Luit. kolonels zijn aanwezig bij de Requiemmis, opgedragen door *majoor-aalmoezenier kap. Biermans*, geassisteerd door drie kapelaans van de parochie. *Deken Joosten* verricht de absoute bij de baar.
Vanwaar zo'n uitzonderlijke begrafenis, heb ik me afgevraagd. Daar kan ik dus geen antwoord op geven. Ik denk, dat ook Jo aanwezig is geweest. Wim is immers een van de kinderen van Jacob en Marie, waar ze vóór haar trouwen nog mee voor heeft gezorgd.

Hun verhuizing naar Nijmegen

In 1919 wordt Albert *directeur en hoofdredacteur* van dagblad *De Gelderlander*, een regionale krant met een veel grotere lezerskring dan *Het Dagblad van Noord-Brabant* en verhuizen ze naar *Nijmegen*.

De oudste foto's uit de periode vóór hun verhuizing naar Nijmegen

Omdat Jo's foto's en fotoalbums bij *het bombardement van Nijmegen* verloren zijn gegaan, heeft mijn vader in 1955 familieleden om oude foto's van haar gezin gevraagd. Hij heeft de gekregen foto's [15] in een album geplakt en zijn moeder daarmee op haar 75ste verjaardag verrast. Na haar dood heeft hij dit unieke album teruggekregen en het later aan mij gegeven. Dertig jaar geleden heb ik ook zelf familieleden om oude foto's gevraagd [16]. De meeste foto's, die ik zelf gekregen heb, komen uit de nalatenschappen van Alberts broer *Frans* (X 13) en zus *Margreet* X (14) en Jo's zus *Truus van Term*. Alle *originele foto's*, die van Albert, Jo en hun kinderen gemaakt zijn, voordat ze naar *Nijmegen* verhuizen, zijn *sepiafoto's* en door een *beroepsfotograaf* gemaakt.
Camera's, ontwikkel- en afdrukprocedés zijn sinds 1868 [17] sterk verbeterd, zodat alle foto's door kortere sluitertijden natuurlijker overkomen en grotere foto's betaalbaar zijn geworden. De foto's worden in deze periode - uitzonderingen daargelaten - nog wel op een stuk karton geplakt, omdat ze op heel dun fotopapier werden afgedrukt.

oudste foto van Jo van Term [18]

oudste foto van Albert (X 7)*, waar hij alleen op staat* [19]

---

15 - Opm. : Hij heeft voor een deel *zwart-wit kopieën* van oude sepia foto's gekregen.

16 - Voor zover ik ze te leen kreeg, heb ik ze op aanraden van mijn fotograaf met een professionele camera gefotografeerd en om scherpere foto's te krijgen, niet in kleur, maar *in zwart-wit*.

17 - Zie deel 8, blz. B-17 en deel 9, blz. H-3 en H-4.

18 - Afmetingen van de foto: 10 bij 14,3 cm en het karton: 10,5 bij 16,2 cm met opdruk: A. Heron, 97 Weste Wagenstraat *Rotterdam*, mogelijk gemaakt in 1896 om er een aan haar broer Anton mee te geven voor zijn vertrek naar *Oeganda* en hier verkleind afgedrukt.

19 - Hier verkleind weergegeven, afm. van de kopie: 10 bij 14,5 cm, fotograaf en jaar onbekend.

Het formaat van de kopie van hun trouwfoto op blz. 5 wijst er op, dat zij deze net als de foto hiernaast (zie ook blz. 1) als *"carte de visite"* aan familieleden hebben gestuurd [20]. Albert heeft op deze foto nog geen baard. Hij zal vlak na hun trouwen gemaakt zijn. De foto van Albert in zijn werkkamer op de krant (zie blz. 19) heb ik 3x gekregen, 2x opgeplakt op karton [21] en 1x als *briefkaart.* Deze briefkaart is de oudste *fotobriefkaart*, die ik van *"van der Kallen's"* gekregen heb. De tekst op de briefkaart luidt:

> *"Breda 8/4 '01*
> *Beste Marg. & Vinc.*
> *Ik kom morgen 5 uur in Nijmegen om de opening der zaak bij te wonen. Toch. Tot ziens H*
> *Albert"*

Hij is aan zijn zwager Vinc(enz) Lampe geadresseerd (zie blz. 27 hiernaast).

Albert (X 7) *met zijn vrouw Jo*

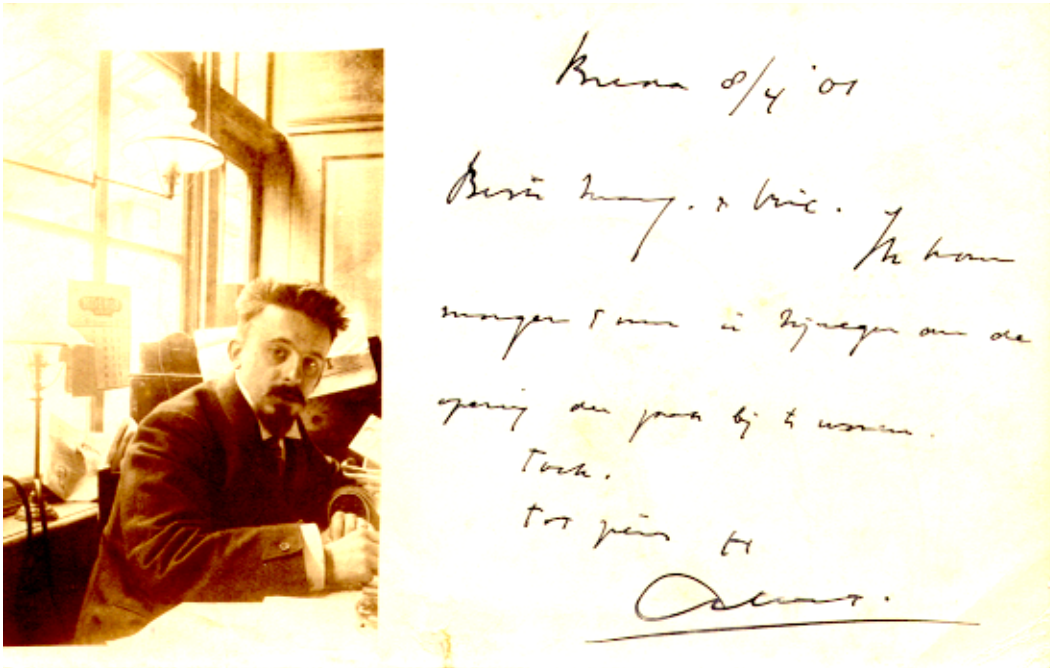

oudste fotobriefkaart met Albert (X 7) *in zijn kamer op de krant in Breda*

[20] - Op de achterkant van de foto staan de adressen van F. Reissig, in *Breda*: Ginnekenstraat 122.
[21] - Formaat van de foto: 5,2 bij 7,3 cm en van het karton 9 bij 12,7 cm, geen opdruk.

voorkant oudste fotobriefkaart met Albert (X 7) *in zijn kamer op de krant in Breda*

Albert (X 7)

Hier wordt nog een hele zijde van de kaart voor de adressering gebruikt. Op het poststempel staat: 8 IV 19, m.a.w. 8 april 1919! Albert heeft deze kaart foutief gedateerd. Hij gaat naar de opening van de zaak, die *Vinz Lampe*, getrouwd met zijn zus *Margreet* (X 14), in 1919 in *Nijmegen* opent (zie deel 9 X 14, blz. 1 en 2). Een foto, die in 1905 gemaakt zou zijn, kan natuurlijk ook niet op een kaart uit 1901 staan. Kennelijk gebruikt hij deze fotokaarten in 1919 nog en heeft de opening van Vinz nieuwe Lampe-zaak op 9 april 1919 plaatsgevonden.

Op de foto hiernaast is Albert ouder en heeft hij een dubbel puntbaardje. Deze foto is vermoedelijk vlak voor hun verhuizing naar *Nijmegen* gemaakt [22].

Behalve van hemzelf zijn er ook fotobriefkaarten van zijn kinderen gemaakt. Ik heb er twee gekregen, een heel oude van *Mia* (XI 2) (later Joop!) en een latere van *Gré* (XI 3).

[22] - Deze foto is gemaakt door André Schreurs, Hoffotograaf, Veemarkt 19 te *Breda*.

Mia (XI 2), *later Joop genoemd* (ca. 1906) < (verkleind) > Gré (XI 3) *in haar kostschooltijd* [23]

Dit zijn fotobriefkaarten, zoals wij die kennen, met op de achterzijde links het schrijfgedeelte en rechts ruimte voor de postzegel en adressering.

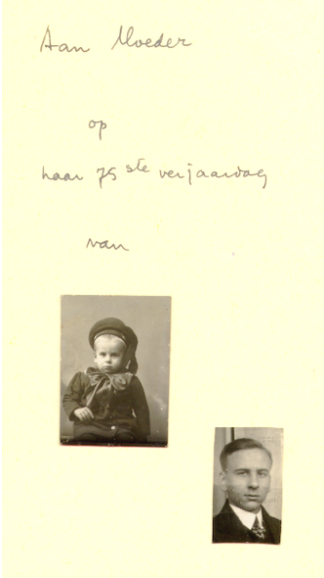

deel van de binnenkant van de kaft van het fotoalbum, gegeven aan Jo (1955) (verkleind)

Op de kaft van het verjaardagsalbum, waarmee mijn vader zijn moeder verraste (zie blz. 25), staat een fotootje van hemzelf als peuter (zie de uitvergroting hiernaast).
Wat opvalt, is, dat op vorige foto's de kinderen in het wit gekleed staan, maar op de foto van Mia en van Willie op deze bladzijde duidelijk niet.

Willie (XI 5) (ca. 1912)

[23] - Opm.: Deze bijna zwart-wit fotokaart is gemaakt door De Jong, Klein Zand te *Sneek*.

Tot slot nog een foto van hun 2 oudste en van hun 2 jongste dochters, gemaakt in *Breda*.

links Joop (XI 2) *en rechts Mia* (XI 1) *in hun kostschooltijd* (verkleind) [24]

links Dieleke (XI 9) *en rechts Ansje* (XI 8) (1917) (verkleind)

[24] - Opm.: Deze foto is gemaakt door Corn(eli)s Henning, van Coothplein 12 te *Breda.*

Nijmegen (1919 - 1933)

Albert al snel Nijmegenaar

Albert begint 1-8-1919 als *directeur-hoofdredacteur* van *dagblad De Gelderlander*. Hij voelt zich al snel in *Nijmegen* thuis. In 1921, het jubileumjaar van *Petrus Canisius* (1521-1597), Nederlands jezuïet, kerkleider en een van de belangrijkste geestelijk leiders van de *Contrareformatie in Nederland en Duitsland*, zorgt Albert er voor, dat 7-5-1921, op de avond vóór zijn geboortedag, *De Gelderlander* met een *feestnummer* uitkomt. Albert gaat in 1921 ook met 29 anderen, voornamelijk Nijmegenaren, op *pelgrimstocht* naar *Fribourg* om daar de sterfkamer en het graf van de dan nog *zalige Petrus Canisius* te bezoeken.
Ook in 1921 wordt dit portret van hem gemaakt, dat o.a. als fotobriefkaart is uitgegeven.

Albert (X 7) (1921) (verkleind)

Scholen voor de kinderen

In 1919 heeft *Nijmegen* lagere katholieke scholen voor jongens en voor meisjes en het katholieke *Canisiuscollege* voor jongens [1], maar nog geen katholiek gymnasium voor meisjes. Mia heeft net haar *kweekschooldiploma* gehaald en Albert verwacht van haar, dat ze als *onderwijzeres* aan de slag gaat, maar Mia voelt daar niets voor. Ze vertelt haar vader, dat ze een *gymnasiumdiploma* wil halen, omdat ze wil gaan studeren. Ze is zeer intelligent en tenslotte zwicht Albert en mag ze naar *"het Stedelijk Gymnasium"*, maar dan wel samen met Joop, want hij is bang, dat Joop een jaar later met hetzelfde verzoek komt en dan ook extra bijlessen klassieke talen nodig heeft. Zo komen ze beide thuis wonen en halen ze samen in *Nijmegen* hun *gymnasium α diploma*. Mia haalt haar *gymnasium α diploma* binnen 1 jaar. Ze mag van Albert aan de *Universiteit van Utrecht "Nederlandsche Letteren"* gaan studeren, maar daar niet op kamers wonen. Hij brengt haar onder bij *de Franciscanessen in Woerden*. Ze wordt *spoorstudente.* Joop helpt na het halen van haar *gymnasiumdiploma* haar moeder, die zich in die tijd niet zo goed voelde. Zij zorgt met name voor de kleintjes. Gré en Truus blijven hun kweekschool bij *de Franciscanessen in Roosendaal* afmaken en ook Theek gaat daar nog heen, want een 12-jarige mag van Albert niet naar een openbare school. *De katholieke middelbare school voor meisjes "Mater Dei"* is voor Theek net te laat opgericht. Haar jongere zussen kunnen daar wel heen.

---

[1] - Het gymnasiaal college, dat de jezuïeten in 1851 in *Sittard* zijn gestart en waarop Albert zijn gymnasiumopleiding heeft genoten is in 1900 door de jezuïeten naar *Nijmegen* verplaatst en daar als *Canisiuscollege* voortgezet.

Albert en Jo met hun 11 kinderen

Vlak na hun verhuizing naar *Nijmegen,* naar hun eerste huis in de *Pater Brugmanstraat* [2], wordt 19-7-1919 hun dochter Beppie geboren. Buiten de schoolvakanties telt hun gezin dan 10 personen. Ze verhuizen opnieuw, nu naar een groot statig huis aan het *Waalplein*, waar 9-2-1923 hun 9de dochter Treesje wordt geboren. Joop wordt peettante van haar. Het leeftijdsverschil tussen hun oudste en jongste dochters is zo groot, dat hun 11 kinderen nooit alle tegelijk thuis hebben gewoond.

Waalplein 86 [3] *met voor de ramen Albert en Jo en op de trap Theek, Willie en Hein* (1923)

Mia was een stil kind en hielp haar moeder nauwelijks in het huishouden. Joop is degene, die helpt, voor de kleintjes een tweede moeder is en Jo veel werk uit handen neemt. Nadat ze haar *gymnasiumdiploma* heeft gehaald, wil ze het klooster in, maar wacht daarmee, totdat Treesje een paar maanden oud is en Jo het huishouden weer aan kan.

Berthe (XI 10) vertelt later, dat Joop haar in die tijd naar bed bracht en haar haar *eerste avondgebedje* leerde. Ze moest eerst op haar knietjes voor haar bedje bidden: *"Goede nacht, lieve Heertje: Goede nacht, lieve vrouwtje: Goede nacht alle engeltjes zoet, die Beppie vannacht bewaren moet."* Daarna las Joop haar een verhaaltje voor.

De oudste kinderen leren trouwens heel wat versjes, liedjes en verhaaltjes *uit hun hoofd*. Ze groeien op in de tijd van *"het Rijke Roomsche leven"*. Veel verzen en liedjes hebben een religieuze inhoud. Albert zingt hen "*Het Hooglied*" voor en leert hen b.v. het lied *"Kinderlijk Geloof"* met ondertitel: *"Ach, luister toch eens, lieve Heer!"*. Zo weet ik, dat zowel *Joop* (XI 2) als *Wilberd* (XI 5) dit lied nog jaren na hun kindertijd uit hun hoofd kunnen zingen, terwijl het toch 17 coupletten telt!

---

2 - Opm.: Ze hebben in 2 huizen in *de Pater Brugmanstraat* gewoond.

3 - Opm.: Vanaf 9 juli 1924 wordt dit deel van *het Waalplein*, *de Waalkade* genoemd.

Kinderlijk Geloof

Ach, luister toch eens, lieve Heer!

Daar trok weleer een godsgezant
Door dorp en stad van Engeland,
Verkondigde daar Jezus' leer,
Bracht menigeen ten Schaapstal weer.

Eens sprak hij voor een kindrenschaar
Van Jezus die op 't hoogaltaar
In 't gouden tabernakel woont,
En zich aan elk zo minzaam toont.

Strak luistrend zat de lieve jeugd,
Op elk gelaat blonk hemelvreugd,
In menig oog een heldre traan,
Zo innig waren ze aangedaan.

De lering eindt - men gaat naar huis.
Eén knaapje blijft bij 't missiekruis.
En gaat, als niemand zich meer toont,
De kerk weer in, waar Jezus woont.

Omzichtig treedt hij in, en ziet,
Of nergens iemand hem bespiedt.
"Ja" fluistert hij: "nu maar gegaan,
'k klopt zachtjes daar bij Jezus aan!"

Maar hoe hij de armpjes rekken moog'
Het gouden deurtje was te hoog...
Wat nu?...Voor 't kind is 't geen bezwaar...
Het klautert boven op 't altaar.

't Is stil...tik, tik..'t klopt aan en hoort -
Daar binnen klinkt geen enkel woord.
"Maar, Jezus, 'k leerde nog zojuist,
Dat Gij in het tabernakel huist?"

En 't klopt al harder, harder aan,
Misschien had Jezus 't niet verstaan.
"Spreek, lieve Heer, och spreek nu toch!
Gij zijt hier - waarom zwijgt Gij nog?"...

"Och Jezus, spreek een enkel woord,
Ik ga van hier niet onverhoord!
Mijn Jezus, 'k min U toch zo zeer
Ach, luister toch eens, lieve Heer!" -

O wonder! Hij, die 't schuldloos kind
Zo vaderlijk, zo godlijk mint,
Niet langer, nee, schijnt Jezus doof
Voor 't kloppen van dat sterk geloof.

"Ja" spreekt Hij, "hier is Jezus' woon,
Ik rust hier op een gouden troon,
En hoor naar elk vol medelij,
Spreek, kindeke, wat wilde gij?"

"Och Jezus, vader is zo kwaad,
Zodat hij vloekt en ons zo slaat.
Sterft vader zo, dan moet Gij wel
hem eeuwig straffen in de hel !"

"Mijn Jezuslief, Gij zijt zo zoet,
Maak vader ook weer braaf en goed,
Opdat hij eens voor eeuwig blij
Bij U en mij en moeder zij."

En Jezus treft die kinderbêe
"Ga knaapje," zegt Hij, "ga in vrêe,
Ik zorg dat vader zich bekeer,
Ga maar getroost naar moeder weer."

En 't kind gelooft dat zoete woord,
't Klimt af en spoedt zich huiswaarts voort
En huppelt straks aan moeders zij
O als een engeltje zo blij.

Maar 's avonds kwam bij 't schemerlicht,
De vader van het lieve wicht
Half schuchter naar het kerkgebouw,
Het hart vermorzeld door berouw.

Daar knielt hij voor Gods priester neer,
Gods priester geeft hem de onschuld weer
Dan snelt hij naar zijn gade en kind,
Waar hij nu ware vreugde vindt.

Ze leren ook niet-religieuze verzen. Een van hun geliefde kinderboeken is: *"Bobo"* [4], 72 blz. (!) met verzen, die mijn vader - *Wilberd* (XI 5) - *uit zijn hoofd* kende. Het boek heeft veel platen, maar toch. *"Bobo"* kan denk ik *"het" "van der Kallen"- kinderboek* van de 11e en 12e generatie genoemd worden. Wie van ons herinnert zich niet het begin:

Heel ver van hier, in Afrika / In de woestijn, de Sahara, / Leefden met talrijk huisgezin
Een zwarte aap en een apin. / En op den zeventienden Mei / Kwam er alweer een aapje bij,
De vader sprak op droeven toon: / Ik weet geen naam meer voor mijn zoon,
Wij hebben er nu veertien al, / En 't wordt een moeielijk geval /
Om steeds op nieuw weer te beginnen, / Met mooie namen te verzinnen."
Maar moeder sprak: "mijn lieve Jan, / Hoe kun je toch zoo tobben man,
'k Weet honderd naampjes voor mijn kind, / Die jij ook zeker aardig vindt,
Mijn snoes, mijn poes, mijn poppedijn / Mijn pronkjuweel van de woestijn etc. en even verder:
Nu - zooals Kootje had gehoopt, / Werd 't nieuwe kind Bobo gedoopt.

Het 1e hoofdstuk eindigt - trouwens net als het hele boek - triest:

Hij werd gevangen, vastgebonden / En naar Europa toegezonden;
En met veel and're dieren mee / Verkocht aan 't circus van Carré.

Nu terug naar *Joop* (XI 2). Onderstaande foto - met Joop in het midden - wordt bij haar afscheid gemaakt, vlak voordat Albert haar naar het klooster brengt. Het is een unieke gezinsfoto [5], bij mijn weten de enige, waarop ze met al hun 11 kinderen staan.

Albert (X 7) *en Jo met hun 11 kinderen, van links naar rechts:*
Theek, Truus, Willie, Jo met Treesje, Joop, Dily en Annie, Albert, Hein, Gré, Beppie en Mia (1923)

---

4 - *"Bobo, geschiedenis van een aap"* door mevr. Van Osselen van Delden en Marie Hildebrandt.

5 - Opm.: Deze foto is bij hen thuis - Waalplein 86 - gemaakt door fotograaf C. Reijers. Joop mag in het klooster niets bezitten, ook geen familiefoto's, dus krijgt deze afscheidsfoto zelf niet.

Alberts 25-jarig journalistenjubileum

Op 1 augustus 1923 viert *Albert,* dat hij *25 jaar journalist* is.
Hij wordt bij deze gelegenheid door de Paus onderscheiden met *"Pro Ecclesia et Pontifice"* en door de regering benoemd tot *"Ridder in de Orde van Oranje Nassau"*.

Hiernaast en hieronder wordt de foto, die op de eerste bladzijde van dit hoofdstuk staat, gebruikt.

Ik neem aan, dat het *feestdiner* - dat uit 8 gangen bestaat - hem door *de commissarissen* van *De Gelderlander* is aangeboden.

1 Augustus hoopt de heer **A. v. d. Kallen,** directeur-hoofdredacteur van *„De Gel-*

A. v. d. Kallen.

derlander" te Nijmegen, zijn zilveren jubileum als journalist te vieren; de jubilaris is een actief en kundig journalist en zal op zijn feestdag ongetwijfeld worden gehuldigd overeenkomstig zijn verdiensten.

Knipsel uit De Gelderlander (juli 1923)

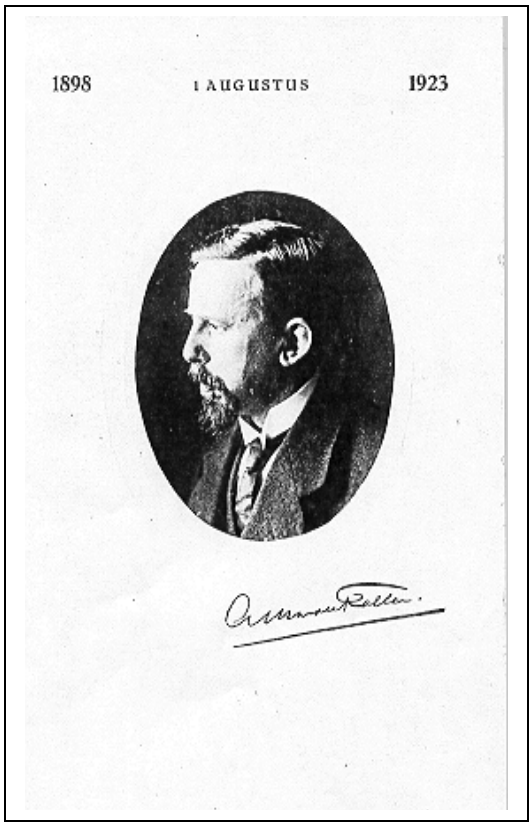

1898 1 AUGUSTUS 1923

Spijslijst

VAN HET FEESTMAAL
TER GELEGENHEID VAN HET
VIJF-EN-TWINTIG-JARIG JUBILÉ
VAN DEN HEER
ALBERT VAN DER KALLEN
ALS JOURNALIST

VERSCHILLENDE VOORGERECHTEN
KALFSSOEP
GARNALENCROQUETTEN
OSSENHAAS MET DIVERSE GROENTEN
KALFSOESTERS MET DOPERWTEN
KREEFTENMAYONNAISE
TAART – IJS
VRUCHTEN

MAISON ROELOFSEN
NIJMEGEN

zwart-wit kopie van de 1e en 3e bladzijde van de gedrukte dubbele menukaart (verkleind) (1-8-1923)

Alberts actie om de katholieke universiteit in Nijmegen te krijgen

Als vestigingsplaats van *de katholieke universiteit in oprichting* kwamen o.a. in aanmerking, de bisschopsstad *'s-Hertogenbosch* en *Nijmegen* met zijn *Jezuïetencollege*, waaraan ook een internaat verbonden was, en dat goedopgeleide gymnasiasten afleverde. Bovendien stond al vast, dat *Nijmegen* ook *een R.-K.-gymnasium voor meisjes* kreeg. De voorkeur ging uit naar *Nijmegen*, maar wel moest daarvoor nog de toestemming van *de Nijmeegse gemeenteraad* en *Gedeputeerde Staten van Gelderland* verkregen worden.

Dat Albert een actie start om de universiteit *in Nijmegen* te krijgen kunnen we lezen in: *"Een eeuw de Gelderlander-pers 1848-1948"*, door Dr. J. M. G. M. Brinkhoff [6].

zie bladzijde 85 (ingekort)

In 1923 werd *Nijmegen* universiteitsstad. Dat *Nijmegen* de stad van de katholieke Alma Mater werd is mede te danken aan *Albert van der Kallen*. Toen na de beslissing van *de Gemeenteraad,* die op 7 Februari 1923 met 16 tegen 15 stemmen de vestiging van de universiteit in zijn gemeente had aanvaard, een groep niet-katholieken tot *de Gedeputeerde Staten van Gelderland* het verzoek richtte, aan dit besluit hun goedkeuring niet te verlenen, nodigde *Albert van der Kallen* onmiddellijk *A. van Gent*, de voorzitter van de *R.-K. Propagandaclub*, uit om op het bureau van *De Gelderlander* te komen. Samen met *de deken van Nijmegen* en *Mr. Wierdels*, *president-commissaris van De Gelderlander*, stelde hij voor een actie te starten, om er voor te zorgen, dat de universiteit wel *in Nijmegen* gevestigd zou worden. Een grootscheepse propaganda werd op touw gezet, waarvoor *De Gelderlander* zijn kolommen en persen beschikbaar stelde, en al na enige dagen kon *van Gent* aan *Gedeputeerde Staten* een adres overhandigen, getekend door *17.000 katholieke Nijmegenaren*, waarin met klem werd aangedrongen op handhaving van het gemeenteraadsbesluit. Mede door deze actie kreeg *Nijmegen* toch *de katholieke universiteit*.

Uiteraard heeft Albert er baat bij, dat de *Katholieke Universiteit Nijmegen* (KUN) - sinds 2004 *Radboud Universiteit Nijmegen* [7] - 17-10-1923 *in Nijmegen* wordt opgericht. Van nu af kunnen zijn kinderen van huis uit *in Nijmegen* studeren. Nu Mia studeert - ze doet het prima, hij is trots op haar - mogen behalve zijn zoons ook zijn andere dochters aan de universiteit gaan studeren, als ze dat willen. Daarmee is hij zijn tijd ver vooruit.

De universiteit begint met 27 professoren, waaronder *Titus Brandsma*, en 189 studenten. *Mia* (XI 1) kan weer thuis komen wonen en haar studie Nederlands *in Nijmegen* voltooien. Ze is een van de eerst ingeschreven studenten van de nieuwe universiteit.

---

6 - Uitgegeven door N. V. De Gelderlander in *Nijmegen*

7 - Het initiatief voor de oprichting is genomen door de in 1905 opgerichte *Radboud Stichting.* Katholiek Nederland wilde haar eigen universiteit. Katholieken hebben op dat moment een achterstand en zijn nauwelijks op hoge bestuurlijke posten te vinden. Tot ver na de Tweede Wereldoorlog is de universiteit bekostigd door de Radboud Stichting, die het geld daarvoor met collectes onder katholieken verzamelde.

Alberts Romereis (1925)

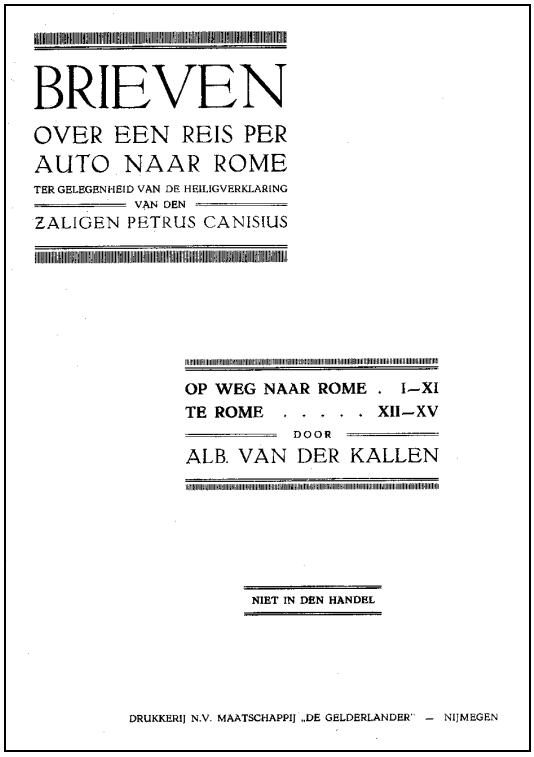
BRIEVEN
OVER EEN REIS PER
AUTO NAAR ROME
TER GELEGENHEID VAN DE HEILIGVERKLARING
VAN DEN
ZALIGEN PETRUS CANISIUS

OP WEG NAAR ROME . I–XI
TE ROME . . . . . XII–XV
DOOR
ALB. VAN DER KALLEN

NIET IN DEN HANDEL

DRUKKERIJ N.V. MAATSCHAPPIJ „DE GELDERLANDER" – NIJMEGEN

tekst op de voorkant (sterk verkleind)

In mei 1925 reist Albert samen met de *president-commissaris van de Gelderlander* en zijn vrouw en *de deken van Nijmegen* per auto - *een Hudson met chauffeur* - naar *de heiligverklaring van Petrus Canisius* in *Rome*. Hij beschrijft zijn ervaringen van de heenreis in 15 brieven, die in plaats van zijn hoofdartikelen in *de Gelderlander* verschijnen. Na afloop van hun reis laat hij deze brieven afdrukken en tot een groot - 27 cm bij 34 cm - boekwerkje bundelen om aan zijn reisgenoten en dierbaren te schenken. Sommige brieven zijn met routeschetsjes en foto's van zijn hand verluchtigd. Hij vermeldt in zijn brieven niet met wie hij reist, ofschoon dat voor velen duidelijk zal zijn. De lay-out doet aan krantenkolommen denken. De tekst is namelijk in 3 kolommen per bladzijde afgedrukt. Omdat zijn brieven zeer lang en uitvoerig zijn, kan ik slechts enige fragmenten weergeven.

Ik zal fragmenten kiezen, die iets over Albert, zijn schrijfstijl, reisgenoten of over het tijdsbeeld zeggen. Ze vertrekken 2 mei 1925 van uit *Nijmegen*. Albert vermeldt de data en de plaats(en), waar hij de 15 brieven heeft geschreven, zodat hun reisroute in een atlas te volgen is:

Deze reisbrieven zijn in Mei 1925 verschenen in „De Gelderlander" en gebundeld ten gerieve mijner geëerde en zeer aangename reisgenooten, den hoogeerw. heer Mgr. C. A. A. VAN SON, Deken en Pastoor te Nijmegen, den heer en mevrouw Mr. J. F. A M. WIERDELS-VAN DILLEN, wien ik dit bundeltje in prettige herinnering aan ons gezellig en leerzaam samenzijn moge opdragen. □
Ik herdenk hierbij tevens met dankbaarheid onzen bekwamen chauffeur WESSELING, die met onverstoorbare zekerheid ons over de bergen heeft gevoerd naar de eeuwige stad. □
□ DE SCHRIJVER.

de tekst op de eerste bladzijde (verkleind)

I	Keulen, 3 mei 1925
II	Wiesbaden, 4 mei en Frankfort, 5 mei
III	Baden-Baden, 5 mei en Freyburg in Breisgau, 6 mei
IV	Luzern, 6 mei
V	Luzern, 7 mei
VI	Locarno, 8 mei
VII	Locarno, 9 mei
VIII	Milaan, 10 mei
IX	Milaan, 11 mei
X	Milaan, 12 mei en Bologna, 13 mei
XI	Florence, 15 mei
XII	Rome, 18 mei
XIII	Rome, 19 mei
XIV	Rome, 20 mei
XV	Rome, Hemelvaartsdag 1925 (d.w.z. 21 mei 1925).

I. DUITSCHLAND EN PETRUS CANISIUS

Zaterdagmorgen 2 Mei omstreeks tien uur hebben wij Nijmegen verlaten, de kap van onze Hudson-auto potdicht, omdat het koud en guur was na den stormachtigen nacht van Vrijdag op Zaterdag. Achter Beek overschreden wij de grens: de douane had alle na-oorlogsche manieren vergeten en was voorkomend en beleefd als in zijn besten en gemoedelijksten tijd.

Niettemin hebben wij te voren een kapitale som als waarborg moeten storten; de duitsche douane moge vriendelijk zijn, de duitsche voorschriften zijn strenger en moeilijker dan in eenig ander land. Is dat wederkeerig zoo? In Nijmegen ziet men dagelijks tientallen van duitsche auto's; wordt 't dezen even moeilijk gemaakt als den hollandschen wagens, die de duitsche grens overgaan?

Daar moest toch eens een eind komen aan die grens-formaliteiten; we zijn van Cranenburg naar Goch gereden dwars door het mooie Reichswald; in geen jaren waren wij er geweest en 'n steenworp ligt deze prachtnatuur toch maar van Nijmegen af. So nahe und doch so fern! Waarom houden die nare groene uniformen ons zooveel jaren van deze mooie bosschen af? En zal het verleden, de haast vriendschappelijke verhouding der grensbewoners, welke voor den oorlog het leven aan beide zijden der grens zooveel aangenamer maakte, dan nimmer wederkeeren?

Goch was dra bereikt en Weeze achter den rug. Hier ontplooit zich, tusschen Weeze en Kevelaer, de nijmeegsche processie als ze met passenden luister Maria's genade-oord binnenschrijdt. Kevelaer lag leeg zonder processievertier; de groote ruiten van talrijke winkels van religieuse artikelen gaapten in de holle straten. Bij de genadekapel brandde maar 'n enkel pitje. Wij baden drie weesgegroetjes en zetten onzen tocht voort: de zon goot nu en dan een streepje licht tusschen wolkenstapels door over het verregende landschap. Om half een bereikten wij Dusseldorf, de eerste pleisterplaats, ...

Nu ga ik U vertellen van het bezoek, dat ik gistermiddag heb gebracht aan den H. E. pater provinciaal der duitsche Jesuïeten, die hier in de Albertusstrasse zijn residentie heeft.

Want wij zijn op weg naar de heiligverklaring van Petrus Canisius en hier, in Keulen, staan wij op historischen grond. Hier heeft Canisius zich gevormd en zich het eerst naar alle kanten ontplooid, als geleerde, als volksprediker, als geloofsverdediger; .....

Hier in de Albertusstrasse ligt de Centrale voor de duitsche Canisius-propaganda; men is er vijf jaar geleden begonnen, in 1919, ter gelegenheid van het vierde eeuwfeest. Toen heeft men de gebedspropaganda aangevangen, aan kath. Duitschland 't bidden geleerd voor de heiligverklaring van Canisius. Daarop is de kampagne voortgezet met plaatjes en medaljes en prentjes. Ongeveer tien millioen van die dingen zijn er verspreid. En praktisch verspreid. Bijvoorbeeld: men bood aan de jonge priesters plaatjes van Canisius aan, welke zij konden laten bedrukken en weggeven als gedachtenisprentjes: 400.000 zijn er op deze wijs gesleten; men schonk ze weg aan onderwijzers ter verspreiding onder de kinderen; men stelde ze beschikbaar voor de "Schulentlassung", - de kinderen krijgen hier een plaatje als ze met goed gevolg de lagere school hebben gevolgd en deze verlaten, en men plaatste op deze wijs wederom 33.000 exemplaren.

- U schijnt op geld niet te kijken. - Hoe bedoelt U dat?

- Wel, U schenkt maar weg, honderd duizend plaatjes hier, en honderd duizend medaljes daar.

- Jawel, maar wij hebben 700 zelateurs in het land verspreid. Die werken met ons mee en helpen ons over het financieele vraagstuk heen. Zij verzamelen het geld, waarvoor wij de propaganda voeren. ..... Dan is er de C. R. A., het Canisius-Rosenkranz-Apostolaat. Men weet, dat de Zalige een groote vereerder van het Rozenkransgebed is geweest; hij hield de kinderen op straat aan, onderzocht of ze een rozenkrans bij zich droegen, prees of berispte hen dan. In den geest van Canisius voert de C. R. A. de propaganda voor het rozenkransgebed; .....

En de rozenkransen, welke worden verspreid - wederom bij honderd duizenden - dragen als tusschenzetsels een beeldje van Canisius. Ze heeten dan ook Canisius-rozenkransen. .....

Albert hoort, dat er uit Keulen 2000 mensen naar de heiligverklaring gaan, o.a. de 80 zangers van het Domkoor. - Maar ik vroeg met m'n nuchteren gezicht alweer naar het geld. Of al die zangers welgestelde lieden waren? - 0 neen, maar het geld was er dan toch ..... 23.000 Mark ..... Zij hadden een konsert gegeven, ..., enfin, zoolang geploeterd en getobd, tot ze het geld bijelkander hadden. ..... Wat 'n geest onder die menschen! ..... Wat 'n warmte voor een goede en heilige zaak!

Albert eindigt deze 1e brief met enige curiosa te noemen, o.a.: Er is een kaartje verschenen, waarop alle reizen van Petrus Canisius zijn geteekend: alle reizen te zamen hebben een lengte, gerekend als "luftliniën", van 4200 K.M. Cijfers, die spreken. ..... en: Er is een Canisiusscheurkalender .....

De Hudson is ongetwijfeld van de heer Wierdels, die Albert en de deken als aangenaam reisgezelschap heeft meegevraagd. Een uitgekiend reisgezelschap, want Albert krijgt de opdracht een reisverslag te schrijven en de deken is handig om in Rome en elders een bijzondere behandeling te krijgen. Voor Albert wordt het de reis van zijn leven.

Van Keulen hebben wij Zondagmiddag om twee uur afscheid genomen, de wagen werd opengegooid; de voorjaarszon lachte over het jong-groene landschap, wij reden heel den middag door het vriendelijke Rijnlandschap, langs bloeiende boomgaarden, door Zondagsche dorpen en steden (Bonn, Coblenz, Mainz, Bingen) tot in Frankfort, ...

En de volgende dag: De priester van ons reisgezelschap heeft vanmorgen de H. Mis opgedragen in den Dom, in de Sakramentskapel, waar vroeger de keurvorsten zich afzonderden om den roomsche Koning te kiezen. Een geschiedenis van acht eeuwen hangt hier om ons: alle roomsche keizers zijn hier gekroond, van den eersten Konrad in 911 af tot Frans den II, in het laatst der achttiende eeuw. Veel schoons uit deze groote dagen is hier bewaard, in een schatkamer, welke de koster slechts bij hooge uitzondering ontsluit, doch die hij voor den vriendelijken hollandschen Monseigneur gaarne opende: prachtige kerkgewaden uit de dagen der kroningen zijn er bewaard en kostbare relikwieën zagen wij er ..

Bij den Dom behoort het Römerhaus met de keizerzaal en het rijke balkon, waarop de keizers zich na de kroning vertoonden; elk der gekroonde roomsche koningen bezit in de keizerzaal een nis, waarin zijn beeltenis is geschilderd ..... Even verder merkt hij op: Reizen verruimt de blik naar alle kant.

Albert geniet met volle teugen, zowel van het landschap als alle moois, dat hij te zien krijgt. ..... vanmiddag toerden wij naar Wiesbaden en bezochten de russische kapel, gesticht in de gloriejaren van het russische Tsarengeslacht; ..... (Vroeger) kwamen de rijken uit het Tsarenrijk, de hooge adel, welke de alleenheerschappij der russische Tsaren omringde, naar de badplaatsen van Europa, talrijk naar Wiesbaden, en voor hun gerief is op den hoogen berg deze schitterende kapel gebouwd, die men van alle kanten in Wiesbaden zien kan, omdat de vier torens verguld zijn en in het hooge licht van den berg over het gansche dal blinken; de knapste schilders uit Rusland arbeidden aan deze kapel en schiepen de schilderijen, welke omkransd zijn door beeldhouwwerk van italiaansche en zuid-duitsche kunstenaars, tot in den koepel in wit-cararisch marmer uitgevoerd. Nikolaas II heeft een ikon geschonken aan deze kapel: ik heb nooit zulk prachtig goudsmeedwerk gezien. De heilige-figuur is van goud, maar ingelegd op een ondergrond van platina, de heele figuur, het kleed, het hoofd, de oogen, haast filigrainwerk is 't.

Soms kan hij het nauwelijks allemaal verwerken. Uiteraard kan ik slechts vluchtige indrukken geven van de reis. Elk uur van den dag wordt benut voor reizen of kijken en voor schrijven blijft er haast geen moment over. Maar op dit oogenblik wordt het mij te machtig. Dezen morgen hebben wij den Dom van Frankfort bezichtigd en het Römerhaus; daar rijst heel de geschiedenis van het huis Habsburg U voor den geest, ... vanmiddag toerden we naar Wiesbaden en bezochten de russische kapel ..... en nu zijn we in het Kurhaus, waar alles herinnert aan de Hohenzollerns .....

Doorgaans vindt hij alles schitterend, maar over dit Kurhaus laat hij zich denigrerend uit. Albert schrijft onderstaand stukje n.b. aan een museale schrijftafel.

Men treedt het Kurhaus binnen door een groote hal, ...; het is een zaal op zich zelf, de grootste dan van het gebouw, met een prachtigen koepel in het midden, die op marmeren zuilen rust en klassiek marmeren beelden overwuift; van de hal uit krijgt men toegang tot de verschillende zalen, de groote en de kleinere konsertzalen, de konversatie-, speel- en leeszalen, alle druipend van het goud. Men treedt er binnen door poorten van goud, waaraan zware gordijnen hangen, hier van fluweel, ginds van zij en dan rijk geborduurd; aan de plafonds heeft men zooveel verguldsel gespendeerd, als men er kwijt kon; aan de meubels is het niet gespaard: de beelden en de versierselen, in overdadig rococo uitgevoerd, lijken er vet van; zelfs de schrijftafel, waarop deze kopie (= kopij) geboren wordt, torst hoog oprijzende kroon-lampen van goud. ..... (In de) mooie konsertzaal staat een troon voor Wilhelm II, die in het voorjaar veelal in Wiesbaden vertoefde, en op deze troon heeft men weer heele lappen goud gesmeerd.

Van Frankfort rijden ze via Heidelberg en Karlsruhe naar Baden-Baden. Onderweg stappen ze regelmatig uit om van schitterende vergezichten te genieten. Ik krijg niet de indruk, dat ze veel attracties overslaan. In Triberg wandelen ze b.v. na de lunch naar de grootste waterval van West-Duitsland. Albert schrijft bijna dag na dag over al het moois, dat hij te zien krijgt, waarbij hij o.a. gebruik maakt van de Baedeker reisgidsen.

Niet altijd accepteert hij Wierdels minutieuze reisschema. In Bazel bezichtigen ze de graftombe van Erasmus en merkt hij op: en van Holbein moeten er prachtige schilderijen hangen in het stedelijk museum. Er is geen tijd om er heen te gaan, doch we maken maar tijd. Waarom reis je dan met 'n auto, als je zóó aan de klok hangt? De motor moet dan straks maar wat harder draaien.
En hij krijgt zijn zin. Ze gaan toch naar dat museum! En hij vervolgt: Ik kende Holbein alleen van plaatjes en boeken, - wat 'n verschil met de werkelijkheid! .... Wat een koloriet, wat 'n volle kleur, wat 'n elegantie in al zijn schilderijen.
Hij stuurt een reproductie van "Christus in het graf" naar de krant om bij zijn brief af te drukken en koopt voor zich zelf ook enige reproducties van Holbeins schilderijen.

In Luzern schrijft hij: Ik zit op het terras van mijn hotel .. aan den oever van het Vierwaldstättermeer In de verte doemt de Pilatus (= een berg aan de rand van de Alpen) op, ... Dezen berg moet men eigenlijk te voet beklimmen, ... Dat gaat uiteraard niet. Ze gaan met een steil tandradspoor naar boven om daar van het weidse uitzicht te genieten. Een beetje eng vindt hij dat wel. Wij rijden nu zonder moeite, zij het niet zonder eenige angst naar boven; ... Bijna bovenaan de berg rijdt het tandradspoor door 4 tunnels en stopt op ca. 2000 meter hoogte. Het laatste stuk van de Pilatus beklimmen ze te voet onder begeleiding van een gids. Albert beschrijft het uitzicht, dat ze te zien krijgen, weer zeer uitvoerig en in lyrische bewoordingen.
Even verder vervolgt hij: Natuurlijk bezochten wij ook den leeuw van Thorwaldsen, den smartelijk getroffen koning der woestijn, uit één stuk rots gehouwen, ... Het beest ligt te sterven in het steen; de geweldige poot en de krachtelooze klauw hangen slap langs het ingezonken lijf; .....

De volgende dag reizen ze verder: door de wonderbare Axenstrasse naar Göschingen, waar wij met auto en al in de trein zijn verdwenen, omdat de pas van den St. Gothard onbegaanbaar was: vol sneeuw nog in Mei! Door den St. Godharttunnel gestoomd tot Airolo ..... Bij een panoramastop: was er een gezelschap van ongeveer vijftig menschen, die het Wilhelmus aanhief, toen het onze rood-wit-blauwe vlag op den motor zag en bij het Urnermeer: Met een bootje zijn wij het meer opgevaren om deze foto te nemen; wij fotografeerden pal noord-zuid volgens de aanwijzing van ons kompas.

"gezicht op Fluelen met op den achtergrond de meer dan 3000 m. hoogen Bristenstock" (verkleind)

In zijn volgende brief komt hij hier uitvoerig op terug: Dat was al dadelijk een mooi begin, die boottocht van Luzern naar Alpnachstadt, het station van de Pilatusbahn. Met een witte schroefboot vaart men door het smaragdgroene water van het Vierwaldstättermeer, dat naar alle zijden door besneeuwde bergen is omringd. Vooral de Pilatus trok de aandacht eerstens omdat hij het doel van onzen tocht vormde en vervolgens, wijl hij het meest imponeerde en het scherpste in de zon stond.
In het tandradspoor, dat slechts één wagon heeft, hebben ze de 4 hoekplaatsen bezet. Tijdens de rit naar boven, die 5 kwartier duurt, wisselen ze voortdurend van plaats om aan alle kanten van het uitzicht te genieten. Zij lunchen in het hotel (zie foto) en roken na het nagerecht: een versch gestopte pijp hollandsche tabak. Daarna gaan zij met een gids op pad: Wij klimmen op den Esel, die nog 150 M. hooger ligt dan het hotel; wij waden tot onze enkels in de sneeuw; op één punt is de sneeuw meters hoog opgewaaid, zoodat men er doorheen een formeele tunnel heeft gegraven; ... Wij kijken dra over het dak van het gindsche hotel heen, klauteren hooger en hooger, tot wij den hoogsten top hebben bereikt "in het zweet onzes aanschijns".

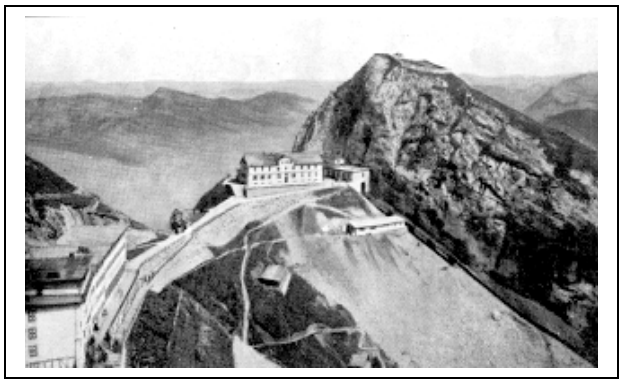

"top van den Pilatus"

Dan komt hij terug op hun treintocht: de St. Godhartbahn loopt voor ongeveer 50% door tunnels; niet minder dan tachtig tunnels passeert ge en 324 bruggen. .. En over de keertunnels bij Wassen: Intusschen heeft de trein, welke wij straks door de eerste twee tunnels zagen gaan, het station Wassen verlaten en is verdwenen in de derde, de Leggisteintunnel op weg naar Göschenen: wij springen in onze wagen om vóór den slomen trein het station Göschenen te halen en te probeeren met dezen trein door de Godhardtunnel te komen. Het zal wel niet gaan, doch wie niet waagt, niet wint. Vlak bij Göschenen springt er echter een band. Pech, zegt ge. Neen, het was een buitenkansje. Wij misten erdoor dezen trein, en gebruikten den vrijen tijd om het "Krachental" binnen te vallen ..... .

Van Locarno aan het Lago Maggiore reizen ze door naar Milaan. Onderweg: nemen wij een tandradtrammetje naar de Madonna del Sassa, een schilderachtig gelegen bedevaartsplaats op een vooruitstekende bergkluit gebouwd, waar een houten Mariabeeld wordt vereerd, .. en lunchen ze in Lugano. Ze bezichtigen ook de kathedraal van Como, voordat ze in Milaan aankomen.

De volgende ochtend draagt de deken in de marmeren Dom van Milaan de heilige Mis op en ik had het voorrecht hem te dienen. ..... Deze dom, men zinkt op de knieën voor haar grootheid. Misschien de mooiste kerk der wereld, zeker de rijkste. Bijna even groot als de St. Pieter, maar geheel van marmer, tot het dak toe. Tot op alle spitsen marmeren beelden van heiligen, in het geheel zes duizend. Ze bezichtigen behalve de Dom nog vele andere kerken en in een voormalig paleis prachtige schilderijen, waaronder Rafael's "Verloving der H. Maagd".
Ook gaan ze kijken naar "het laatste avondmaal" van Leonardo da Vinci, een fresco geschilderd in de refter van een oud Dominicanenklooster. Albert schrijft: Het stuk is door den tijd gedeeltelijk opgeteerd, ernstig beschadigd.

In de tandradbaan naar de Pilatustop heeft Albert heel gezellig gepraat en gelachen met twee Amerikaanse geestelijken, als priester herkenbaar aan hun priesterboordje, maar verder in vakantiekleren en dito petjes op. De volgende ochtend ziet hij, dat een van hen vanaf een balkon vlak bij dat van hem een toespraak houdt en beide in bisschopskleding ca. 200 Amerikaanse pelgrims zegenen, die beneden op straat staan. Het zijn de bisschoppen van Detroit en Cleveland, die met die pelgrims ook onderweg naar de heiligverklaring van Petrus Canisius zijn. Beneden gekomen, herkent een van hen Albert en komt naar hun tafeltje toe. Amerikaanse pelgrims hebben dat opgemerkt. Gevolg: na het diner komt de een na de ander om hun handtekeningen vragen.

In Italië bezichtigen ze een hele rij kerken, kapellen, monumenten, kunstschatten etc., te veel om op te noemen. Albert beschrijft ze uitvoerig en geniet van al dat moois.
In Bologna schrijft Albert over hun hotel, gevestigd in een van de oudste paleizen: Door een groote poort rijdt men het voorhof binnen, een soort van romeinsch atrium door zuilen omringd, welke een galerij vormen met toegangen naar de verschillende gedeelten van het uitgestrekte gebouw. Diverse hotels hebben we al betreden, maar dit is het merkwaardigste van alle. Het is gebouwd in 1490 en vele kunstwerken, door verschillende families verzameld, zijn er uitgestald. Men marcheert, behalve door lange gangen, nog door verscheidene zalen, waar marmeren busten en oude schilderijen te pronk staan en hangen, vóór men aan z'n slaapkamer komt.

In Florence hebben ze de opera Aïda bijgewoond. Ik citeer weer: Als er in de Vereeniging te Nijmegen een opera wordt gegeven, dan mag er noch in de wandelgangen, noch zelfs in de koffiekamer worden gerookt; hier dampt men er lustig op los in de zaal zelve. De dure rangen waren gisteravond half bezet; de minder dure overladen; na het eerste bedrijf begon men toen het overtollige publiek der bovenste rangen over te hevelen naar de parterre. .... De artiesten moeten, ik weet niet hoe dikwijls, terugkomen. Applaudissement bij open doek is hier overigens regel; de dirigent heeft geen enkel bedrijf kunnen afspelen: baloorig heb ik hem den dirigeerstok zien neergooien. Het publiek klapte het slot der orkestpartij telkens weg. Tiepisch volkje. Des nachts om één uur was de voorstelling nóg niet uit, maar wij hebben ons toen veroorloofd naar bed te tijgen.

Op weg naar Rome hebben ze ook Assisi vanwege St. Franciscus niet overgeslagen.
In Rome ontmoet Albert een neef [8], die daar al eerder gearriveerd is. Hij is van Amsterdam naar Bazel gevlogen, met een vliegtuig van de Koninklijke luchtvaartmaatschappij, heeft in Bazel dadelijk den trein genomen naar Milaan en is den volgende dag doorgestoomd naar Rome. Hij schijnt erg in zijn nopjes, dat hij hierover opscheppen kan .... Ik heb echter achteraf gehoord, dat hij verschrikkelijk luchtziek is geweest, half dood in Bazel en voor 'n kwart levend in Milaan is aangekomen. Maar hij heeft gelijk, dat hij daarover maar niet praat.

Zijn brief van 19 mei begint Albert met: Naar ik seinde, is de heer Mr. J. A. F. M. Wierdels in de eeuwige stad tot ridder van den H. Gregorius geslagen. Het was een heel intieme en bizondere plechtigheid, want zoals Z. D. H. Mgr. Diepen, onzen geëerde Bisschop, het zeide in zijn toespraak tot den nieuwe ridder, deze onderscheiding is slechts zelden te Rome aan Nederlanders uitgereikt.

In dezelfde brief: Wij bezochten alle groote kerken en trachtten met de nederlandsche bedevaart de Jubileum-aflaat te verdienen. Onze landgenooten stichten door hun godsvrucht en hun ernst; aan het hoofd van den stoet, welke de vermoeiende tochten onderneemt naar de vier kerken, die elk driemaal bezocht moeten worden, schrijden onze Bisschoppen, de bejaarde Aartsbisschop v. Utrecht in 't midden en tusschen de overige pelgrims loopt biddende mede onze minister-president.

[8] - Opm.: Welke neef is niet duidelijk. Hij heeft kinderen en geen gymnasiumopleiding genoten.

Woensdagavond 20 mei, even na 19.30 uur, ruim 1½ uur verlaat, ontvangt paus Pius XIe de Nederlandse pelgrims in audiëntie. De Nederlanders waren verdeeld over twee groote zalen, vrouwen en mannen gescheiden; in een kleiner zaaltje was het Komitee, de familie van Petrus Canius en enkele anderen. De Heilige Vader verscheen het eerst hier, ... Hij spreekt kort met de Nederlandse bisschoppen - zij zijn al eerder in particuliere audiëntie ontvangen - en langer met Z. D. H. *Mgr. Biermans* [9] en dan: Plots stond de Paus voor ons. Canisius-Komitee uit Nijmegen, stelde Mgr. Eras voor. De Paus spreekt met hen in het Frans o.a. over Petrus Canisius, Nijmegen en de net opgerichte Katholieke Universiteit. Hij wil, dat de Nederlandse katholieken gaan sparen om ook een wiskunde- en medicijnen faculteit aan de Universiteit te kunnen openen én voor een onderkomen voor priesterstudenten in Nijmegen én voor een *"Hollands Kollege"* voor priesterstudenten *in Rome*. Hij schenkt een begin - 1 miljoen lire - voor het "priesterkonfikt" in Nijmegen. Daarna praat hij met de familie van Petrus Canisius. Tot slot gaat hij naar *de minister- president Jhr. Ruys*, die met vrouw en kinderen aanwezig is, en die met een lovende toespraak door de Paus de ridderorde "het Grootkruis der Piusorde" krijgt omgehangen, de hoogste pauselijke onderscheiding, die een niet vorst kan krijgen. Daarna gaat hij naar de zaal met mannen.

Dan de heiligverklaring op Hemelvaartsdag 1925: Nu was de St. Pieter in feestdos. De pilaren waren behangen met lange vanen van roode zij en daarop bevestigd glinsterden honderden kronen van venetiaansch kristal, terwijl daarboven duizenden kaarsen in een lange strakke lijn waren gespannen, die rond heel de reusachtige koepel doorliep; - en verderop, in de zijarmen, een gezichtsverte lang, schitterden de kristallen kronen en zetten heel het machtige gebouw in een feeërieke belichting. Een lichtsterkte van 15.000 kaarsen alles te zamen. Het was vroeg dag vanmorgen, schoon de plechtigheid pas om acht uur zou beginnen. Maar er liepen vreeselijke verhalen: de kerk zou om 5 uur al vol loopen en ook al had men gereserveerde plaatsen, men zou door de volte niet kunnen heenbreken. ... iedereen haastte zich om op tijd te zijn en men nam proviand mee; de plechtige heiligverklaring van St. Theresia had verleden Zondag tot twee uur geduurd. Maar de regeling in de kerk was voorbeeldig. Zij kwamen om 7.15 uur binnen en de Zwitserse garde in hun kleurige kledij bracht hen naar hun plaats. Albert somt de nodige groepen en personen op, die hij ziet binnenkomen met aan het eind de Paus, gedragen in de pauselijke draagstoel. Daarna beschrijft hij zeer uitgebreid de heiligverklaring en de H. Mis, die de Paus daarna opdraagt.

De volgende dag schrijft Albert vanuit Interlaken zijn laatste brief - nummer XVI - niet op de voorkant vermeld, met als titel: Slot. Deze begint met: Na de heiligverklaring van de Nijmegenaar Petrus Canisius zijn we nog twee dagen in Rome gebleven, en hebben wij de eeuwige stad doorkruist in alle richtingen ten einde van de vele merkwaardigheden tenminste het voornaamste te zien. En even verder: Men kan er niet buiten, maar alle diners en recepties en visites zijn in deze eeuwige stad verliesposten. Toch zijn ze niet onbelangrijk. Een receptie, als onze gezant bij de H. Stoel b.v. den vorigen Zaterdag in het Grand Hotel heeft gegeven, behoort zeker tot de gebeurtenissen, en nuttig zullen zulke plechtigheden ook wel zijn. Maar voor den leek is het een kijkspulletje. Men moet er zich apart voor kleeden en minstens in een taxi er heen rijden. .... als je wat ongelukkig bent, stapt er vlak achter je een Bisschop of een Kardinaal binnen en dan ben je natuurlijk in een wip naar de zijkant. waarmee ik het samenvatten van Alberts Romereis brieven afsluit.

---

[9] - Albert vertelt: Mgr. Biermans is algemeen Overste van de Missie-Congregatie van Mill-Hill, vroeger Bisschop in Oeganda en daarvoor 25 jaar missionaris in Afrika, naar ik aanneem de pater Biermans, die tegelijk met *Anton van Term* priester is gewijd en onder Antons leiding in 1896 en 1897 de reis naar *Oeganda* heeft gemaakt (zie blz. A-12 en A-13).

De beloofde bedevaartreis naar Lourdes

Zoals we in het vorige hoofdstuk (zie blz. A-18) zagen, hebben Albert en Jo omstreeks 1909 aan Maria beloofd, dat als Agnes / Mia (XI-1) van haar kinderverlamming zou genezen, een van hen uit dankbaarheid *een bedevaartreis naar Lourdes* zou maken. Albert lost deze belofte in door zelf, samen met Mia, die beloofde bedevaartreis naar Lourdes te maken. Of Albert iets over hun belofte aan Mia heeft verteld, weet ik niet. Mia is verloofd met een zakenman. Na haar Lourdesreis verbreekt zij haar verloving. In mei 1926 logeert ze enige dagen in *Huize de Voorde* in *Rijswijk*, toentertijd moederhuis van de *Vrouwen van Nazareth.* Na die kennismaking besluit ze bij hen in te treden.

Fotograferen nog even mannenwerk

Na zijn Romereis heeft Albert kennelijk de smaak van het fotograferen te pakken. Jammer genoeg zijn Alberts foto's in de oorlog verbrand, maar ook zijn zoons mogen gaan fotograferen. Ik vermoed, dat ze ieder een fototoestel van hem hebben gekregen. Willies - m.a.w. mijn vaders - oudste fotoalbum begint met familiekiekjes, die hij en Hein in 1925 hebben gemaakt. Zelf is hij dan 15 en Hein 13 jaar oud. Willie schrijft dikwijls onder de foto, wie hem heeft gemaakt [10]. Vermoedelijk krijgen ze ook enige tijd later de beschikking over een donkere kamer, want de vergrotingen van de piepkleine negatieven uit die tijd (o.a. 5 bij 3,8 cm) hebben zeer verschillende maten en lijken door hen zelf afgedrukt. Willie heeft slechts één keer Gré een foto van hem en Rudy laten nemen. Hij heeft verder in zijn oudste albums geen foto's, die zij in onderstaande periode van haar kinderen heeft gemaakt. Naast eigen foto's, worden er ook nog regelmatig foto's door beroepsfotografen gemaakt. Fotograferen blijft voorlopig nog even mannenwerk.

Foto's uit de periode 1924 - 1930

Van links naar rechts: Dily, Annie, Beppie en Treesje (ook knolletje genoemd) (1924) [11]

[10] - Vader resp. Hein fecit en W f betekent, dat Albert resp. Hein of hijzelf de foto heeft gemaakt.

[11] - Foto in ware grootte, geplakt op karton van 16 bij 11,5 cm en gemaakt door fotograaf H. Born (Nijmegen). Deze foto komt uit de nalatenschap van *Truus van Term*.

Met name Treesje is voor haar broers een geliefd en gewillig fotomodel, maar ook de andere kinderen komen aan bod.

Beppie, Treesje en Gré
door Hein (1925) (vergroot)

Treesje
(mei 1925) (verkleind)

Hein en Treesje
door Willie (aug. 1925)

van links naar rechts Mia, Gré en Truus (juli 1925) (verkleind)

ware grootte *links Annie, rechts Dily en in de poppenwagen pop Bep,* (Willie) (aug. 1925)

In 1926 vieren Albert en Jo hun zilveren bruiloft. *Joop* (XI 2) mag er niet bij zijn. Albert geeft Jo iedere trouwdag een hortensia. Deze kwamen na de bloei in de voortuin terecht.

voor Treesje,
daarachter van links naar rechts Annie, Dily, Albert, Beppie en Jo,
daarachter van links naar rechts Jan van der Borg, Gré, Mia en Truus
en achteraan van links naar rechts Willie, Hein en Theek 25 april 1926, 25 jaar getrouwd

De *Franciscanessen*, waarbij *Joop* (XI 2) is ingetreden, willen dat ze aan *de Katholieke Universiteit klassieke talen* gaat studeren. Daarom wordt ze in hun klooster in *Malden* vlak bij *Nijmegen* ondergebracht. Het kloosterregiem eist in die tijd, dat de nonnen zich *"los maken"* van hun familie. Albert en Jo gaan daar niet mee akkoord. Zodra haar noviciaat achter de rug is en ze "af en toe" familie mag ontvangen, koopt Albert een *A-Ford* en gaat hij haar met Jo en een wisselend stel kinderen als het even kan iedere zaterdagmiddag bezoeken. Moeder overste moet daar maar aan wennen. Joop heeft daardoor ook altijd hechte banden met haar familie gehouden.

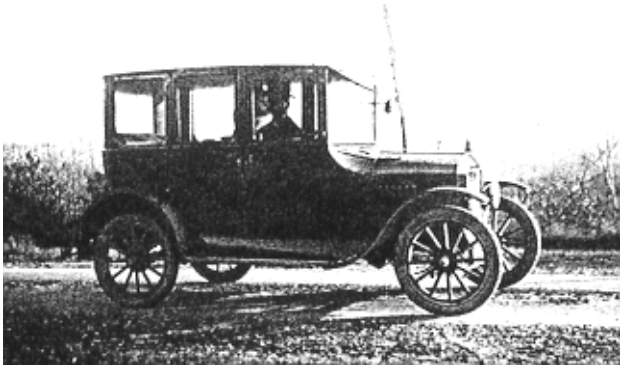

Alberts A-Ford (nov. 1926)

van links naar rechts Theek, Jo en Beppie (1928)

Gré (XI 3) trouwt in 1927 met *Jan van der Borg*. Op 14 juli 1928 wordt Albert en Jo's eerste kleinkind *Rudy van der Borg* geboren, voor de vier piepjonge tantes een heel interessant speelkameraadje. Ze mogen van Gré zelfs samen met hem de box in.

Rudy van der Borg met zijn moeder en vier jongste tantes (mei 1929)

Treesje met Finn (ca. 1929)

Hun trouwe hond heet Finn. Het ziet er naar uit, dat Treesje hier zijn aanhankelijkheid niet helemaal kan waarderen.

Truus is intussen *klassieke talen* gaan studeren.

Willie begint in 1928 met zijn *rechtenstudie* en wil vanaf dat moment *Wilberd* genoemd worden.

Wilberd (zomer 1929)

De leefomstandigheden en ontwikkelingen vlak na de 1e wereldoorlog

Op 11 november 1918 geeft *Duitsland* zich onvoorwaardelijk over. Socialisten en communisten houden hier in *Nederland* nog diezelfde dag opruiende redevoeringen. *Troelstra*, de voorman van de SDAP, houdt 's avonds in een volle zaal een speech, waarin hij tot een staatsgreep oproept. Arbeiders moeten volgens hem de macht grijpen. Op 12 november 1918 wordt zijn speech in heel Nederland verspreid en houdt hij in de Tweede Kamer, een redevoering, waarin hij de revolutie aankondigt. Er ontstaat chaos. In *Rotterdam* worden o.a. al broodwagens geplunderd. Wat hij bereikt, is dat de regering en allerlei partijen en ook veel leden binnen zijn eigen SDAP schrikken, zich tegen deze ondemocratische poging de macht te grijpen verzetten en met tegenmaatregelen komen. Met name de regering handelt snel. Het kabinet besluit nog in de nacht van 12 op 13 november de in de oorlog opgerichte *Vrijwillige Landstorm* op te roepen en naar *Amsterdam*, *Rotterdam* en *Den Haag* te sturen, in *Amsterdam* nog een peloton cavalerie te legeren en de politie in *Utrecht* met karabijnen uit te rusten. Verder stelt het direct de nog aanwezige *militaire voedselrantsoenen* ter beschikking van de burgerbevolking. Op 13 november wordt overal in het land een proclamatie van de regering aangeplakt. De regering zal gezag en orde handhaven. Kleding, schoenen, brood en vlees zullen zo spoedig mogelijk ter beschikking worden gesteld. Men verwacht snel 40.000 ton graan uit *Amerika* en wollen en katoenen goederen uit *Engeland* binnen te krijgen en ook brandstof. Met name de armste helft van de Nederlandse bevolking heeft in de eerste wereldoorlog kou geleden, omdat *Nederland* voor brandstof afhankelijk was van invoer over zee, die in 1917 en 1918 nauwelijks meer mogelijk was. De beschikbare brandstof werd voor arbeiders onbetaalbaar. Albert zal in *Breda* daar ongetwijfeld het nodige over geschreven hebben. Zelf is hij met zijn gezin goed de 1e wereldoorlog doorgekomen.

Om arbeiders, ambtenaren en vrouwen tegemoet te komen, worden er snel verbeteringen doorgevoerd. Veel hebben de Nederlanders uit die tijd te danken aan de doortastende katholieke *minister Aalberse*. Zijn Arbeidswet brengt al in 1919 de 8-urige werkdag, de 45-urige werkweek en het verbod op kinderarbeid voor kinderen beneden de 14 jaar. De Invaliditeits- en Ouderdomswet worden gewijzigd en vrouwen krijgen kiesrecht. Salarissen en pensioenen van ambtenaren worden verhoogd. De woningbouw wordt gesubsidieerd om verkrotte woningen door betere huisvesting te vervangen.
De omliggende landen kunnen de enorme oorlogsschade niet wegwerken. Duitsland kan zijn oorlogsschulden niet aflossen. In 1920 volgt dan ook een *algehele depressie*. *Nederland* kan daar weinig aan doen. Het gevolg: bedrijven gaan failliet of lijden grote verliezen en moeten personeel ontslaan. De werkloosheid stijgt weer.
Albert, net *directeur van De Gelderlander*, weet zijn krant door deze depressie te leiden.

Om de werkeloosheid te bestrijden werkt de regering goed samen met het bedrijfsleven en stimuleert wetenschapschappelijke onderbouwing van industriële ontwikkelingen. De 1e wereldoorlog heeft geleerd, dat Nederland voor brandstof en voedsel minder afhankelijk van het buitenland moet worden. Men gaat ongelooflijk voortvarend te werk. Met betrekking tot *brandstof*: de *Staatsmijnen* in *Limburg* worden snel uitgebreid en gemoderniseerd. Het Nederlandse mijnbedrijf wordt - met voor het eerst vakbekwame mijnwerkers - in korte tijd *het modernste van heel Europa* en *de Koninklijke Shell* richt in *Pernis een eigen raffinaderij* op.

Met betrekking tot *de voedselvoorziening*: in 1918 wordt de gedeeltelijke drooglegging van de *Zuiderzee* wettelijk vastgelegd en in de twintiger jaren van de 20ste eeuw aangepakt om nieuwe landbouwgrond te creëren. In 1927 wordt het *Waterbouwkundig Laboratorium* in *Delft* opgericht om waterstaatkundig onderzoek te ondersteunen en de moderne waterwerken mogelijk te maken. Nieuwe waterwegen worden aangelegd en in 1932 komt *de Afsluitdijk* gereed. *Nederland* krijgt hierdoor grote bekendheid op het gebied van waterbeheersing.

In 1918 worden *de Koninklijke Nederlandse Hoogovens* opgericht voor de productie van ijzer en staal. Men investeert in de aanleg van nieuwe autowegen en nieuwe bruggen.

In 1919 worden *de Nederlandse Vliegtuigfabriek Fokker* en *de Koninklijke Luchtvaart Maatschappij* (*de KLM*), *de eerste burgerluchtvaartmaatschappij van de wereld* (!), opgericht. In 1920 heeft de KLM zomers al een lijndienst naar *Londen* en *Hamburg*. Men breidt vervolgens de lijndiensten binnen Europa uit. In 1930 volgt voorlopig het sluitstuk: een 14-daagse lijndienst *Amsterdam - Batavia.*

Ook de *vergrote mogelijkheden op elektriciteitsgebied* (de verdere mechanisatie van productieprocessen, het invoeren van moderne elektromotoren in schepen en elektrische machines voor de scheepsbouw, de elektrificatie van tram- en spoorwegen, *elektrische gloeilampen* en *de stofzuiger* in het huishouden) zorgen allen voor vooruitgang. *Philips* richt voor de vervaardiging van gloeilampen *een eigen glasblazerij* op.

In 1919 wordt in Nederland als proef *een privé radio-uitzending* van 2 uur - een muziek-uitzending - uitgezonden, volgens sommigen de eerste radio-uitzending van de wereld. In 1924 wordt de Algemeene Vereeniging Radio Omroep (AVRO) opgericht en vindt *de eerste reguliere radio-uitzending* plaats. De AVRO pretendeert de hele Nederlandse bevolking te vertegenwoordigen en eist vrijwel alle beschikbare zendtijd voor zich op. Van 1930 tot 1933 weerlegt Albert dat in felle polemieken. Hij wint. Het heeft wel tot gevolg, dat ook *het omroepstelsel*, net als de politiek, *sterk verzuild* raakt. Achtereenvolgens worden de Nederlandse Christelijke Radio Vereeniging (NCRV), de Katholieke Radio Omroep (KRO), de Vereeniging van Arbeiders Radio Amateurs (VARA) en de Vrijzinnig Protestantse Radio Omroep (VPRO) opgericht. Zij krijgen alle zendtijd.

Veel buitenlandse banken vestigen zich in deze tijd in onze hoofdstad. *Amsterdam* wordt een *belangrijk financieel centrum*. Er zijn nog veel meer ontwikkelingen te noemen, maar ik zal het hier bij laten. In ieder geval gaat het vanaf 1924 tot 1929 in *Nederland* door alle innovaties en bedrijvigheid weer veel beter.

Opmerkelijk is nog, dat de meeste grote bedrijven in deze tijd worden geleid door mensen zonder een academische graad, maar dat juist zij het belang inzien van research en ondersteuning door wetenschapsmensen. Zij weten de juiste academici aan te trekken. Er worden *laboratoria* opgericht en in *Delft* komt in 1932 de Stichting TNO (= Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek) tot stand. Ook Albert heeft, zoals we al gezien hebben, heel erg goed *de waarde van een universitaire opleiding* begrepen.

Oom Anton van Term

Zoals jullie op de foto hiernaast zien, wordt oom *Anton* door Jo en Albert gastvrij ontvangen. Hij is bij hen in zijn *pastoorstoog inclusief pastoorsbonnet* verschenen, terwijl hij helemaal *geen pastoor* en zelfs *geen missionaris* meer is! Ik ben er dan ook van overtuigd, dat hij Jo en Albert niet heeft laten weten, dat hij door de bisschop in *Oeganda* uit zijn ambt is gezet en intussen in *Liberia* woont en werkt.

van links naar rechts: Albert, Treesje, Truus, Beppie, Jo, Theek, Dily, Annie, Wilberd en oom Anton van Term (1929)

Als Albert dat geweten zou hebben, zou hij hem, denk ik, net als zijn broer Bertus, niet meer in zijn huis hebben willen ontvangen. Misschien is Anton alleen tegenover zijn zus Truus en haar man *Hendrik Veldhuis* openhartig geweest. Uit brieven aan hen:

"Monrovia 15 Juni '27" In deze brief schrijft hij, dat hij lang gewacht heeft met hen te schrijven *"in de hoop je te kunnen melden dat ik eene permanente betrekking had; maar dit is nog niet gelukt ...."* Voorlopig heeft hij een baantje bij een Engelse firma (pakhuismeester in een zinken loods onder de brandende zon) *"bij wie het hard werken is tot 8 uur 's avonds en een karig salaris, doch ik kan er van leven ... ".*

"Cape Mount 21 Januari 1928" "Ofschoon ik wel eenige gemakken en geriefelykheden van de hoofdstad hier natuurlyk mis, heb ik toch een veel meer plezierige werkkring. Nu heb ik tenminste weer een fatsoenlyk salaris en kryg ik over anderhalf jaar vacantie naar Europa." Dat baantje in *Cape Mount*, dat ook in *Liberia* ligt, blijkt toch tegen te vallen.

"Cape Mount 12 December 1928" "eind Maart of begin April ga ik naar Liverpool daar myn contract van myn tegenwoordig rotbaantje dan Goddank afgeloopen is. Ik kryg de helft van de reis vergoed ... . Dus eind April of begin Mei hoop ik je allen weer terug te zien voor een paar maanden." "Heb ik al verteld, dat myn vorige baboe .... weer naar my toe is komen loopen (een week ver) ... . Ik kon de andere die ik in haar plaats genomen had, moeilyk wegsturen en zoo heb ik er nu twee." ..."Ik heb nu een goed huis en winkel en heb negers in myne pakhuizen." ... "Mijn werk is het verkopen van goederen, meestal manufacturen, doch ook tabak, zout, petroleum, stokvisch, vaten haring, boonen, vleesch, beschuit, ... etc. etc. "

"Huize Padua, Boekel N.B., 24.3.32" "Wat de decisie uit Rome betreft, ik geloof wel, dat die gauw zal komen, maar ongunstig zijn zal, want tegenwoordig is de kerkelijke discipline in Rome zeer verscherpt. Enfin, nous verrons. Er zit niets anders op dan mij gewillig te onderwerpen. Het voornaamste is om God's vriendschap te behouden en zalig te worden."

Anton overlijdt 16 april 1932. Of hij de uitslag uit *Rome* dan gekregen heeft, weet ik niet. Op zijn bidprentje staat: *"oud-missionaris in Oeganda, drager der Victoria-medalje"*.

De beurskrach van 1929 en de daarop volgende depressie

Door onverantwoordelijk gedrag van onbekwame Amerikaanse bankiers, het opstuwen van de waarde van effecten, speculaties met geleend geld en het op afbetaling kopen van veel Amerikanen, gaat het goed mis en komt er een eind aan het net ingezette herstel. In de eerste helft van 1929 gaan zoveel Amerikaanse banken failliet, die weer andere banken in hun debacle meesleuren, dat eind oktober 1929 de bom barst. Er worden in een paar dagen tijd zoveel effecten op de beurs in Wall Street te koop aangeboden, dat de koersen daar en in de hele wereld kelderen. Ook Alberts effecten zijn minder waard geworden. De financiële wereld stort wereldwijd in. Speculanten plegen zelfmoord, rijken zijn in een klap hun vermogen kwijt, bedrijven gaan failliet of hebben het zó moeilijk, dat ze om te overleven de lonen van hun werknemers moeten verlagen en mensen moeten ontslaan. Boeren, arbeiders, winkeliers en zakenlieden voelen deze crisis het eerst. Vanaf 1930 stijgt de werkloosheid hier enorm. In 1930 heeft men al meer dan 100.000 werkelozen en in 1936 meer dan 500.000, d.w.z. dat dan één op de zes werknemers werkeloos is! Deze werkelozen moeten iedere dag (!) in aangewezen stempellokalen een stempel halen om hun schamele steuncenten te krijgen, slechts 10 tot 15 gulden per week! Als ze ook vakbondslid zijn krijgen ze van de vakbond soms nog een kleine aanvulling. Door te laat en te slap ingrijpen van de overheid, duurt deze crisis in *Nederland* langer dan in de omringende landen.

Albert loost zijn gezin goed door de eerste jaren van deze zware depressie. In 1930 mag ook Hein gaan studeren. Albert kan de dure studies van zijn kinderen blijven betalen, 630 gulden alleen al voor Hein (!) (zie zijn postgiro-overschrijving hiernaast), maar hij zal het als *directeur van De Gelderlander*, sociaalvoelend als hij was, bij veel beslissingen heel moeilijk hebben gehad.

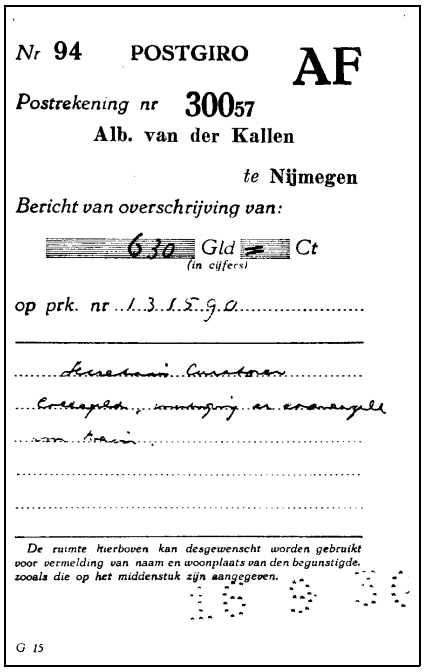
Nr 94 POSTGIRO **AF**

Postrekening nr 300 57

Alb. van der Kallen

te Nijmegen

Bericht van overschrijving van:

630 Gld – Ct
(in cijfers)

op prk. nr 1.3.1.5.9.0

De ruimte hierboven kan desgewenscht worden gebruikt voor vermelding van naam en woonplaats van den begunstigde, zooals die op het middenstuk zijn aangegeven.

G 15

postgiro-overschrijving (verkleind) *met als tekst: "secretaris curatoren, collegegeld, inschrijving en examengeld voor Hein"* (sept. 1930)

Als bedrijven nauwelijks hun hoofd boven water kunnen houden of failliet gaan, vallen bij alle kranten advertentie-inkomsten weg en zeggen abonnees, die werkloos worden, hun krant op.

Ik ga er dan ook van uit, dat ook *Albert* (X 7) ingrijpende maatregelen heeft moeten nemen om zijn bedrijf draaiend te houden. Thuis praat hij daar niet over met zijn kinderen. Zij hebben een fijne en zorgeloze jeugd.

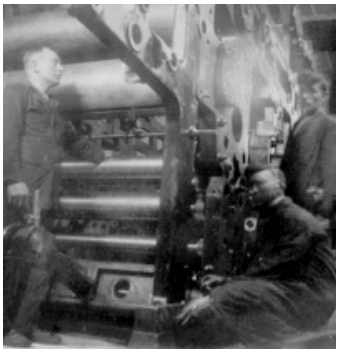

drie werknemers in de drukkerij bij lege rollen (1931)

Het vertrek van Theek en Truus in 1930

Theek (XI 7) wil na haar kweekschoolopleiding in *Roosendaal* direct intreden bij de *Dominicanessen.* Albert en Jo vinden haar eigenlijk veel te jong om die beslissing dan al te nemen, ze is pas 17, maar geven hun kinderen een grote vrijheid. Theek blijft bij haar keuze, waarop zij ook haar naar een klooster brengen. Voor haar vertrek laten zij hun *fotograaf H. Born* deze foto van haar maken.

Theek (XI 7) (1930) (verkleind)

Han Wijnans, de verloofde van *Truus* (XI 4), neemt een baan aan in *Bandung* in *Nederlands Oost-Indië* en reist vooruit om daar een huis in te richten. Truus trouwt 25-7-1930 in *Nederland* met hem *"met de handschoen"* en reist hem achterna. Daar trouwen ze 15 september 1930 voor de kerk. De portretfoto van Truus zal ik bij haar opnemen.

Jo van der Kallen - van Term
(1930) (verkleind)

In het verre *Bandung* wordt in 1931 de *1e kleindochter Hannie Wijnans* geboren en in 1932 de *3e kleinzoon*, *Miel Wijnans*, want *Gré* (XI 3) heeft intussen haar 2e zoon, *Albert van der Borg*, gekregen. De *2e kleindochter* en *5e kleinkind*, *Liesje van der Borg*, wordt in januari 1933 geboren.

Eind december 1930 fotografeert Wilberd *Riet van de Poel* en haar ouders bij haar thuis. Riet is dan net 17. Van dan af maakt hij haar openlijk het hof, zodat ook Albert zijn *toekomstige schoondochter* zeker nog goed heeft leren kennen.

De tweeling in 1931

Albert en Jo laten hun tweeling ook regelmatig door hun fotograaf portretteren. Hier een leuke foto van hen uit 1931. Ze zijn dan 14 jaar.

links Dily en rechts Annie (1931) (verkleind)

Dertig jaar getrouwd

In 1931 zijn Albert en Jo *30 jaar getrouwd*. Dat wordt gevierd. Ik heb helaas geen foto van dit festijn, maar wel een gedrukte menukaart.

Vader,

1901 1931

FEESTMAALTIJD

TER GELEGENHEID VAN HET

DERTIG-JARIG HUWELIJK

VAN

ALBERT VAN DER KALLEN

EN

J. A. M. C. VAN TERM

OP 18 APRIL 1931

TEN HUIZE KRONENBURGERSINGEL 13

TE NIJMEGEN

MENU

VOORGERECHTEN
SCHUIMWIJN

KALFSOEP MET BALLETJES

ZWEZERIK-PASTEITJES
LIESENER SCHLOSZBERG

OSSENTONG MET ASPERGES
TROIS MOULINS

REEBOUT MET ANANAS
MACON

ROOMPUDDING

FRUIT – DESSERT

MOCCA

1e en 3e bladzijde van de menukaart (verkleind)

hun statige huis, Kronenburgersingel no. 13

laatste foto van Albert en Jo, thuis in de Kronenburgersingel no. 13 (januari 1933)

Alberts 12½-jarig jubileum bij De Gelderlander in 1932

Op 1 februari 1932 is Albert *12½ jaar directeur-hoofdredacteur van De Gelderlander.* Door de sombere tijden wordt dit koperen jubileum sober gevierd, maar hij heeft toch heel wat bloemstukken gehad. Hij ziet er intussen oud uit.

Alberts 12½-jarig jubileum bij De Gelderlander (februari 1932)

Albert (X 7)

Alberts onverwachte overlijden in 1933

In 1932 begint hij te sukkelen met zijn gezondheid. Hij heeft ernstige hartproblemen en is overwerkt. Op Nieuwjaardag 1933 vertelt hij aan zijn medewerkers, dat zijn dokter hem voor enige weken *absolute rust* heeft voorgeschreven. *"Met februari zal ik wel weer aan de slag kunnen gaan, een beetje overspanning, het dagbladbedrijf vergt immers niet zo weinig van iemands krachten"* zegt hij dan nog optimistisch.

De dokter raadt hem ook aan *zijn nevenfuncties te beëindigen*. In januari 1933 treedt hij om die reden al af als *vice-voorzitter van de "Vereeniging De Katholieke Dagbladpers"* en kondigt hij aan ook *zijn bestuurfunctie bij "de Nederlandsche Dagbladpers"* te zullen neerleggen. Hij heeft ook nog andere bestuursfuncties buiten de journalistiek. Zo zit hij in *Nijmegen in het bestuur van* "*de St. Vincentiusvereeniging" en van de "Raad van Arbeid"*. Of hij ook die bestuursfuncties heeft neergelegd, weet ik niet.

Familie en vrienden raden hem aan elders, buiten zijn drukke gezin, volledig herstel te zoeken, maar dat wimpelt hij af. In verband met de verkiezingen hervat hij in maart, tegen het advies van zijn arts in, zijn werkzaamheden. Hij werkt door tot het niet meer gaat en pas dan vertrekt hij naar *Zandvoort* om daar aan zee in alle rust te herstellen. Het blijkt te laat! Na tien dagen daar gaat het zó slecht, dat familieleden overkomen en hij bediend wordt. Vijf dagen later - op 5 juni 1933 - overlijdt hij in het verre *Zandvoort*, voor velen toch nog onverwachts. Albert is slechts 59 jaar oud geworden.

Zowel de familie als *"het Kollege van Kommissarissen"* van *"De Gelderlander"* versturen rouwbrieven en plaatsen in verschillende kranten rouwadvertenties.

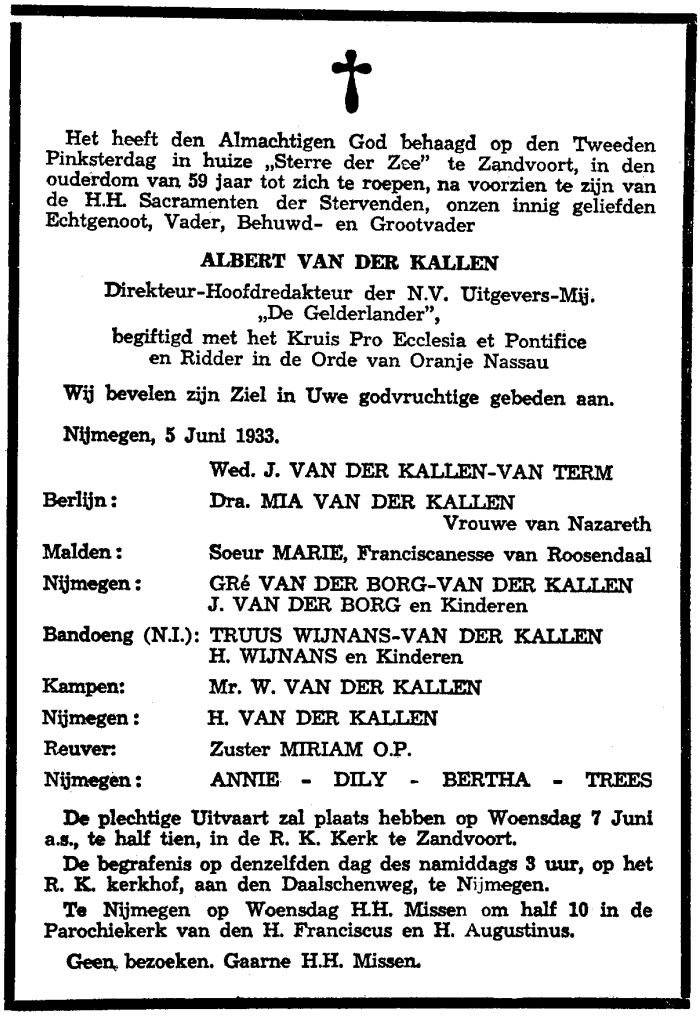

Het heeft den Almachtigen God behaagd op den Tweeden Pinksterdag in huize „Sterre der Zee" te Zandvoort, in den ouderdom van 59 jaar tot zich te roepen, na voorzien te zijn van de H.H. Sacramenten der Stervenden, onzen innig geliefden Echtgenoot, Vader, Behuwd- en Grootvader

ALBERT VAN DER KALLEN

Direkteur-Hoofdredakteur der N.V. Uitgevers-Mij. „De Gelderlander",
begiftigd met het Kruis Pro Ecclesia et Pontifice
en Ridder in de Orde van Oranje Nassau

Wij bevelen zijn Ziel in Uwe godvruchtige gebeden aan.

Nijmegen, 5 Juni 1933.

Wed. J. VAN DER KALLEN-VAN TERM

Berlijn: Dra. MIA VAN DER KALLEN
Vrouwe van Nazareth

Malden: Soeur MARIE, Franciscanesse van Roosendaal

Nijmegen: GRé VAN DER BORG-VAN DER KALLEN
J. VAN DER BORG en Kinderen

Bandoeng (N.I.): TRUUS WIJNANS-VAN DER KALLEN
H. WIJNANS en Kinderen

Kampen: Mr. W. VAN DER KALLEN

Nijmegen: H. VAN DER KALLEN

Reuver: Zuster MIRIAM O.P.

Nijmegen: ANNIE - DILY - BERTHA - TREES

De plechtige Uitvaart zal plaats hebben op Woensdag 7 Juni a.s., te half tien, in de R. K. Kerk te Zandvoort.

De begrafenis op denzelfden dag des namiddags 3 uur, op het R. K. kerkhof, aan den Daalschenweg, te Nijmegen.

Te Nijmegen op Woensdag H.H. Missen om half 10 in de Parochiekerk van den H. Franciscus en H. Augustinus.

Geen bezoeken. Gaarne H.H. Missen.

overlijdensadvertentie van Albert (X 7) *in De Gelderlander van dinsdag 6 juni 1933* (verkleind)

Ik krijg de indruk, dat in vrijwel *álle Nederlandse kranten*, uitvoerig of beknopt, aandacht aan Alberts leven, overlijden en begrafenis geschonken is, waarbij veel kranten uit andere kranten citeren o.a. uiteraard uit *De Gelderlander* [12].

[12] - Een uitvoerige samenvatting van een van de artikelen in *De Gelderlander*, verschijnt o.a. in (in alfabetische volgorde, deels afgekort): *Het Algemeen Handelsblad*, *Arnhemse Courant*, *Het Centrum* (Utrecht), *Dagblad van Noord-Brabant*, *Einhov. & Meierijse Crt*, *Het Huisgezin* (Den Bosch), *De Leidsche Crt*, *Het Limburgs Dagblad* (Heerlen), *De Maasbode*, *De Morgen* (Helmond), *Nieuwe Haarlemse Crt*, *Nieuwe Koerier* (Roermond), *Nieuwe Tilburgsche Crt*, *Nieuwe Venlose Courant*, *Het Nieuwsblad van het Zuiden* (Tilburg), *Ons Blad* (Alkmaar), *Prov. Geld. & Nijmeegsche Crt*, *De Tijd*, *De Residentiebode* (Den Haag), *De Utrechtse Crt*, *De Zuid-Willemsvaart* (Helmond) en *De Zoom*, en een kortere samenvatting in: *De Gooi- en Eemlander* (Hilversum), *Het Leeuwarder Nieuwsblad*, *De Limburger Koerier* (Maastricht), *De Nieuwe Arnhemsche Crt*, *De NRC* (= Nieuwe Rotterdamsche Courant), *Het Utrechts Dagblad* en *De Zuid-Limburger* (Kerkrade)

Veel kranten citeren uit de levensbeschrijving, die Alberts goede vriend *Alphons Laudy* in *De Tijd* geschreven heeft [13].
Heel veel vrienden en journalisten schrijven een *"In memoriam"*. Een van hen schrijft, dat Albert, toen hij in *Rome* was, tijdens de audiëntie bij de paus, deze spontaan zijn vulpen toestak. Na enige uitleg heeft de paus zijn vulpen, waarmee hij al zijn hoofdartikelen schreef, gezegend.
Alphons Laudy, hoofdredacteur van *De Tijd*, *H. Kuijpers*, directeur van *De Maasbode* en Alberts zwager *Jac. van Term*, eerder kort hoofdredacteur van *De Gelderlander*, in 1933 hoofdredacteur van *De Limburgse Koerier*, beschrijven, behalve in hun eigen krant, ook in *De Gelderlander* in een lang artikel Alberts leven en overlijden.

In *"De Gelderlander"* van *dinsdag 6 juni 1933* is de hele voorpagina (op het weerbericht na) aan Albert gewijd. Het hoofdartikel, inclusief de foto van zijn bidprentje, beslaat de eerste 3 kolommen en is afgedrukt in een dubbele zwarte rouwrand.
In de 4e kolom schrijven o.a. de heer *Wierdels* en *deken van Son* - de deken van *Nijmegen* - reisgenoten tijdens Alberts Romereis, een stukje over hem en in de 4e en bijna de hele 5e kolom *Alphons Laudy*.

De heer *Wierdels* schrijft onder de kop: *"Een kloek strijder voor Gods kerk"* o.a.:
"Dagelijks heb ik met hem samengewerkt en ik weet, hoe hij aan onze vennootschap aan zijn Gelderlander en zijn menschen was verknocht. In den moeilijke jaren na de oorlog en in den komenden crisistijd heeft hij met vooruitzienden blik onze zaak technisch en economisch gegrondvest, heeft hij met liefde meegewerkt om de toekomst van zijn personeel te verbeteren. In hem verlies ik ook een trouw en hartelijk vriend, die mij deelgenoot maakte van zijn vreugde, zijn zorgen en zijn verwachtingen"
en *deken van Son* onder de kop: *"Bij het afsterven van een vriend"* o.a.:
"Wat hij was voor de zijnen, was hij ook voor zijn tallooze vrienden; altijd belangstellend, altijd gedienstig en voorkomend, een vriend, zooals men er zelden vindt".

In *"De Gelderlander"* van *donderdag 8 juni 1933* is de hele voorpagina aan Alberts begrafenis en nagedachtenis gewijd [14].

In *"De Gelderlander"* van *woensdag 7 juni* en *donderdag 8 juni 1933* worden op de voorpagina ook stukken over Albert geciteerd, die de vorige avond in andere bladen [15] zijn verschenen.

---

13 - Voor zover het kranten zijn, die in de vorige noot niet genoemd zijn (Crt = Courant):
De Alkmaarse Crt, *De Avondpost* (Den Haag), *De Avondster* (Bergen op Zoom),
Het Eindhovensch Dagblad, *De Haagsche Crt*, *Het Haarlems Dagblad*,
Het Leeuwarder Nieuwsblad, *De Maandagmorgen*, *De Nieuwe Courant* (Den Haag),
Nieuwe Delftsche Crt, *Nieuwe Sneeker Crt*, *Nieuwe Zeeuwsche Crt*, *Onze Crt* (Hoorn),
De Prov. Noord-Brabantsche & 's Hertogenbosche Crt, *De Prov. Overijselsche en Zwolsche Crt*, *De Telegraaf* en *Het Vaderland* (Den Haag).

14 - Zijn vroegere leermeester *F Hendrichs S.J.* kon Alberts begrafenis niet bijwonen. Zijn artikel over Albert staat in de krant van 15 aug. 1933, de dag dat Albert 60 jaar zou zijn geworden.

15 - Uit: *De Maasbode*, *De Eindhovensche en Meierijse Courant*, *De Residentiebode* (Den Haag),
De Volkskrant, *De Limburger Koerier*, *De Morgen*, *De Prov. Geld. en Nijm. Cour.*,
De NRC., *De Nieuwe Venlosche Courant*, *De Leidsche Courant* en *(A.-R.) Rotterdammer*.

ALBERT VAN DER KALLEN ✠

Een ideale leekenapostel.

Een zeer sympathiek artikel wijdt de NIEUWE VENLOSCHE COURANT aan de nagedachtenis van den heer Albert van der Kallen. Wij laten het hier, met weglating van enkele bekende biografische bijzonderheden, in zijn geheel volgen:

Albert van der Kallen is op een glorierijken dag van ons weggegaan: Pinksteren. Dat is zijn laatste getuigende daad: op dit sterke vreugdefeest van den H. Geest zijn ziel geheel aan God te geven. De volkomen vernieuwing.

Zijn vrouw en kinderen zullen in het uitverkorene van dezen dag een hemelschen troost zien in het zware leed dat hen nu trof. Men mag dit wel zeggen: is niet een zijner kinderen, de bekende Mia van der Kallen, de overste der Vrouwen van Nazareth in Berlijn, een der beste en ideaalste werksters uit ons land, die, met haar broers en zusters het apostelwerk van den hoog-vereerden vader voortzet.

Toch is deze plotselinge dood natuurlijk een zeer zware slag voor het groote gezin en ook voor de katholieke zaak, die hij vooral in het apostolaat der pers met hart en ziel diende.

Wij kunnen het ons nog niet realiseeren, dat deze actieve mensch met zijn jong, geestdriftig hart, niet meer onder ons zal zijn, dat wij zijn vlotte, pittige, leiding gevende artikelen, niet meer zullen lezen.

Is hij een slachtoffer van zijn arbeid? Heeft hij te hard gewerkt, zoodat zijn hart verzwakte?

Als één leekenapostel zich aan de pers gegeven heeft, dan Van der Kallen. Vol ijver, onbaatzuchtig, ten koste van veel offers. Op den tweeden Nederlandschen Katholiekendag te Nijmegen in 1922, hield hij een gloedvolle rede over de katholieke pers. Dacht hij toen even aan het vele leed, dat hij zelf voor onze pers doorstaan heeft? Wij hebben deze rede nooit vergeten.

Is hij geen belijder en martelaar te gelijk geweest? Niet meer aan „de Gelderlander", waar hij nu reeds veertien jaar werkte. Doch vroeger te Breda, waar hij den strijd meegemaakt heeft om de katholieke pers er in te brengen en aan haar hooge roeping te doen beantwoorden, tot hartader te maken van het katholieke openbare leven. Daar moest gevochten worden tegen een liberale geest en veel ander, wat leelijk en verkeerd was. Daar heeft hij gevochten met en voor Christus. Als het noodig was sloeg hij, doch werd nooit persoonlijk: hij is echter onnoodig vaak hard geslagen en geknauwd. Al is hij ook toen enkele keeren moeten gaan rusten, overwerkt en overspannen als hij dan was, nooit heeft hij den moed verloren of het hoofd laten hangen. Als een fiere persridder ging hij met open vizier blij rechtop door het leven. Hij was een prachttype van den katholiek: sterk als Fries, spontaan en vreugdevol als Zuiderling.

Hij is een der opbouwers van ons bloeiende katholieke leven geweest. Door zijn pen, maar ook door zijn woord. Vooral door zijn offers. Van der Kallen was, behalve uitstekend schrijver, ook 'n goed spreker. Bijzonder voor drankbestrijding en de katholieke arbeidersbeweging — deze twee ideale acties gingen vroeger geheel samen — heeft hij veel gesproken en gewerkt. Hij was een der mede-oprichters van de R. K. Werkliedenvakorganisaties. Op sociaal terrein heeft hij zich zeer veel bewogen en stond langen tijd vooraan in den strijd.

Zijn strijd is volstreden. Hij heeft genoeg en goed gewerkt. De menschelijke lof deed hem weinig. Hij was er blij mee, doch niet ijdel door. Hij bleef gewoon, hartelijk, spontaan. Vóór alles: een vurig leekenapostel.

Zoo is hij ook gestorven. Wij durven vertrouwen en bidden, dat God over hem tevreden is.

Zijn ziel ruste in vrede.

Enige fragmenten uit de levensbeschrijving van Albert (X 7) uit *"de Nieuwe Venlosche Courant*

Doordat *Albert* (X 7) niet in *Nijmegen* is overleden, wordt woensdag 7 juni 1933 een lange begrafenisdag, die in *Zandvoort* begint en in *Nijmegen* eindigt.

Om 8 uur wordt in *Zandvoort in de kapel van "huize Sterre der Zee"*, waar Albert gestorven is, voor de familie *een stille H. Mis* opgedragen.

Om 9 uur wordt hij *overgebracht naar de St. Agathakerk in Zandvoort*.

Om 9.30 uur begint daar *de uitvaartdienst*, *een plechtige Gregoriaanse Requiemmis met drie heren* (de pastoor en kapelaan van *Zandvoort* en de pastoor van *Aerdenhout*), waarbij behalve familie, waaronder *de heer en mevrouw Mr. J. Bomans* en *Jac. van Term* o.a. ook aanwezig zijn van *De Gelderlander*: *Mr. J. Wierdels*, president-commissaris, twee commissarissen, de waarnemend directeur, de waarnemend hoofdredacteur en de chef van de drukkerij en van *de Residentiebode* de directeur-hoofdredacteur *S. Bruysten* en namens *de Ned. R.-K. Journalisten-vereeniging* het bestuurslid *de heer H. baron van Lamsweerde* en de heer *F. Stulemeijer* uit *Breda*.

In *Nijmegen* worden gelijktijdig *in de dekanale St. Augustinuskerk* en in Alberts parochiekerk, *de St. Franciscuskerk aan de Daalsche weg*, *stille H. Missen* opgedragen, waarbij o.a. het overige *personeel van De Gelderlander*, voor zover zij gemist konden worden, aanwezig is geweest.
Rond 11 uur vertrekt de lijkstoet uit *Zandvoort* naar *Nijmegen*.
Om ca. 15 uur komt de stoet aan bij *de Nijmeegse pont over de Waal*. Aan de andere kant van de pont, op *de Waalkade*, wacht een lange rij auto's met vrienden en belangstellenden. Nadat de lijkwagen en een volgauto met rouwkransen met de pont naar *de Waalkade* zijn overgezet, vormt zich een lange rouwstoet, die eerst langs de kade en door *de Hezelstraat* naar het gebouw *van De Gelderlander* rijdt, waar de vlaggen halfstok hangen en het personeel langs de weg staat. Daarna rijdt de stoet door de binnenstad langs de gebruikelijk route naar *de begraafplaats aan de Daalsche weg*. Langs de route staan mensen en op de begraafplaats hebben al honderden mensen zich verzameld.
Daar zijn intussen aangekomen o.a. het totale *personeel van De Gelderlander*, directeuren en hoofdredacteuren van de R.-K. dagbladen, journalisten, 2 wethouders en verschillende gemeenteraadsleden van de gemeente *Nijmegen*, een afvaardiging van de universiteit: *de rectormagnificus Prof Dr. Titus Brandsma O.Carm.*, professoren en studenten, de *deken Mgr. C. A. van Son*, leraren van het *St. Canisiuscollege*, en vele paters, de *commandant van de Koloniale Reserve* en vertegenwoordigers van hoog tot laag van allerlei verenigingen en maatschappelijke organisaties. Langs één kant van het graf staan *verkenners van het St Jorisgilde*, waarover *Hein* (XI 6) de leiding heeft, opgesteld. De absoute wordt verricht door een kapelaan van Alberts parochie. Deze laat daarna allen knielen en 5 Onze Vaders en 5 Weesgegroeten voor Alberts zielenrust bidden.

Wilberd (XI 5) bedankt namens de familie de aanwezigen voor hun meeleven bij het ziekbed van zijn vader en voor hun aanwezigheid bij zijn begrafenis. Hij vertelt kort wat zijn vader voor zijn moeder, zijn broer en zussen heeft betekend en dat, volgens Alberts wens, op zijn grafsteen gebeiteld zal worden *het psalmvers*: *"Quod credidi pronuntiavi"*, d.w.z.: "Wat ik geloofd heb, heb ik beleden". Ook hij laat iedereen neerknielen voor nog een Onze Vader. Hij vervult zijn dienstplicht, vandaar dat hij in militair uniform is.

in het midden Wilberd (XI 5) *in militair uniform, vlak voordat hij de aanwezigen gaat toespreken*

De foto op Alberts bidprentje is een foto van hem uit 1921, die dikwijls gebruikt is. Hij is o.a. door een studentendispuut als fotokaart uitgegeven met onderschrift: *A. VAN DER KALLEN Hoofdredacteur van "De Gelderlander"* en staat in het boek *"Een eeuw de Gelderlander-pers 1848-1948"*, geschreven door *Dr. J. M. G. M. Brinkhoff* op de fotopagina *"De directeuren na 1900"* met als onderschrift: *"ALB. A. M. v. d. KALLEN, directeur (tevens hoofdredacteur) 1919-1933)"*.
Waarschijnlijk is diezelfde foto ook gebruikt voor de (houtskool)tekening van Albert hiernaast, getekend door een zekere *Greenman* (voorletter niet leesbaar).

(houtskool)tekening van Albert (X 7) (sterk verkleind)

†

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

ALBERT VAN DER KALLEN

R.-K. Journalist

Echtgenoot van

J. VAN DER KALLEN-VAN TERM

begiftigd met het Kruis pro Ecclesia et Pontifice en Ridder in de Orde van Oranje Nassau

geboren te Sneek 1873 op het feest van Maria Hemelvaart en overleden op 5 Juni 1933 den 2en Pinksterdag te Zandvoort, voorzien van de H H. Sacramenten der Stervenden en begraven 7 Juni op het R.-K. Kerkhof te Nijmegen.

Credidi propter quod locutus sum: Wat ik geloofd heb, heb ik verkondigd. Ps. 115, 1.
De Geest, die van den Vader voortkomt, Hij zal mij verheerlijken. Joa. 15, 26; 16, 14
De rechtvaardige zal als een palmboom bloeien als een ceder van den Libanon zal hij zich uitbreiden. Ps. 91, 13.
Want bij den Heer is barmhartigheid en bij hem is overvloedige verlossing Ps. 129, 7.
Wie Mijn Vleesch eet en Mijn Bloed drinkt heeft eeuwig leven en Ik zal hem opwekken ten jongsten dage. Joa. 6, 55.

Mijn Jezus barmhartigheid. (300 d. afl.)
Zoet Hart van Maria wees mijn heil. (300 d. afl.)

„De Gelderlander", Nijmegen.

bidprentje van Albert (X 7) (verkleind)

In *"Een eeuw de Gelderlander-pers 1848-1948"*, staat, dat de krant bij Alberts aantreden 21.000 abonnees telde - bij zijn overlijden heeft de krant een dagelijkse oplage van 33.000 en zaterdags 36.000 exemplaren - en over Albert staat er o.a. geschreven:
"Van der Kallen beschikte over een uitstekende kennis van de sociale en politieke verhoudingen in ons land, was een principieel katholiek en bezat bovendien de gave zijn gedachten in een levendige en verzorgde stijl uit te drukken, die zijn hoofdartikelen bijzonder aantrekkelijk maakte. Hij werd geroemd als een stugge Friese werker, die voor zijn collega's echter een vrolijke Brabander was met een fijne zin voor humor".
Ik denk, dat hiermee mijn opa goed gekarakteriseerd is.

Jo, weduwe van Albert van der Kallen (X 7), en haar gezin

De periode tot de Tweede Wereldoorlog

Jo, een kous stoppend

Op Jo's schouders rust de taak nog twee zonen en vier dochters op hun bestemming te krijgen. Wilberd zit in dienst als Albert overlijdt, Hein studeert rechten en de vier jongste dochters zitten nog op school. Bij Alberts overlijden is de tweeling 16, Bert 13 en Trees 10 jaar.

Na Alberts dood wordt Trees, net als haar oudste zussen eerder, naar de kostschool van de Franciscanessen in *Roosendaal* gestuurd. Ze vindt het er verschrikkelijk. Pas als ze 13 is mag ze weer thuis komen wonen en naar Mater Dei.

Jo heeft het druk met haar kinderen. Op de foto hiernaast (gemaakt van een dia gemaakt door Wilberd), zit ze heel huiselijk m.b.v. een maasbol een kous te stoppen (m.a.w. een gat in een kous te repareren), wat in die tijd heel gewoon was. Kousen met een gat erin gooide je niet weg.

Gelukkig valt er met haar kinderen ook nog veel te vieren, zowel gebruikelijke als bijzondere feesten.

kaartend, met lekkers en een glas champagne op tafel, het jaar 1933 uitluidend; van links naar rechts: Hein, Jo, Riet van de Poel, Wilberd met Trees op schoot, die kennelijk al moe is, Bert, Diel en Ans (de zelfgemaakte foto's zijn dikwijls te donker en niet scherp genoeg om goed te kunnen kopiëren, maar deze heb ik opgenomen om de sfeer van hun oudejaarsviering weer te geven)

de verloving van Wilberd en Riet, 22 juli 1934 v. l. n. r.: zittend: oma van der Weerden, Jo, Riet, Wilberd, Dina en Henri van de Poel, op de grond: Trees en Phily van de Poel en staand: Leo van de Poel, Ton Stockmann, en Diel, Hein, Ans, Frans en Jan van de Poel, en Jan en Marga van der Borg (Bert ontbreekt, heeft mogelijk de foto gemaakt)

Er volgen voor Jo nog veel meer grote en kleine feesten.

Wilberd (XI 5) en *Riet van de Poel* trouwen 28 september 1936 voor de wet en 29 september 1936 voor de kerk, waarbij Trees (IX 11) een van de bruidsmeisjes is.
Op 1 mei 1938 wordt ik geboren. Daarmee krijgt Jo *haar eerste "van der Kallen" kleinkind.* Ook in 1938 - in juni - trouwt *Diel* (XI 9) met *Ton Stockmann.* En haar eigen verjaardagen worden ook groots gevierd. Ik neem aan, dat het op onderstaande foto om haar 58ste verjaardag - 28-10-1938 - gaat, omdat Trees de jurk draagt, die ze als bruidsmeisje bij de bruiloft van mijn ouders droeg, en ook Mia erbij aanwezig is.

van links naar rechts: Diel en Ton, Free en Hein, Hanna (met Mia meegekomen) ,Bert, Marga en Jan en voor hen zittend Jo, Mia, Ans en Sjef en voor hen zittend Trees

Mia (XI 1) *promoveert* - als *eerste "van der Kallen"* (!) - begin december 1938 in *Nijmegen*. Ook dat wordt uiteraard gevierd.
Helaas wordt Mia direct na haar promotie ernstig ziek en overlijdt zij op 30 april 1939. Na haar man verliest Jo nu ook nog haar oudste dochter.
Het huwelijk van *Hein* (XI 6) en *Free Meddens* in juni 1939 kan dat verlies natuurlijk niet goed maken. (Zie verder bij de betrokken personen, als ik die nog beschrijven kan.)

Tijdens de Tweede Wereldoorlog

Op 11 augustus 1940 wordt mijn broer Albert geboren, *de eerste "van der Kallen" stamhouder* en 28 oktober 1940 viert Jo haar 60ste verjaardag.
Tijdens de 2e wereldoorlog, in maart 1942 trouwt *Bert* (XI 10) met *Karel Groensmit* en in april 1943 *Ans* (XI 8) met *Jef van den Besselaar.* Door de oorlog kunnen deze bruiloften slechts sober gevierd worden.

Jo krijgt het in de 2e wereldoorlog zwaar te verduren. Allereerst is ze van 10 tot 15 mei 1944 bang, dat haar oudste zoon Wilberd bij het verdedigen van ons land in die ongelijke strijd zal sneuvelen. (Hein hoefde als 2e zoon niet in dienst.)
Gelukkig heeft Wilberd die 5 verschrikkelijke oorlogsdagen overleefd.

Verder eisen de Duitsers de mooiste en ruimste huizen op. Zowel Jo als Wilberd met zijn gezin moeten hun huis verlaten en maar zien waar ze onderdak vinden. Jo is met Trees in een pension in de binnenstad vlak bij het station gaan wonen. Ze kan daarheen bijna niets meenemen. Haar huisraad en bezittingen, b.v. haar fotoalbums, worden opgeslagen in *een magazijn van "van der Borg"*, dat vlak bij hun zaak in *de Broerstraat* ligt.

een oorlogsfoto van de Broerstraat van vóór de brand van de binnenstad met rechts de zaak van "van der Borg" en wegens de schaarste lange rijen mensen voor de winkels

Nijmegen wordt 2 keer zwaar getroffen. Het *bombardement* van 22-2-1944 is in termen van aantal slachtoffers een van de grootste bombardementen op een Nederlandse stad. Bijna 800 mensen, maar waarschijnlijk meer, omdat omgekomen onderduikers niet mee-geteld zijn, komen bij dit bombardement door *Amerikaanse vliegers* (!) om het leven. Ter vergelijking met het Duitse bombardement op de binnenstad van *Rotterdam* in 1940: men schat, dat daarbij ca. 900 doden gevallen zijn.

In september 1944, tijdens *de operatie "Market Garden"* wordt bij *de Waalbrug* en *het Nijmeegse station* hevig gevochten. Er vinden bombardementen en beschietingen van zowel Duitse als geallieerde kant plaats. De Duitsers steken overgebleven huizen in de binnenstad in brand, ook het pension, waarin Jo en Trees wonen, om een goed schoots-veld naar *de Waalbrug* en *het station* te krijgen. Ook *het magazijn van "van der Borg"*, waarin Jo's bezittingen liggen opgeslagen, gaat in vlammen op. Jo en Trees moeten tussen de kogelregens door, telkens bukkend en schuilend, in doodsangst rennen voor hun leven. Ze lopen tenslotte helemaal door naar *Malden*, voor Jo een zeer uitputtende tocht. Behalve de kleren, die ze aan hebben, en een klein koffertje met lijfgoed, hebben ze niets meer.

Pas op 9 november 1944 kan *een van de distributiekantoren van Nijmegen* hen *"bovenkleding, onderkleding, beddegoed, schoenen, meubilair, serviesgoed, keukengerei en enige diversen"* verstrekken, zodat ze dan tenminste weer enige spullen hebben (zie de volgende bladzijde).

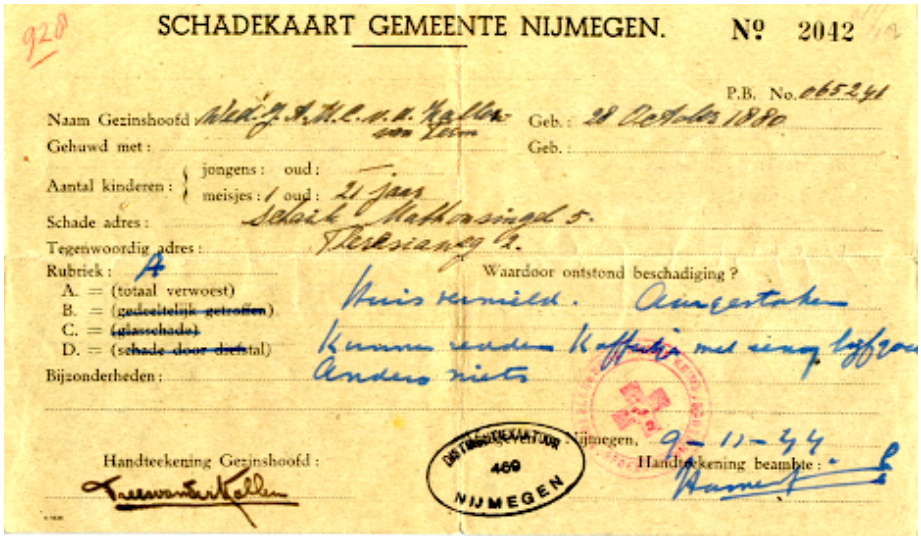
SCHADEKAART GEMEENTE NIJMEGEN. Nº 2042

P.B. No. 065241

Naam Gezinshoofd: Wed. J. A. H. C. v. d. Kallen-van Zeijm Geb.: 28 October 1880

Gehuwd met: Geb.:

Aantal kinderen: jongens: oud: meisjes: 1 oud: 21 jaar

Schade adres: Schaik Mathassingel 5.

Tegenwoordig adres: Tiesiangg 2.

Rubriek: A

A. = (totaal verwoest)

B. = (~~gedeeltelijk getroffen~~)

C. = (~~glasschade~~)

D. = (~~schade door diefstal~~)

Waardoor ontstond beschadiging? Huis vernield. Aangestoken door vijand. Kamer verder kapot met eenige lijfsaken. Anders niets

Bijzonderheden:

Nijmegen, 9-11-44

Handteekening Gezinshoofd: Jo van der Kallen

DIENST VERTOOR 460 NIJMEGEN

Handteekening beambte:

de schadekaart van Jo, waar op de achterkant eerder genoemde verstrekkingen staan genoteerd

De periode na de Tweede Wereldoorlog tot 1950

Albert heeft bij zijn aantreden bij *de Gelderlander* met een *relatief laag salaris* genoegen genomen op voorwaarde, dat hij bij een bepaalde toename van het aantal abonnees daar bovenop *in aandelen de Gelderlander* uitbetaald zou worden. Dat heeft goed uitgepakt, maar na zijn dood werd Jo's weduwepensioen afgeleid van zijn lage vaste salaris. Jo kreeg maar f 90,- in de maand. Trees vond dat veel te weinig en is vlak na de oorlog bij *De Gelderlander* gaan praten of dat niet verhoogd kon worden, met als resultaat, dat haar pensioen verdubbeld werd. Jo is wel kapitaalkrachtig. Betrekkelijk snel na de oorlog kan zij de huur en alle meubels en inrichting van *Berg en Dalseweg no. 464* voor f 25.000 overnemen. De *Berg en Dalseweg* loopt tegen het einde, richting *Groesbeek* steil omhoog. Op die helling liggen enige villa's, no. 464 ongeveer halverwege, een prachtig huis met een tuin rondom. Daar heeft Jo vreselijk mee geboft.

Toch komt ook na *de bevrijding van heel Nederland op 5 mei 1945* aan *de oorlogs-ellende* voor Jo nog geen einde. In *Nederlands Oost-Indië* is de oorlog nog niet voorbij! Zoals ze later hoort, zit haar dochter *Truus* (XI 4) dan nog met haar 2 dochters in een *Jappenkamp*, haar *kleinzoon Miel Wijnans* - pas 12 jaar oud - geheel alleen in een ander en *haar schoonzoon Han Wijnans* in nog een derde *Jappenkamp*.
Truus wordt na de overgave van de Japanners bevrijd en met Han en Miel herenigd. Na enige weken wordt Han door Javanen opgehaald en komt niet terug. Na een half jaar wordt haar aangeraden alvast met een repatriëringschip met de kinderen naar *Nederland* te vertrekken. Daar komen ze berooid aan. Jo woont dan al op de *Berg en Dalseweg* en vangt hen liefdevol op tot duidelijk wordt of ook Han terugkeert. Dat blijkt niet het geval, zodat die opvang blijvend wordt. Weer moet ze samen met Truus, de kinderen en familie een zwaar verlies verwerken.

In 1950 valt er dan toch weer wat te vieren. Haar jongste dochter Trees trouwt 9-1-1950 met *Michel Athmer* voor de kerk. Al Jo's kinderen hebben nu hun bestemming gevonden. Van nu af zal ik haar dan ook geen Jo, maar *"oma van der Kallen"* noemen.

Oma van der Kallen

De periode 1950 - 1960

Vanaf 1950 kan ze van haar oude dag gaan genieten. Ze blijft breien, maar nu voor de kleinkinderen. Ook kan ze met haar Keeshondje genieten van een kopje thee in haar tuin.

oma van der Kallen (1954)

oma van der Kallen (ca. 1953)

Bij eerste communiefeesten van haar kleinkinderen - zoals hieronder van Wilberd junior - probeert ze er altijd bij te zijn. Ze geeft een vast cadeau, namelijk een verzilverde servetring, soms met de naam er in gegraveerd. Ze probeert bij ons grote gezin telkens een ander model te kiezen, wat slechts een keer niet is gelukt.

achteraan van links naar rechts: Wilberd, oma van de Poel, Riet, Albert en oma van der Kallen en vooraan: Mia met Hein en Frank, Margreet, Wilberd junior, Paul, Leo, Els en Janneke (mei 1954)

Haar 80ste verjaardag

Mevr. J. v. d. Kallen-van Term wordt morgen tachtig jaar

Morgen, vrijdag 28 oktober, viert onze stadgenote, mevr. J. van der Kallen-van Term aan de Berg en Dalseweg 464 haar 80ste verjaardag.

Er is voor ons vanzelfsprekend bijzondere aanleiding op dit kroonjaar van de jarige te wijzen, wijl mevrouw v. d. Kallen de echtgenote is van wijlen Albert van der Kallen, die van 1919 tot 1933 directeur-hoofdredacteur van De Gelderlander is geweest. Albert v. d. Kallen overleed helaas reeds in 1933. Hij heeft met zijn scherp inzicht en renommee als journalist, onze krant haar eerste grote uitgroei en vermaardheid bezorgd.

Mevrouw van der Kallen-van Term — dochter van de bekende journalist Jac. van Term — was hem hierbij een grote steun, ondanks haar eigen grote zorgen voor haar groot en voortreffelijk gezin.

De huidige directeur-hoofdredacteur van De Tijd-Maasbode, mr. W. A. M. van der Kallen, is een zoon van de jarige, en het raadslid mevr. G. M. J. Wijnans-van der Kallen haar dochter.

Onze gelukwensen gaan van harte naar de jarige, die zich nog in een goede gezondheid mag verheugen. Het zullen morgen vermoedelijk wel niet de enige gelukwensen zijn.

artikel in De Gelderlander (27-10-1960)

In 1960 wordt *oma van der Kallen* 80 jaar. In *De Gelderlander* verschijnt daags te voren een kort artikel, waarin - een beetje slordig - haar broer voor haar vader wordt aangezien.

Terwijl ze altijd al haar verjaardagen met haar kinderen en huisgenoten groots viert, waarbij de dag afgesloten wordt met een diner, vormt haar 80ste verjaardag een uitzondering. Dan worden ook *al haar kleinkinderen* uitgenodigd en vanzelfsprekend eindigt de dag met een feestelijk diner, dit keer aan twee héél lange tafels.

oma van der Kallen 80 jaar, links Odiel en staand Ton en rechts van oma Wilberd (gevierd 30-10-1960)

De hele schare kleinkinderen moet wel optreden. *Odiel* (XI 9) heeft een lied uitgedeeld.

vooraan op de knieën de jongste kleinkinderen, van links naar rechts: Hein, Ankje Stockmann, Gabriëlle Athmer, Steven en Frank

Haar laatste jaren

Op haar 80ste is ze nog fit en reist ze nog naar *Curaçao* om haar dochter *Joop* (XI 2) op te zoeken. Een paar jaar later gaat haar gezondheid achteruit en wordt voor *Truus* (XI 4) de verzorging van haar moeder te zwaar. De knoop wordt doorgehakt.

Oma verhuist naar *"Huize St. Jozef"*, een verzorgingshuis van *de Franciscanessen* in *Lent*, vlak bij *Nijmegen*, waar ze een woon- en slaapkamer krijgt en de laatste jaren van haar leven doorbrengt. Ik heb haar in *Lent* meerdere keren opgezocht. En ook in die jaren worden haar verjaardagen nog steeds groots gevierd.

Haar overlijden in 1968

In 1968 overlijdt ze, 87 jaar oud. Uiteraard wordt er in *De Tijd* en in *De Gelderlander* een rouwadvertentie geplaatst en familie en kennissen krijgen een rouwbrief met dezelfde tekst als in de rouwadvertenties, alleen nu met een paarse rand eromheen.

Miel Wijnans en ik kregen als enige kleinkinderen geen "vrij" om haar begrafenis bij te wonen. Wij zijn daarom op vrijdagavond 22 maart 1968 naar de avondmis in de kapel van *"Huize St. Jozef"* geweest.

Miel zal als chirurg waarschijnlijk zelf niet de geplande operaties hebben willen afzeggen, maar ik had graag oma's begrafenis bijgewoond. Ik kreeg wel vrij van mijn school in *Bussum*, maar niet van *de rector van het Caland college* in *Rotterdam*, met wie ik een afspraak had om met hem kennis te maken en van wie ik die afspraak niet mocht verzetten. Ik heb hem dat zeer kwalijk genomen.

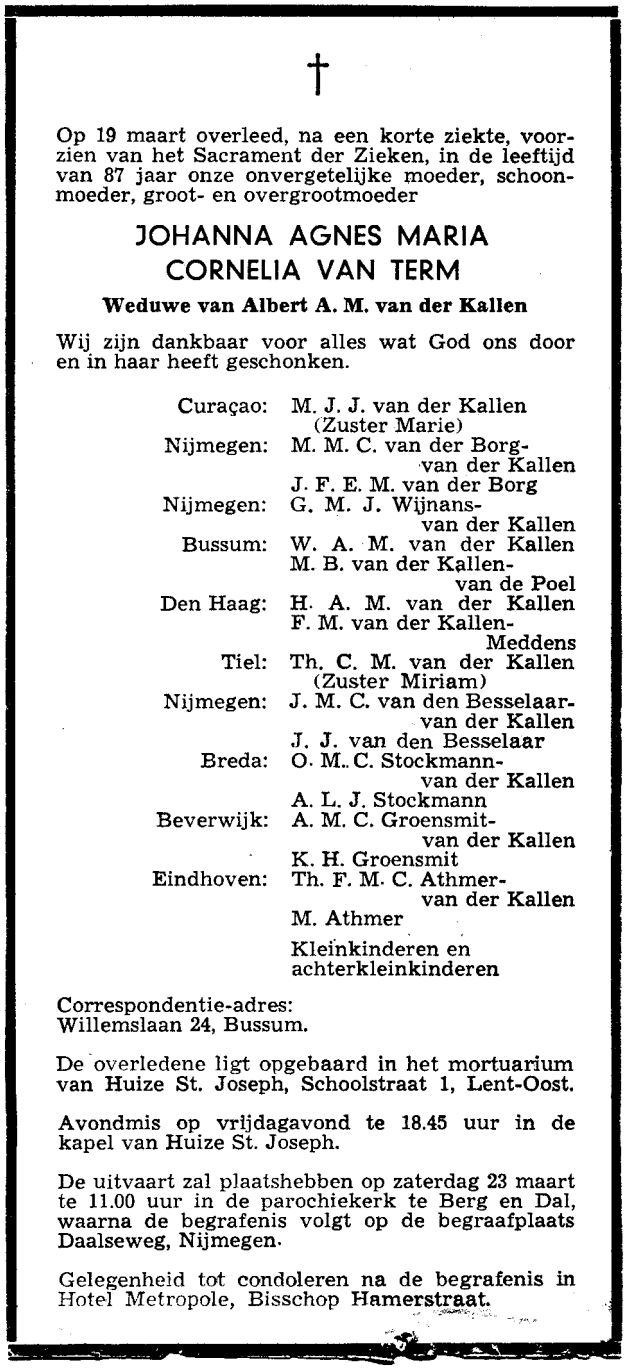

†

Op 19 maart overleed, na een korte ziekte, voorzien van het Sacrament der Zieken, in de leeftijd van 87 jaar onze onvergetelijke moeder, schoonmoeder, groot- en overgrootmoeder

JOHANNA AGNES MARIA CORNELIA VAN TERM

Weduwe van Albert A. M. van der Kallen

Wij zijn dankbaar voor alles wat God ons door en in haar heeft geschonken.

Curaçao: M. J. J. van der Kallen (Zuster Marie)
Nijmegen: M. M. C. van der Borg-van der Kallen
J. F. E. M. van der Borg
Nijmegen: G. M. J. Wijnans-van der Kallen
Bussum: W. A. M. van der Kallen
M. B. van der Kallen-van de Poel
Den Haag: H. A. M. van der Kallen
F. M. van der Kallen-Meddens
Tiel: Th. C. M. van der Kallen (Zuster Miriam)
Nijmegen: J. M. C. van den Besselaar-van der Kallen
J. J. van den Besselaar
Breda: O. M. C. Stockmann-van der Kallen
A. L. J. Stockmann
Beverwijk: A. M. C. Groensmit-van der Kallen
K. H. Groensmit
Eindhoven: Th. F. M. C. Athmer-van der Kallen
M. Athmer
Kleinkinderen en achterkleinkinderen

Correspondentie-adres:
Willemslaan 24, Bussum.

De overledene ligt opgebaard in het mortuarium van Huize St. Joseph, Schoolstraat 1, Lent-Oost.

Avondmis op vrijdagavond te 18.45 uur in de kapel van Huize St. Joseph.

De uitvaart zal plaatshebben op zaterdag 23 maart te 11.00 uur in de parochiekerk te Berg en Dal, waarna de begrafenis volgt op de begraafplaats Daalseweg, Nijmegen.

Gelegenheid tot condoleren na de begrafenis in Hotel Metropole, Bisschop Hamerstraat.

overlijdensadvertentie van Jo van der Kallen - van Term geplaatst in De Tijd en in De Gelderlander

Ik heb van *oma van der Kallen* slechts eenvoudige bidprentjes gekregen, geen met een foto van haar.

†

Bid voor

Mevrouw

J. A. M. C. v. d. Kallen-v. Term

weduwe van

Alb. A. M. v. d. Kallen

geboren 28 oktober 1880

overleden 19 maart 1968

+

Mijn Jezus, barmhartigheid

R.I.P.

bidprentje van Jo van der Kallen - van Term

© 2010 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ *Berkel en Rodenrijs*
(*Berkel en Rodenrijs* is vanaf 1-1-2007 onderdeel van de nieuwe gemeente *Lansingerland* !)
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

❑❑ DE KINDEREN VAN ALBERT (X 7)

XI De kinderen van Albert (X 7) en Jo

Een overzicht van de kinderen van Albert en Jo

Albert (X 7) (1873 - 1933) X **Jo van Term** (1880 - 1968)

XI 1	XI 2	XI 3	XI 4	XI 5	XI 6	XI 7	XI 8	XI 9	XI 10	XI 11
Mia	**Joop**	**Marga**	**Truus**	**Wilberd**	**Hein**	**Theek**	**Ans**	**Odile**	**Berthe**	**Thérèse**
		X	X	X	X		X	X	X	X
		Jan van der Borg	**Han Wijnans**	**Riet van de Poel**	**Free Meddens**		**Jef van den Besselaar**	**Ton Stockmann**	**Karel Groensmit**	**Michel Athmer**
		1 Ruud	1 Hannie	1 Mia	1 Freeke		1 Tessy	1 Aukje	1 Miriam	
		2 Albert	2 Miel	2 Janneke	2 Dieleke		2 Marie-José		2 Carla	
		3 Elise	3 Maike	3 Albert	3 Franneke			3 Marjon	3 Hanneke	
		4 Miriam		4 Els	4 Geerteke			4 Ank	4 Jan	
		5 Marga		5 Margreet	5 Anneke			5 Dieleke		
		6 Adriana		6 Wilberd	6 Steven			6 Sytske		
				7 Leo				7 Willemijn		1 Geerteke
				8 Paul						2 Gabriëlle
				9 Frank						3 Michiel
				10 Hein						

Albert (X 7) is jong gestorven en heeft daardoor slechts een deel van zijn aangetrouwde kinderen gekend, wel *Ton Stockmann*, want dat was *een huisvriend*, die b.v. werd uitgenodigd om met hen *pakjesavond* mee te vieren. Ton kwam al bij hen over de vloer toen *Diel* (XI 9) nog een kind was.

Van al hun kinderen leven op dit moment alleen *Ans* (XI 8) en *Thérèse* (XI 11) nog.

Ik zal volgens de opzet van dit boek - als ik dat nog kan (!) - over *al hun gestorven kinderen* het een en ander over hun leven vertellen, waarbij *Wilberd* (XI 5) in deel 11 aan bod komt.

Opmerking:
Albert (X 7) en Jo hebben 40 *kleinkinderen* gekregen, waarvan 16 *"van der Kallen" kleinkinderen.* Van deze laatste kleinkinderen is Anneke, de 5e dochter van *Hein* (XI 6), jong gestorven.
Omdat vrijwel alle kleinkinderen nog leven, zal deel 10 geen hoofdstuk over Albert en Jo's kleinkinderen krijgen.

© 2009 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ (vanaf 1-1-2007:) Lansingerland
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

XI 1 Agnes Catharina Maria (Agnes / Mia) van der Kallen

Agnes / Mia (XI 1)

Bijzondere visitekaartjes

Mia (XI 1) heeft bij de Franciscanessen van Roosendaal *op kostschool* gezeten en daar haar kweekschool-diploma gehaald. Mia en haar zus Jopie bezitten in hun kostschooltijd gedrukte visitekaartjes in piepkleine witte envelopjes, waar ze *samen* (!) op staan.

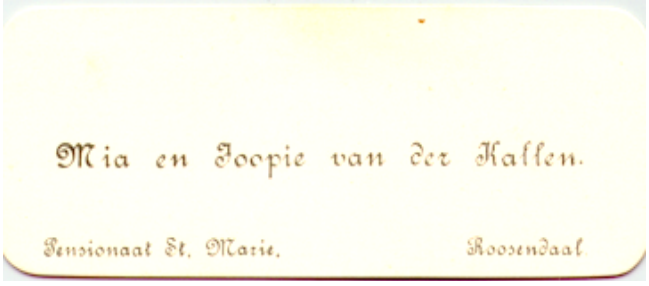

visitekaartje van Mia (XI 1) *en Joop* (XI 2) (ware grootte)

Mia's studententijd

Mia gaat, na het behalen van haar staatsexamen gymnasium α, in *Utrecht "Nederlandsche Letteren"* studeren. Ik bezit van haar een studentenkaart van de *Universiteit van Utrecht* m.b.t. het *studiejaar* 1922-1923. Of ze slechts één jaar in *Utrecht* heeft gestudeerd of langer, weet ik niet. Op 13 okt. 1923 schrijft ze zich in aan *de Universiteit van Nijmegen* en op 1 okt. 1924 wordt ze in de studentenvereniging *Carolus Magnus* geïnaugureerd.

Studentenkaart

R.K. UNIVERSITEIT TE NIJMEGEN.

STUDIEJAAR 192[illegible] – 192[illegible].

No. 86

De ondergeteekende verklaart dat

Mia van der Kallen

als STUDENT is ingeschreven en mitsdien gedurende bovenvermeld studiejaar toegang heeft tot alle lessen der R.K. Universiteit te Nijmegen, alsmede tot de daarbij behoorende inrichtingen en verzamelingen.

NIJMEGEN, den 13 Oktober 192[illegible].

Mia's studentenkaart (no. 86) *voor het studiejaar* 1923-1924 (sterk verkleind)

In *Nijmegen* krijgt ze *Dr. Jac. van Ginneken S.J.* als professor. Deze jezuïet moest de bekering van niet-katholieken en het stichten van lekenorganisaties, inruilen voor het professoraat *Nederlandse Letteren en Wijsbegeerte* aan de *nieuwe universiteit in Nijmegen*, maar hij laat zijn vorig werk niet echt los.
Van Ginneken heeft in 1921 *"de Vrouwen van Nazareth"* opgericht, een religieus instituut, dat rechtstreeks *onder het gezag van de bisschop van Haarlem* viel. Doel was *"de wereldbekering"*, te beginnen in *het bisdom Haarlem*, dat Noord-Holland, Zuid-Holland en een deel van Zeeland omvatte. Daar was de ontkerkelijking het grootst. Hij oefent een enorme invloed uit op enige van zijn studentes, waaronder Mia. Mia is korte tijd verloofd geweest met een zakenman, maar verbreekt zelf die relatie. *Prof. Dr. Jacques van Ginneken* weet haar na het behalen van haar kandidaatsexamen, dus nog voordat zij is afgestudeerd, over te halen kennis te gaan maken met *"zijn" Vrouwen van Nazareth.*

Haar noviciaat

Mia reist op een meidag in 1926 naar hun moederhuis *Huize de Voorde* in *Rijswijk.* Volgens haar levensschets schijnt Mia later verteld te hebben [1]:

" 't Was een héél jonge overste, die me ontving, niet veel ouder dan ik zelf was en met een paar oogen! ..... het eene moment dansten er lichtjes in van jonge joligheid en vlak daarop straalde er een diepe, hartelijke goedheid uit waar je verlegen onder werd. ~ Dat was de eerste verrassing, die ik er ondervond. De tweede was: dat me niets getoond werd van gebouwen en inrichtingen en werken, zooals ik, met mijn traditioneele opvattingen over de kloosterlijke activiteiten, toch wel verwacht had. En de verbluffende reden tot het nalaten van dit ceremonieel was eenvoudig: dat er niets bestónd! 't Was eigenlijk om te schateren: ik ging kennis maken met een, volgens prof. van Ginneken, breed opgezet instituut voor leeken-apostolaat met 'n imposanten naam en een nog veel imposanter doel en ik vond: een eenigszins vervallen huis, half gemeubileerd en met een uiterst klein groepje bewoonsters ..... ".

Ze blijft er een paar dagen logeren en het bevalt haar.

Op 13 september 1926 treedt ze in en begint haar *noviciaat.* Ze gaat tot de eerste 7 pioniers behoren, alle academisch gevormde vrouwen. Als novice moet ze samen met een andere novice proberen *niet-katholieke fabrieksmeisjes* te *bekeren*. Ze gaan incognito in een chocoladefabriek werken: in hoog tempo aan de lopende band bonbons inpakken en in de pauzes proberen contact met de meisjes te leggen.

Mia (XI 1) (aug. 1927)

Mia (XI 1) (1928)

Op 28-4-1928 sterft *Mgr. Callier*, *de bisschop van Haarlem*, die de opzet, naam en "regel" van *"de Vrouwen van Nazareth"* heeft goedgekeurd, en de *nieuwe bisschop Monseigneur Aengenent* deelt na zijn aanstelling mee, dat hij hun doelstelling gewijzigd wil zien.

Abrupt moeten ze hun werk in de fabriek beëindigen. Mia schijnt geprotesteerd te hebben: *"Gaat dat maar zo? Kan zoiets ineens worden opgelegd? Daarvoor zijn we toch niet bijeengekomen?"* Het heette dan wel *een lekeninstituut* te zijn, ze mogen in gewone kleren naar hun werk, maar ze moeten wel *de geloften van armoede, kuisheid en gehoorzaamheid afleggen*, net als in de andere kloosters en bij hen heeft *de bisschop van Haarlem* het voor het zeggen. Mia mag zich niet meer met *niet-katholieke meisjes* bemoeien, maar moet zich voortaan richten op *de katholieke meisjes van het Bisdom Haarlem.*

Wel schrijft Mia over haar ervaringen in de fabriek en krijgt zij al *bekendheid door haar publicaties*. In 1928 en 1929 verschijnen artikelen van haar hand in verschillende dagbladen, waaronder *"De Maasbode"*. Haar enquêtes en preadviezen aan de regering over de positie van werkende meisjes hebben geleid tot regeringsbemoeienis op dit gebied.

[1] - Zie "Mia van der Kallen, Levensschets door een Vrouwe van Nazareth", blz. 11 e.v. .

Mia en "De Graal" in Nederland

Het eerste Graalhuis wordt in 1929 gevestigd in het pand *Cornelis Troostplein* 16 in *Amsterdam*. Mia en *Lidwine van Kersbergen* beginnen dan met hun nieuwe opdracht: het organiseren van activiteiten voor *de katholieke fabrieks- en ateliermeisjes van het Bisdom Haarlem*. Later wordt dat gewijzigd in het organiseren van activiteiten voor alle leerplichtvrije meisjes van 14 tot ca. 25 jaar en weer later wordt hun werkterrein uitgebreid tot ver buiten het Bisdom Haarlem.

Ze moeten de nieuwe beweging een eigen identiteit mee geven. Ze beginnen met de uitgave van een eigen tijdschrift: *"De zilveren trompet"*, ongetwijfeld voor een deel door Mia volgeschreven, en ze bedenken *kleurige vaandels* en *veelkleurige uniformen*, voor de meisjes met korte cape en mutsje en voor de leidsters met lange cape en hoed.

eerste nummer met in de kop:
15 MEI 1930 NUMMER 1
EERSTE JAARGANG

hierboven:
Graalmeisjes in hun kleurige kleding

hiernaast: *2 leidsters in Graalkleding, met rechts mijn moeder Riet van de Poel*

In sept. 1930 verhuist Mia naar *Den Haag*, naar *Scheveningseweg* 90, waar ze van 21-10-1930 tot 27-2-1932 woont. Ze geeft bij de burgerlijke stand op, *directrice van het Maatschappelijk werk de Graal* te zijn. In februari 1932 verhuist ze opnieuw, nu naar *hun nieuwe moederhuis "De Tiltenberg"*, *Zilkerweg* 38 in *Vogelenzang*, waar ze overigens maar kort woont.

De Graalbeweging krijgt in korte tijd dankzij de bemoeienis van *bisschop Aengenent* [2] en *de religieuze massaspelen*, waarvan de eerste massaspelen hoofdzakelijk door Mia geschreven, georganiseerd en geregisseerd zijn, zo'n enorme bekendheid, dat ze uitgroeit tot *de grootste katholieke meisjesbeweging*, die *Nederland* ooit gekend heeft.

---

[2] - Op 25 juni 1930 vaardigt *bisschop Aengenent* een bisschoppelijk besluit uit, waarin hij o.a. bepaalt, dat de organisatie van alle leerplichtvrije meisjes (inclusief al bestaande clubjes voor hen, zoals b.v. sportclubjes of clubjes opgericht door parochiegeestelijken) in handen komt van *de Vrouwen van Nazareth*. Deze ondervinden hierdoor op veel plaatsen tegenwerking van *de parochiële clerus*, die geen macht over *de Vrouwen van Nazareth* hebben.

Mia doet veel meer voor *de Graal*, dan alleen het organiseren van deze massaspelen, maar ze is met name door deze spelen binnen katholieke kring bekend geworden.

Ze is begonnen met *de Graalmeisjes* in schouwburgen te laten optreden, maar ze heeft lef en een groot organisatietalent. Al in 1931 wordt het *een massaspel*, omdat ze alle Graalmeisjes de kans wil geven mee te doen. Ze schrijft met hulp van *Prof. Van Ginneken* dan *"Het Koninklijk Paaschkruis"*, dat het lijden van Christus en van ons mensen als onderwerp heeft, waarbij ze teksten van *Thomas a Kempis* en *Henriëtte Roland Holst* gebruikt. Ze voert zelf de regie. Ze traint eerst kader en laat daarna *de Graalmeisjes* onder hun leiding maandenlang oefenen. Vroeg in het voorjaar wordt er al met alle groepen in het open veld geoefend en pas vlak vóór hun optreden ook in het stadion.

Mia in Graalkleding met een van hun vaandels

Op Paasmaandag 1931 wordt *met 2.800 Graalmeisjes "Het Koninklijk Paaschkruis"* in *het Olympisch stadion van Amsterdam* opgevoerd. Uit hun hoofd hebben de meisjes in spreekkoren 2 uur lang voor duizenden mensen op de tribunes in prachtige cadans hun teksten opgezegd, waarbij wel af en toe de ene groep het van een andere groep overnam.

Mia beseft heel goed het belang van *"de moderne media"*. Van het begin af aan worden *journalisten, fotograven en filmers* uitgenodigd en krijgt ze met dit massaspel lovende kritieken en *de Graalbeweging* veel publiciteit.

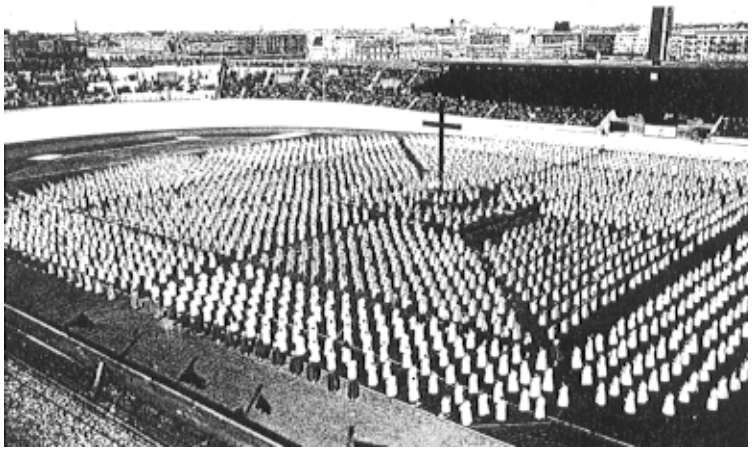

een mooie luchtfoto van "Het Koninklijk Paaschkruis", waarop te zien is, hoe schitterend de 2.800 Graalmeisjes in een van de vele opstellingen zich hebben gegroepeerd (6 april 1931)

In 1932 volgt *"Pinksterzegen" met 10.000 leden* (!) in *het stadion van Amsterdam.* Ze laat dan alle (aspirant)leden, *"Kruiskinderen"* (12 tot 14-jarigen), *kadetten* (middelbare scholieren) en het kader meedoen. Het wordt weer een groot succes. Zelf is *niet* bij de uitvoering. *Als versterving* (!) - ter bestrijding van zelfgenoegzaamheid - bidt ze die hele dag in afzondering. Of ze dat van moeder overste moest of van zichzelf weet ik niet.

2 foto's gemaakt door Wilberd (XI 5)

Door deze twee eerste massaspelen, die *door beroepsfilmers* op film zijn vastgelegd, krijgt *de Graal* zo'n internationale belangstelling, dat al snel uitbreiding naar andere landen volgt: naar *Duitsland*, *Engeland* en *Schotland* al in 1932, naar *Australië* in 1936 en naar de *Verenigde Staten van Amerika* in 1940.

Mia, De Graal en de Vrouwen van Nazareth in Duitsland

In 1932 is *Monseigneur Schreiber*, *de bisschop van Berlijn*, zo onder de indruk door wat hij over *de Graal* hoort, dat hij zijn *Vicaris Generaal* naar *de bisschop van Haarlem* stuurt om meer informatie in te winnen. Daarna regelt hij, dat Mia de opdracht krijgt in *Berlijn de oprichting van de Duitse Graalbeweging* op zich te nemen.
Mia vertrekt nog in 1932 *met enige andere Vrouwen van Nazareth* naar *Berlijn*. Later wordt ze ook *provinciaal overste van de Vrouwen van Nazareth in Duitsland*.

Het eerste Berlijnse Graalhuis ligt aan de Belle Alliance-Platz en in andere delen van de stad worden nog 3 clubhuizen opgericht. Er komen clubs en leden. Hun tijdschrift gaat *"Gralruf"* heten. Mia voert de redactie. Om snel *de Graalbeweging in Duitsland* een grotere bekendheid te geven, wordt al in januari 1933 *in een uitverkocht "Sportpalast" haar eerste Duitse massaspel, het "Roratespiel"* opgevoerd. Voor het *"Roratespiel"* laat ze *800 Nederlandse meisjes*, een trein vol, overkomen om de Duitse meisjes aan te vullen. Ze ontdekt nog net op tijd, dat ze de uitspraak van het Duits van de Amsterdamse en Rotterdamse meisjes moet corrigeren om hun ingestudeerde teksten voor het Duitse publiek verstaanbaar te maken. Het *Roratespiel*, waarbij ook *bisschop Aengenent* aanwezig is, wordt net als haar vorige spelen een groot succes. Mia schrijft voor 1934 en 1935 nog *twee Duitse massaspelen*: *"der Kreuzchor"* en *"Jedermann"*. Ze rijdt in haar *DKW-tje* naar de clubs en bijeenkomsten van de leidsters om alles goed te organiseren.

Naast haar werk voor *de Graal* heeft ze voor *toekomstige Duitse Vrouwen van Nazareth* in *Dahlem*, een stadsdeel van *Berlijn*, *een noviciaats- en moederhuis* gesticht.

Berth (XI 10) is *Mia's petekind*. Mia neemt uitgebreid de tijd om met haar te praten als zij bij haar in *Dahlem* of op *"de Tiltenberg"*, komt logeren. Berth heeft heel goede herinneringen aan die logeerpartijen. In juli 1984, 50 jaar nadat de foto hiernaast is genomen, karakteriseert ze haar oudste zus in een interview voor *de KRO-gids*, als *"een heel intelligente en blijmoedige vrouw"*.

Berth (XI 10) *en Mia* (XI 1) (juli 1934)

In 1936 kunnen *de Nederlandse Vrouwen van Nazareth* door toedoen van *Hitler* in *Duitsland* hun werk niet meer doen en komen ze terug naar *Nederland*, waar Mia *provinciaal overste van de Vrouwen van Nazareth* wordt.

Mia's Romereis in 1936

In 1933 moet *bisschop Aengenent in Rome* aan *Paus Pius XI* uitleg over *de Graal* geven. De Paus staat niet achter de naam - door *Prof. van Ginneken* bedacht en ontleend aan een Noorse sage - en ook niet achter de doelstellingen van *de Graal*. Hij wil de door hem zelf bedachte *"Katholieke Actie" onder leiding van priesters* (!) gerealiseerd zien. Als een kleine tegemoetkoming aan zijn wens sluit *de Graal* zich in april 1935 aan bij de jeugdsectie van de *Internationale Unie van R.-K. Vrouwenbonden* en gaan ze officieel *Vrouwelijke Jeugd-beweging voor Katholieke Actie: De Graal* heten.

Dan overlijdt 3 september 1935 *bisschop Aengenent* en volgt *bisschop Huibers* hem op. *Weer moet van de bisschop alles anders! Geestelijken moeten de leiding krijgen!* In 1936 reist *bisschop Huibers* met *het Hoofdbestuur van De Graal* en de *directeur van de Graal*, de *zeereerwaarde heer Vollaerts* naar *Rome*, waar ze door *Paus Pius XI* in zijn privéwerkkamer *in audiëntie* worden ontvangen. *De Vrouwen van Nazareth* krijgen te horen, dat *"De Graal" in het bisdom Haarlem "Katholieke Actie"* gaat heten en zij de leiding kwijt raken. Zij krijgen wel de opdracht zich voor de gewijzigde opzet, indeling, inhoud, en organisatie in te zetten. Mia mag ook geen massaspelen meer organiseren. De naam *"De Graal"* is nationaal en internationaal al zó ingeburgerd, dat deze door veel betrokkenen gebruikt blijft worden.

in het midden bisschop Huibers, *4e van links de zeereerwaarde heer Vollaerts, directeur van de Graal, 3e van rechts Mia* (XI 1) (Rome, 20 april 1936)
(opm.: de lange zwarte jurken waren verplicht voor de audiëntie bij de Paus)

De afbraak van de Graalbeweging in het bisdom Haarlem

De Graalbeweging was vóór 1936 uitstekend georganiseerd. Voor ieder meisje was er wel een groep of club, waarbij zij zich thuis kon voelen. Men hield rekening met stads- en plattelandskinderen, hun ontwikkeling en het milieu, waar ze uit kwamen. Er waren ook *universitaire studentes* lid, waar Mia veel aandacht aan gaf.

In *het culturele programma* van *de Graal* uit 1931 stond: *"... bij de zozeer veranderde tijdsomstandigheden, die het leven van de vrouw veel dieper gewijzigd hebben dan dat van de man wil de Graal voor de katholieke jonge vrouw, die nog niet in de oude stijl is vastgegroeid .... een nieuwe levenshouding vinden in stijl, kunst (vooral bewegings-kunst), mode, wetenschap, ontspanning."* Voor *de kunstzinnige kant* schakelde men *studentes van kunstacademies* in. Mia verwerkte in haar spelen ook al snel *zang en dans*. De leiding maakte gebruik van *specifieke deskundigheid* in *departementen* en *raden*. Men had een departement voor cursussen, voor inkoop (b.v. van de stoffen voor de uniformen) voor financiën en administratie en een sportraad, filmraad (alleen Mia's eerste 2 massaspelen zijn door beroepsfilmers gefilmd, alle andere activiteiten hebben ze zelf gefilmd), een muziekraad enz. Hun organisatie liep op rolletjes.

Dan moet opnieuw bij de bisschopswisseling alles anders. De *Vrouwen van Nazareth* raken *in het bisdom Haarlem* de leiding kwijt. Dáár moet de naam *de Graal* verdwijnen. De nieuwe naam wordt: *Vrouwelijk Jeugdbeweging in het bisdom Haarlem*. Alle *Graal-huizen* moeten daar zo snel mogelijk dicht. De clubs moeten in parochies of een groep van parochies ondergebracht worden. De pastoor krijgt de supervisie en de contributies moeten aan hem worden afgedragen. Voor ieder initiatief en iedere uitgave hebben ze voortaan zijn goedkeuring nodig. Ze mogen zich niet meer met de godsdienstige vorming van de meisjes bemoeien. Ze moeten hen nu *dienstbaarheid* en *huishoudelijke vaardigheden* leren, omdat zij als echtgenotes gehoorzaam en dienstbaar moeten zijn aan hun man en zij goede moeders en huisvrouwen moeten worden.

Voor zowel leiding als leden moet dit ont-zettend zijn geweest. Misschien verzint Mia daarom een *blijheidscampagne*, die 2 keer 4 weken gaat duren. Blijf lachen, zie de zonzij! Tot haar eigen verbazing slaat deze zo aan, dat er daarna nog vele campagnes volgen.

Op leidstersbijeenkomsten hebben pastoors geen vat. Daar gaat ze kennelijk mee door. Op de vage krantenfoto hiernaast - zomer 1938 - waarop ze in *Graaluniform* staat, spat haar enthousiasme er nog steeds vanaf.

Mej. Mia van der Kallen tijdens een der leidsterskampen op het fort van Ooltgensplaat in den zomer van 1938.

foto van Mia (XI 1) *in Graaluniform* (zomer 1938)

Mia's promotie in 1938

Mia promoveert 14 dec. 1938 aan de *R. K. Universiteit* te *Nijmegen*, op het proefschrift *"Een grammaticaal en rythmisch onderzoek van Hadewychs poëzie"* en 12 stellingen (340 blz.), tot *Doctor in de Letteren en Wijsbegeerte*. Zij is *de eerste "van der Kallen", die promoveert*. Zij draagt haar proefschrift op: *Aan moeder en aan vader zaliger*.

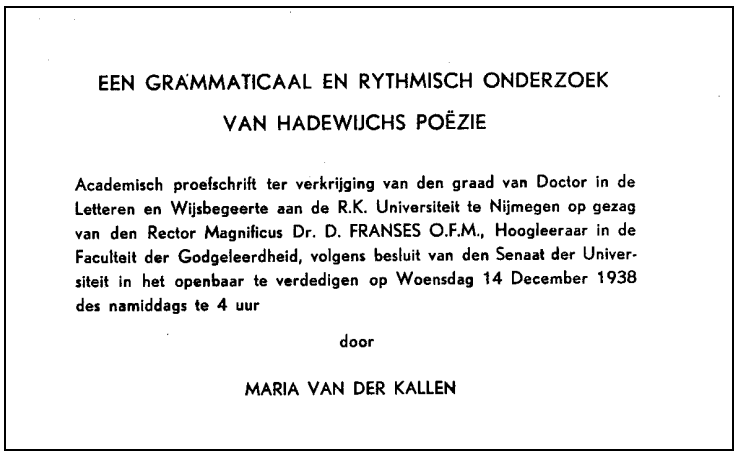

EEN GRAMMATICAAL EN RYTHMISCH ONDERZOEK
VAN HADEWIJCHS POËZIE

Academisch proefschrift ter verkrijging van den graad van Doctor in de Letteren en Wijsbegeerte aan de R.K. Universiteit te Nijmegen op gezag van den Rector Magnificus Dr. D. FRANSES O.F.M., Hoogleeraar in de Faculteit der Godgeleerdheid, volgens besluit van den Senaat der Universiteit in het openbaar te verdedigen op Woensdag 14 December 1938 des namiddags te 4 uur

door

MARIA VAN DER KALLEN

de uitnodigingskaart voor Mia's promotie (verkleind) (1938)

Uit een recensie, iets ingekort (schrijver en bron onbekend):

Hadewych is een dichteres, die leefde van ± 1200 tot ± 1270. Zij staat met haar mystieke minnepoëzie in onze Middelnederlandsche litteratuur zoo goed als alleen. Zij heeft echter voortgebouwd op een bestaande, hechte litteraire traditie, n.l. die van de Troubadours en hun opvolgers, de Trouvères. De rijkdom van Hadewijchs poëzie aan ingewikkelde strophenvormen met haar verbazingwekkende techniek is slechts hieruit te verklaren.

Het eerste deel van dit belangrijke proefschrift beschouwt de Nederlandsche Hadewych in het licht van de internationale litteraire- en cultuurstroomingen van haar eeuw. Het toont den lezer op overtuigende wijze Hadewych als een vrouw, bij wie alle stroomingen van haar tijd hun weerklank hebben gevonden. Die kon schiften en het goede behouden. En dat dan weer te verwerken tot iets eigens, dat opnieuw volop de moeite waard was.

Dit eerste gedeelte van dit proefschrift is met liefde en talent geschreven. Men voelt de bewondering van de schrijfster voor deze dichteres, die zulk een bijzondere plaats in de Middelnederlandsche litteratuur inneemt. De schrijfster is door haar grammaticale studie van Hadewychs poëzie als het ware gedrongen geworden om de edele kunst van deze groote dichteres meer bekendheid te geven en beter te doen verstaan. Zij verklaart dit trouwens ook in het voorwoord van haar studie.

"De opzet van deze studie, zoo schrijft Mia van der Kallen, was oorspronkelijk zuiver grammaticaal.... Maar het is nu eenmaal buitengewoon moeilijk een dichteres als Hadewych van louter grammaticaal standpunt te bezien. Haar persoonlijkheid boeit en houdt de aandacht gevangen; haar verzen ontroeren door hun schoonheid. En zoo is als vanzelf het hoofdstuk over Hadewych's verzenbouw ontstaan". Dit hoofdstuk begint met een breede en knappe oriënteering van Hadewychs tijd en gaat de invloeden na, die op haar kunnen hebben gewerkt, om daarna een geordend overzicht te geven van de Troubadoursmotieven in Hadewychs gedichten. Het vergelijkt vervolgens de Troubadours en Hadewychs verstechniek. We zien, dat Hadewych, niettegenstaande zij voortbouwde en overnam van bestaande tradities, daarbij toch zichzelf is gebleven, meer nog: dat zij uit het oude haar eigen nieuwen stijl heeft gevormd en een spoor heeft achtergelaten, dat nog niet is uitgewischt.

De hierna volgende paragraaf: rythme, rijmschema's en strophenbouw, bevat in cijfers, staten en tabellen het indrukwekkende resultaat van het technisch onderzoek van 21 volledige gedichten van Hadewych, dat aan den vakkundige een verrassend inzicht geeft in de structuur van het middel-Nederlandsche versrythme. Het eerste deel eindigt met een beschouwing over de vraag of de verzen van Hadewych, recht tegen de tradities van haar tijdgenooten in, werden gemaakt om te spreken of om zangerig te reciteeren.

De twee laatste deelen van dit omvangrijke proefschrift zijn zuiver grammaticaal en getuigen, evenals de uitgebreide bibliographie, door de groote hoeveelheid verwerkt materiaal van breede en scherpe studie.

Een proefschrift, dat in vakkundige kringen zeker sterk de aandacht zal trekken.

Melding van haar promotie en onderstaande foto verschijnt in meerdere kranten.

links Mia (XI 1)*, daarnaast de rector magnificus en prof. Van Ginneken* (14 december 1938)

Mia's tragische ziekbed

Mia had - volgens mijn vader - vlak vóór haar promotie al last van een verstandskies, maar stelde het trekken van die kies uit tot na haar promotie. Van haar zus *Joop* (XI 2) heb ik een schoolschrift gekregen, waarin zij heeft bijgehouden wat er precies is gebeurd.

Joop schrijft (samengevat):
15 December laat ze 'n kies trekken.
De volgende dag heeft ze 'n dik gezicht.
3e Kerstdag krijgt ze hoge koorts en gaat naar bed. Op 'n morgen is de wang plotseling normaal, maar de koorts blijft. De dokter laat haar toch aan het werk gaan. Ze probeert het een paar weken, maar het lukt niet. Als *moeder Marguérite* haar ziet neemt ze haar direct mee naar dokter Boekelman in *Utrecht*. Deze ziet het ernstig in en houdt haar 3 weken in het *St. Antoniusziekenhuis* in *Utrecht*.

Als hij geen uitweg meer ziet, laat hij haar naar *Leiden* overbrengen en draagt hij haar over aan *Dr. Hogerwerf*. Al na zijn eerste onderzoek vertelt deze aan Mia, dat er geen bloedlichaampje meer gezond is en dat ze bediend moet worden. Op 21 februari, de avond vóór Aswoensdag is ze bediend.
Op 21 Maart had ze haar eerste choque, waardoor ze voor het eerst het bewustzijn verloor.
(Tot zover Joop.)

MEJ. Dr. M. VAN DER KALLEN.

Opgenomen in het St. Elisabeth-gasthuis te Leiden.

Naar wij vernemen, is de bekende Graalleidster, mej. dr. Mia van der Kallen, sinds eenige weken opgenomen in het St. Elisabeth-Gasthuis te Leiden, alwaar zij onder speciale behandeling is voor een bloedinfectie van zóó ernstigen aard, dat hierbij een klein gebedje moet worden gevraagd voor het herstel van deze voor het apostolaat nog zoo veel belovende Vrouwe van Nazareth.

DR. M. VAN DER KALLEN ERNSTIG ZIEK

Naar we vernemen, is in den toestand van mej. dr. M. v. d. Kallen, die reeds eenigen tijd in het St. Elisabeth-Gasthuis te Leiden wordt verpleegd, geen verbetering gekomen. Integendeel is de bloedinfectie, waaraan de Graalleidster lijdende is, in zoo'n ernstig stadium getreden dat er reden voor groote bezorgdheid voor haar leven bestaat.

2 krantenberichten i.v.m. haar ziekte (1939)

Er was al bekend gemaakt, dat Mia *in de Paasweek in Rome* een inleiding zou houden op *"het Internationale Congres van de Section des Jeunes van de Union Internationale des Ligues fémines catholiques"*, dat door haar ziekte niet door kon gaan. Haar ernstige ziekte werd dus ook internationaal bekend [3].

Mia's overlijden en wat daarna volgt in Leiden

Hein (XI 6) schrijft aan *Joop* (XI 2):
Zondagochtend 30 april 1939 in alle vroegte ging het zo slecht, dat moeder gewaarschuwd werd. Zij is direct met Berth naar haar toe gereisd en de hele dag bij haar gebleven.
Mia, maar af en toe bij kennis, was blij, dat haar moeder bij haar was.
Rond tien uur 's avonds is ze kalm overleden.

Dr. Mia van der Kallen †

†

Na een geduldig gedragen ziekte heeft onze lieve Dochter, Zuster en Tante

Dr. MIA VAN DER KALLEN

in het St. Elisabeths-ziekenhuis te Leiden, gesterkt door de Genademiddelen van de H. Kerk, haar ziel den Heer wedergegeven.

Nijmegen, 30 April 1939.

Mevr. de Wed. A. VAN DER KALLEN—van Term
Roosendaal,
Sr. MARIE
Nijmegen,
MARG. VAN DER BORG—van der Kallen
J. F. E. M. VAN DER BORG en kinderen
Batavia,
GERTR. WYNANS—van der Kallen
H. WYNANS en kinderen
Voorburg,
mr. W. A. M. VAN DER KALLEN
M. B. VAN DER KALLEN—van de Poel en kind
Nijmegen,
mr. H. A. M. VAN DER KALLEN en Verloofde
Sr. MIRIAM O.P.
Utrecht,
OD. STOCKMANN—van der Kallen
A. STOCKMANN en kind
Nijmegen,
ANS VAN DER KALLEN
BERTH VAN DER KALLEN
TREES VAN DER KALLEN

overlijdensadvertentie van de familie (1 mei 1939)

Zowel moeder overste als de familie laten rouwadvertenties plaatsen en moeder overste verzendt ook luxe rouwbrieven.

In heel veel kranten [4] en tijdschriften verschijnen lange artikelen over haar leven. De foto hierboven staat in het in noot 3 genoemde jaarverslag en paginagroot in "DE ZILVEREN TROMPET" van juni 1939 [5], een nummer dat bijna geheel aan Mia is gewijd.

Uit de kranten (deels ingekort en deels fragmenten):

Dr. MIA VAN DER KALLEN †

Naar we reeds meedeelden, is er voor belangstellenden van hedenmorgen (dinsdag 2 mei) half elf af gelegenheid te komen bidden in de rouwkapel van het St. Elisabeth-ziekenhuis Hooigracht 15 te Leiden voor de zielerust van Mej. dr. Mia Van der Kallen.
Om nog zooveel mogelijk degenen, die haar kenden in de gelegenheid te stellen haar voor het laatst te zien, zal ook nog Woensdag in het ziekenhuis tot 5 uur 's middags daartoe gelegenheid zijn. Dinsdagavond te half 9 aldaar De Profundis en Rozenhoedje.

De Profundis in het Sint Elisabethsgasthuis.

3 - Zie het "Jaarverslag van de vrouwelijke jeugdbeweging voor katholieke actie in het bisdom Haarlem - 1939", blz. 136.
4 - Mijn vader heeft krantenberichten n.a.v. haar overlijden bewaard uit landelijke en regionale kranten, katholieke en niet-katholieke, o.a. uit *De Tijd* en *De Maasbode*.
5 - Negende jaargang No. 11, zie ook blz. 3, maar nu met een andere voorkant.

Uit alle steden van het bisdom Haarlem zijn gisteravond deputaties van de Vrouwelijke Jeugdbeweging voor Katholieke Actie "De Graal" naar Leiden getrokken om in de rouwkapel van het St. Elisabeth-Gasthuis neer te knielen rond het stoffelijk overschot van Mej. Mia van der Kallen, dat daar in het smetteloos kloosterkleed der Vrouwen van Nazareth neerlag te midden van blanke lentebloesem. Hoe smartelijk dit heengaan mocht zijn, vooral voor haar naaste medewerkers, toch overheerschte hier, de droefheid niet. De samenstelling van het "De Profundis" getuigde ook hiervan. Nadat het "Veni Sancte Spiritus" was gezongen, werd een Rozenhoedje gebeden, waarna werden gezongen het "Regina Coeli" en het "Lux Aeterna" uit de Requiemmis. Vervolgens werd uit het door Mej. van der Kallen geschreven "Kruiskoor" van 1931 het zoo toepasselijk gedeelte "Heer Jesus, gelijk Gij het gezegd en beloofd hebt, Laat het nu ook zoo geschieden" gezamenlijk gesproken. Dan werd het "In Paradisum" aangeheven, terwijl tot besluit het bekende Pionierslied van "De Graal" werd gezongen. De directeur van "De Graal", prof. J. Vollaerts leidde telkens met een kort woord de gezangen in, wijzend op den zin en beteekenis ervan.
Hedenavond te vijf uur zal het stoffelijk overschot van Mej. van der Kallen van uit het St. Elisabeth-Ziekenhuis te Leiden worden overgebracht naar de "Tiltenberg". Van uit Leiden zal "de Graal" op plechtige wijze uitgeleide doen tot aan de St. Willebrordkerk te Oegstgeest. Voorop gaat een honderdtal vlaggendraagsters, achter de lijkauto zullen tweehonderd Graalmeisjes volgen uit alle deelen van het diocees.
De stoet zal den volgenden weg volgen: Middelste Gracht, Groenesteeg, Hooigracht (Graalhuis), Nieuwe Rijn, Kraaienstraat, Korenaerstraat, Steenschuur, Rapenburg, Korte Rapenburg, Prinsessekade, Steenstraat, Stationsweg, Rijnsburgerweg, Geverstraat. Daar aangekomen zal men afscheid nemen, om in de kerk van Oegstgeest nog eenige spreekkoren van Mej. van der Kallen uit te voeren.

Een schoon uitgeleide door de Graal.

Wel zelden zal een begrafenisstoet te Leiden zulk een indruk hebben gemaakt als gisteravond toen de Haarlemsche Graal haar overleden mede-oprichtster, Mej. dr. Mia van der Kallen uitgeleide deed.
't Was den geheelen dag in de rouwkapel van het St. Elisabeth Ziekenhuis aan de Hooigracht een bijna onafgebroken défilé en bidden geweest rond het stoffelijk overschot dezer eminente pionierster der Graalbeweging, thans vredig terneer liggend in witte doodswade, in een witte kist.
Onafgebroken, totdat om half vijf een einde moest gemaakt worden aan de stille hulde, zoo spontaan door zoo talrijk vele Katholieken gebracht.

Onder hen, die op dezen laatsten dag een eerbiedige hulde en hartelijk gebed kwamen brengen, noemen we Z. H. Exc. Mgr. H. J. M. Taskin, Z. Exc. minister mr. Romme en den heer A. C. de Bruyn, voorzitter van het Katholiek Werkliedenverbond. Buiten arriveerden allengs meer en meer Graalleden, niet alleen uit Leiden, maar uit alle steden van het Diocees Haarlem. Zij schaarden zich in twee lange rijen op de Middelste gracht in bonte mengeling van kleuren, van rood en groen, grijs en blauw, geel en wit. En hoog boven die rijen van wachtende Graalleden staken uit de even veelkleurige vlaggen, waaraan geen enkele organisatie buiten de Graal zoo rijk is.
Te kwart over vijf werd het plotseling stil onder de honderden wachtenden. De deuren van de rouwkapel openden zich en de witte kist met het stoffelijk overschot werd, door de haag van wachtende Graalleden uitgedragen naar de lijkauto, welke achter de kopgroep van vaandels was gereden.
Toen de kist in de auto was geplaatst en eenige bloemstukken daarop waren nedergelegd zette de stoet zich in beweging. Tientallen vaandels, breed uit wapperend in den frisschen wind, niet omfloerst met rouw bij dit plechtig uitgeleide. De Graal bleef ook hier zichzelf. Want hoewel dit verscheiden van een zoo voortreffelijke arbeidskracht in het volle leven een zwaar offer genoemd moet worden, wilde de Graal dit offer blijmoedig brengen en niet treuren omdat haar leidster de hemelvreugde binnenging.
Via de Groenesteeg trok de stoet langs het Graalhuis op de Hooigracht en langs het St. Elisabeth Ziekenhuis. Daar werd een oogenblik halt gehouden en sloten de zich aldaar bevindende vaandeldraagsters met de zes standaardvlaggen zich bij den stoet aan. De tocht werd daarna voortgezet en de stoet van meer dan tweehonderd vijftig Graalleden trok de belangstelling van duizenden.

In ruim een uur werd de route naar Oegstgeest afgelegd. Daar in de St. Willibrordus-kerk vielen de laatste stralen der ondergaande zon door de hooge vensters in het priesterkoor, waarin 't Mariabeeld als 't ware opsteeg uit een schat van witte bloemen.
Toen de stoet bij de parochiekerk van Oegstgeest arriveerde, volgde een laatste vaarwel, een laatste vlaggengroet. De auto met het stoffelijk overschot reed daarna door naar den Tiltenberg te Vogelenzang. De Graalleden echter verzamelden zich in de Willibrorduskerk om daar met gebed en spreekkoren de eminente leidster te gedenken. Diep onder den indruk waren alle aanwezigen toen tenslotte te omstreeks 7 uur het einde kwam.

UITVAART DR. MIA VAN DER KALLEN.

De Pauselijk Internuntius komt de plechtigheden verrichten.

De uitvaart en begrafenis van Mej. dr. Mia van der Kallen zullen plaats vinden Donderdagmorgen op "de Tiltenberg" te Hillegom, het Moederhuis der Vrouwen van Nazareth.
De plechtige Requiemmis te tien uur zal worden opgedragen door Z. Exc. den Pauselijk Internuntius, Mgr. P. Giobbe, die ook de absoute zal verrichten.
In verband met de beschikbare plaatsruimte op "de Tiltenberg", moest het aantal uitnoodigingen om de plechtigheid bij te wonen zeer beperkt worden.

Mia's begrafenis

Uit "De Maasbode" van donderdag 4 mei 1939 Avondblad (ingekort):
Uitvaart van Dr. Mia van der Kallen.
De Pauselijk Internuntius droeg in de kapel van "De Tiltenberg" de plechtige Requiem op.
Een laatste tocht naar een stille plek midden in bloeiende lenteweelde.

Haar beweging had haar gisteren op een indrukwekkende wijze, uitgeleide gedaan. Na het afscheid bij Oegstgeest was de lijkauto naar Vogelenzang vertrokken, waar aan den ingang van "de Tiltenberg" de geheele communitelt stond opgesteld om het stoffelijk overschot binnen te halen en te plaatsen in de kapel, waar den ganschen nacht de doodenwake is gehouden.
Hedenmorgen te half 8 werd door den directeur van *"de Graal"*, prof. A. M. A. Vollaerts, in de huiskapel voor de Vrouwen van Nazareth een stille Requiemmis opgedragen. In deze stille kapel, met het groote bloedroode kruis boven de H. Offertafel, stond het stoffelijk overschot van de allen zoo dierbare overledene, gesloten in de witte kist en omstrengeld met witte bloemen. Aan het hoofdeinde lag één groote krans, met de woorden: "Van Thuis". Geleidelijk vulde zich de kleine kapel met de familieleden en genoodigden, die gezamenlijk met kapelaan G. Hubers, een der districtscommissarissen een Rozenhoedje baden voor de zielerust van de ontslapene. Er hing wel een droeve, maar geen droefgeestige stemming in dezen kleinen kring. Wie de kracht wil kennen van ons H. Geloof, had even bij deze lijkbaar moeten knielen. 't Was of hier op deze blanke doodsbaar een straal uit den Hemel nederviel.
Onder degenen die de Requiemmis kwamen bijwonen, merkten wij op Z. Exc. *mr. C. Goseling*, minister van Justitie en *mevr. Goseling*, *mgr. H. J. M. Taskin*, proost van het Kathedraal Kapittel, *kolonel mgr. J. J. J. Noordman*, hoofdaalmoezenier van leger en vloot, *mgr. dr. Th. Verhoeven*, directeur van het R. K. Centraal Bureau voor Onderwijs, *professor B. H. Molkenboer O.P.* (die Mia van kinds af aan gekend heeft), *prof. dr. J. Schmutzer* en *mevr. Schmutzer*, *prof. dr. Th. Baader*, *mr. A. I. N. J. baron van Wijnbergen* en *mevr. Besse van Wijnbergen*, *den zeereerw. heer v. d. Berk* uit Den Bosch en *mej. Annie Aengenent*, directeur en hoofdleidster van de Bossche K.J.V., *commandant H. R. Boeree* uit Amsterdam, *den weleerw. heer J. Mol* algem. diocesaan directeur van het mannelijk jeugdwerk in het bisdom Haarlem, de districtscommissarissen van *"de Graal"*: *plebaan F. B. J. M. Filbry* uit Haarlem, *deken J. F. A. Bots* van Gouda, *pastoor P. J. Aarts* van Amsterdam, *deken J. C. W. van der Wiel* van Hoorn, *kapelaan G. H. Hubers* van Rotterdam en kapelaan *P. M. Verhoofstad* van Leiden.
Voorts *mevr. de Block-Regout* namens den R. K. Vrouwenbond, *pastoor Fr. J. W. Hansen* van De Zilk, mevrouw *R. de Vilder-Dijckhoff*, *mevr. prof. Cranpré Molière*, *pastoor J. Kok* uit Delft, *dr. Hoogerwerff* uit Leiden, *de heer en mevr. Bouman* uit Amsterdam, *pastoor M. M. van der Eem* van Vogelenzang, *rector R. Reijnen* en Moeder Overste en Zuster Veronica van het St. Elisabeth Ziekenhuis te Leiden. De voorzitter van het Kath. Werkliedenverbond, *de heer A. C. de Bruyn*, was des morgens bij de stille H. Mis tegenwoordig geweest.
Te 10 uur ving in de kapel de plechtige Requiem aan, welke werd opgedragen door den Pauselijk Internuntius, *Z. Exe. mgr. P. Giobbe*, die vergezeld was van zijn secretaris. Bij den H. Dienst assisteerden *pastoor L. J. H. Wolf*, pater spiritualis van de Vrouwen van Nazareth, *prof. A. Vollaerts*" directeur van *"de Graal"*, *prof. J. Verbeem* en *prof. J. v. d. Linden*, beiden van "Hageveld"
Kortom een mis met "5 heren", plechtiger kan niet en wat opvalt bij de genodigden:
mgr. Huibers, de bisschop van Haarlem, schittert door afwezigheid.
In de gang voor de kapel hadden zich *de vrouwen van Nazareth* opgesteld en een koor van haar zong tijdens de indrukwekkende plechtigheid het "Lux Aeterna", het "Dies Irae" en het zoo schoone "Media Vita", de lievelingshymne van de overledene, dat ernstige gezang, dat door haar zoo dikwijls op treffende wijze in haar spreekkoren en massaspelen is verwerkt en nu bij de doodsbaar van deze jonge vrouw zoo treffend van toepassing is: "Op onze levensreize halverwegen verrast ons de dood. Wien anders vragen wij om bescherming dan U, Heer?"
Na afloop werd door *mgr. Giobbe* de absoute verricht, waarna de stoet zich opstelde voor de tocht naar het kloosterkerkhof. Achter het kruis en voor de kist liepen eerst de geestelijken, de monseigneurs voorop, en achter de kist, gedragen door 6 Vrouwen van Nazareth, Jo, Mia's moeder. Na de Vrouwen van Nazareth volgden de broers en zussen en verdere familieleden en tenslotte de andere genodigden.

Bij de begraafplaats, waar al *een Vrouwe van Nazareth* begraven lag, was het grote kruis met bloemen versierd en bloeiden witte en paarse hyacinten en andere bolgewassen volop. Er lagen ook bloemen van *"De Graal"* uit *Engeland*, *Schotland* en *Duitsland* rond het graf. Er waren meerdere vertegenwoordigsters van *"De Graal"* uit die landen aanwezig. *Mgr. Giobbe* leidde ook de plechtigheden bij het graf.

achter de kist in het zwart Mia's moeder Jo van der Kallen - van Term

Na moeder overste en de familie gecondoleerd te hebben, zijn de genodigden tenslotte vertrokken.

Op de voorgrond is een deel te zien van het mozaïek, waarmee het graf is afgedekt.

het neerlaten van de kist in het graf met helemaal rechts Mia's moeder

de voorkant van Mia's bidprentje

Opm.: In 2003 is *het landgoed De Tiltenberg* verkocht aan het bisdom Haarlem. Na een grondige verbouwing is De Tiltenberg in nov. 2006 in gebruik genomen door de priester-, diaken- en catechistenopleiding van het bisdom Haarlem. Wat er met Mia's graf is gebeurd, weet ik niet[6].

[6] -Zie 11 blz. Aanv-4

XI 2 Maria Jacoba Johanna (Mia / Joop) van der Kallen

Joop / soeur / zuster Marie (XI 2)

Joop (XI 2) *vlak voor haar intreden*

Haar noviciaat

Joop wordt in de zomer van 1923 novice in het klooster van de *Franciscanessen* in *Malden*. De nonnen willen een gymnasium oprichten en daarom krijgt Joop, omdat zij een gymnasium diploma heeft, de opdracht *klassieke talen* te gaan studeren. Moederoverste heeft geen notie van wat studeren inhoudt, dat studeren ook tijd en energie vergt. Joop moet ook aan de eisen van het noviciaat voldoen. Albert ziet zijn dochter in korte tijd veranderen in een wrak. Ze raakt overwerkt en hij grijpt in. Hij brengt moederoverste bij, dat dit zo niet gaat met als resultaat, dat ze mag stoppen met haar studie en in *Roosendaal* haar hoofdakte mag gaan halen.

Haar professie

Ze wordt 6-1-1925 in *Roosendaal* geprofest. Vader vertelde mij, dat "ze" (waarschijnlijk haar ouders en Mia) naar haar professie waren geweest en Joop kennelijk nog niet genoeg gewend was een sluier te dragen. Ze liep te dicht langs een *St. Franciscusbeeld* en haalde dat beeld met haar sluier om. De kop lag eraf. Albert nam de kop mee en liet voor haar klooster een nieuw beeld maken. De kop gebruikte hij later thuis op zijn bureau *als presse-papier*.

Joop XI 2) als novice met witte kap

De foto hierboven is door een *beroepsfotograaf* in *Roosendaal* gemaakt. Het verbaast mij eerlijk gezegd, dat Albert dat voor elkaar heeft gekregen.

van links naar rechts Joop (XI 2) *met definitieve kap, Jo, Albert* (X 7) *en Mia* (XI 1)

Drie jaar later volgt - zoals gebruikelijk - *haar eeuwige professie*, dat feestelijk wordt gevierd. Mia maakt een gedicht voor het herinneringsprentje. Joop zal later ook *haar 12½, 25, 50 en 60 jarig professiefeest* vieren.

Haar ongelooflijk lange onderwijsloopbaan

Op 2-9-1925 verhuist ze naar *Breda*, waar ze 3 jaar heeft les gegeven. Vervolgens geeft ze les in *Bergen op Zoom* en *Roosendaal*. In 1947 vertrekt ze naar *Willemstad* op *Curaçao*. Prompt stuurt ze dozen met kleding en speelgoed naar familie in Nederland.
In 1969 wordt *de Stichting R.K. Centraal Schoolbestuur* opgericht. Joop zit in het eerste bestuur en vertegenwoordigt daarin *de 8 scholen van haar orde.*
In 1949 wordt ze hoofd van het *St. Martinus College* en in 1959 van het *Maria College* in *Willemstad.*

tegeltje met het Maria College
(sterk verkleind)

Door haar collega's werd ze ervaren als streng, maar eerlijk. Iemand met gezag.
Na 22 jaar onderwijs in *Nederland* en nog eens 29 jaar in *Curaçao*, 51 jaar in het onderwijs denk je dat eens in, moet ze om medische redenen stoppen.

Vrijdagmorgen werd in het Maria College afscheid genomen van het hoofd der school zuster Marie. Zij arriveerde in 1947 op Curacao. In 1949 werd zuster Marie hoofd van het St. Martinus College en vanaf 1959 was zij hoofd van het Maria College. Tijdens het afscheid bleek dat haar vele verdiensten voor de school bijzonder zijn gewaardeerd. Zuster Marie heeft vele meisjes opgeleid tot onderwijzeres. Zij had een grote belangstelling voor zang en toneel en liet dat, als organisatrice van verschillende evenementen, ook duidelijk uitkomen. Haar organisatorische kwaliteiten, haar kennis, en niet minder haar wilskracht en energie vonden hun bekroning in haar benoeming tot hoofd van het Maria College in 1959.

Iedereen die in de afgelopen jaren met het Maria College en zuster Marie te maken heeft gehad weet dat zij de stuwkracht is geweest voor leerkrachten en leerlingen. Dank zij medewerking van de oudercommissie en Shell Curacao N.V. stichtte zij ook een bloeiende schoolclub.

Haar uitstekende leiding en de vele activiteiten die zij heeft ontplooid als hoofd van het Maria College werden tijdens het vrijdagmorgen gehouden feestelijk afscheid duidelijk naar voren gebracht. Voor velen laat zuster Marie een leegte achter, die moeilijk zal zijn op te vullen. Op de foto (tweede van rechts) de scheidende zuster Marie tijdens het feestelijk afscheid.

krantenartikel bij haar afscheid

Terug in Nederland

Joop (XI 2) *en rechts Theek* (XI 7)

Ze komt vanwege een hartkwaal terug naar *Nederland*, terug naar hun klooster *Mariadal*, Vincentiusstr. 7, in *Roosendaal*.
Na haar herstel bedient ze tot op zeer hoge leeftijd iedere maandag de hele dag de strijkmachine. Ze mag zich op een gegeven moment gewoon kleden, maar kiest voor een bruine jurk met sluier. Ze is zeer gesteld op haar familie. Ik heb haar tot haar dood regelmatig bezocht. Jammer genoeg werd ze zó blind en doof, dat ze in 1989 naar hun verpleeghuis *St. Elisabeth*, Wouwsestraat 21, in *Roosendaal* moest verhuizen. Daar woonde haar nicht *zr Madeleine Meyer* al, waar ze gelukkig aanspraak aan had. Ze is 94 jaar geworden en in hun kloostertuin begraven.

XI 8 Johanna Maria Cornelia (Ans)

van den Besselaar-van der Kallen

In Memoriam

ANS VAN DEN BESSELAAR

VAN DER KALLEN

21 december 1916 Teteringen — 15 juli 2013 Nijmegen

weduwe van
Jef van den Besselaar

De Heer is mijn herder,
het ontbreekt mij aan niets.

Hij laat mij rusten in groene weiden
en voert mij naar vredig water,
Hij geeft mij nieuwe kracht
en leidt mij langs veilige paden
tot eer van zijn naam (...)

Psalm XXIII, Nieuwe Bijbelvertaling

In memoriam Ans van den Besselaar-van der Kallen

door Tessy

Moeder heeft me eens gezegd, na een langdurige ziekteperiode waarin ze voor ons totaal afwezig leek te zijn, dat in die tijd haar hele leven door haar heen was gegaan en dat ze tot de conclusie was gekomen dat ze een interessant leven had gehad. Niet dat ze daarna geen zin meer had in het leven. Ze genoot nog volop van alles wat het leven haar nog te bieden had, maar dat was een toegift. Haar leven was goed geweest.
Zelf denk ik dat mijn moeder een zeer sociaal leven heeft gehad, waarbij ze altijd geprobeerd heeft om mensen bij elkaar te brengen en begrip voor elkaar te laten hebben. Dit was niet altijd gemakkelijk naast een echtgenoot die precies zei wat hij dacht en die daarmee vele zeer goede vrienden, maar ook een aantal zeer kwaadaardige vijanden heeft gemaakt.
Uiteraard kan ik over moeders jeugd alleen vertellen aan de hand van verhalen. En dat zijn de verhalen die zij mij als klein meisje in Brazilië heeft verteld. Ze schetste me over het algemeen een onbezorgde gelukkige jeugd in een groot gezin van 11 kinderen.

Ze heeft daarbij zeker ook moeilijke momenten gehad, zoals haar zwakke gezondheid en het vroegtijdig overlijden van haar vader. Toch waren de verhalen die ze vertelde, over het algemeen vrolijk en gingen ze vaak over haar - samen met haar tweelingzus. Ze vertelde allerlei grapjes die ze uithaalden omdat niemand hen uit elkaar kon houden. Ze hadden veel steun aan elkaar. Ook vertelde ze dat de tweeling altijd nieuwe kleren kreeg omdat ze er hetzelfde uit moesten zien - tot groot verdriet van de zus onder haar die altijd oude te grote kleren van de zus boven de tweeling moest dragen. Moeder is voornamelijk door haar oudere zussen en kindermeisjes opgevoed omdat haar moeder niet meer zo geïnteresseerd was in de opvoeding van de jongsten uit het gezin.
Over de oorlogstijd wilde ze niet praten, behalve dat het een vreselijke tijd was. Wat ik erover weet weet ik hoofdzakelijk van vader of van anderen.

Toen ik 5 jaar oud was, vertelde vader dat we naar Brazilië zouden gaan. Ik wist toen nog niet dat er in die tijd, zo kort na de oorlog, heel veel mensen weg wilden. Vader was aangenomen omdat hij geen enkele eis stelde bij zijn sollicitatie. We gingen naar de *Fazenda*, een landgoed dat opgekocht was voor Nederlandse katholieke boeren. Vader zou daar de toekomstige priesters mee moeten voorbereiden op het priesterschap. Moeder wilde eigenlijk niet naar Brazilië , maar in die tijd ging je gewoon met je man mee - zij dus ook.
We zijn met de boot gegaan. Het was een vrij luxe boot, veel luxueuzer dan die van de meeste boeren die naar hetzelfde gebied gingen. Maar toen we daar aankwamen, was de luxe voorbij. We kregen een zeer armoedig huis. De slangen, schorpioenen en giftige spinnen kwamen vrij in en uit, drinkwater moest gefilterd worden en er werd op houtskool gekookt. Ik kan me als kind nog de grote schok van mijn ouders herinneren. Moeder probeerde meteen al door het doen van allerlei sociale activiteiten het zware leven op de Fazenda te verzachten. Vader hield zich meer bezig met het beleid en toen hij het daar niet mee eens was, heeft hij zo hard van zich laten horen dat hij op een Jeep is gezet en van het terrein afgezet. Hij had geen andere keus dan vrouw en kind achter te laten. Vader is toen naar de enige mensen die hij kende, de paters MSC'ers in São Paulo, gegaan en die hebben hem en nog een ander gezin dat weg moest, een redelijk ingericht washok aangeboden waar we een jaar hebben gewoond. Op maandag rook het er naar vuile was en op vrijdag naar gestreken was. Het terrein van de paters lag in een krottenwijk, zodat ik met kinderen uit die krottenwijk naar school ging. Daar heeft moeder voor het eerst kennisgemaakt met de afschuwelijke omstandigheden waarin deze mensen leefden. Omdat wij geen honger hadden, waren we vergeleken met hen rijk. Uiteindelijk heeft vader, die classicus was, via een vrouw die hij bijles gaf in Latijn en Grieks, een baan gekregen aan de universiteit. Deze vrouw was zeer invloedrijk en onder de indruk van vaders eruditie. Ik was toen 9 jaar en we konden voor het eerst weer in een stenen huis wonen – weliswaar nog grenzend aan een krottenwijk, zodat ik nog met dagelijks speelde met kinderen uit de krottenwijk en moeder net als op de Fazenda indertijd probeerde om het leven van deze kinderen te veraangenamen door allerlei activiteiten te organiseren. Uiteindelijk zijn we ook daar weggegaan en zijn we het directe contact met de krottenwijken kwijtgeraakt.

Terug in Nederland na 11 jaar Brazilië besefte ik pas hoe zwaar deze hele periode in Brazilië voor mijn moeder is geweest. In Nederland bloeide ze helemaal op. Ik zag ineens een heel andere moeder. Toch zijn die jaren in Brazilië niet voor niets geweest. Het heeft haar begrip gegeven voor arme mensen en voor andere culturen. Ik ben ervan

overtuigd dat ze haar werk voor Melania voor vrouwen in Indonesië en India nooit met die diepgang en met dat begrip had kunnen doen zonder haar Braziliaanse ervaring.
Later is ze een heel andere weg ingeslagen. Die van de politiek. Ze werd wethouder van Maatschappelijk Welzijn en Volksgezondheid. Daarna heeft ze verschillende bestuursfuncties bekleed, maar ze bleef zich daarbij richten op het maatschappelijke en sociale vlak. Op haar 70ste werd ze onderscheiden. Ze werd Officier in de orde van Oranje Nassau.

Daarna heeft ze zich geleidelijk aan uit het sociale leven teruggetrokken, maar ze bleef betrokken en in alles geïnteresserd. Rond haar 80ste begon ze steeds slechter te zien. Toch weerhield haar dat er niet van om actief te blijven. Ze is nog lang met de trein naar mij toe gekomen. Ze ging dan met een taxi naar het station en telde het aantal stations tot aan Rosmalen. Ik haalde haar op en samen liepen we naar mijn huis toe. Ze las nog veel via haar luisterboeken en hield zich op de hoogte van wat er in de wereld gebeurde via radio en TV. De krant lezen was niet meer mogelijk.
In de tijd dat ze al vrijwel niets meer kon zien, begon ze zich steeds meer aan haar eigen partij de CDA te ergeren. Ze vond de partij niet sociaal genoeg meer. Ze dicteerde haar jongste zus een brief waarin ze al haar bezwaarpunten opnoemde met het verzoek om dat voor haar op de post te doen.
De laatste tijd werd haar wereldje steeds kleiner. Haar grootste schrik was om naar een verpleeghuis te moeten en haar grootste wens om tot het einde in haar eigen huis te mogen blijven wonen. Ik ben blij dat dit met behulp van zoveel lieve mensen ook is gelukt.

Het zijn er te veel om op te noemen, maar jullie weten dat ik altijd met veel liefde en dankbaarheid aan jullie allemaal zal denken en hoop het contact niet te zullen verliezen. Alleen had ik dit nooit voor elkaar gekregen.